

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

Tractatus VII. De Furto, & de Restitutione pro ipso; & de aliquibus aliis
specialibus restitutionibus; atque etiam de restitutione famæ agitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

debitum, desistere ab effusione seminis, etiam stante effusione alterius: quia ex hac parte non esset malum frustrari semen, ubi fornicarie conciperetur proles: sed malum fuerat fundi semen ex parte vnus, & inchoare copulam ordinatam ad effusionem vtriusque.

Imò teneri virum desistere, etiam si sequutura sit effusio extra vas, quam ipse amplius impedire non possit; aduertit Diana *part. 3. tract. 1. resol. 227.* ubi oppositam sententiam non vt probabilem admittit. Ita ille, & iterum ego.

In indice primo huius Tom. vide Apendicem ad hunc Tract. 6. ubi reperies alias plurimas quasi missas & dispersas per alios Tom. Tract. & Res. que simul pertinent ad hunc Tract. 6. circa materiam Luxuria.

TRACTATUS SEPTIMVS DE FVRTO, ET DE RESTITVTIONE PRO IPSO;

Atque de aliquibus aliis specialibus Restitutionibus, & etiam de Restitutione famæ agitur.

RESOLVTIO PRIMA.

An in furto Reliquiarum detur paruitas materia?

Et an peccet mortaliter Prælati Regularis, si alicui dederit licentiam accipiendi particulas aliquarum Reliquiarum?

Et an liceat Crucem variis Reliquiis, non tamen approbuis, ornata in Altari collocare? Et part. 5. tr. 5. Resol. 35.

AFFIRMATIVE respondeo. Verum optime obseruat Castus Palauus *to. 2. tr. 8. disp. 1. punct. 6. n. 19.* & Sanchez *in sum. 10. l. 1. lib. 2. c. 43. n. 23.* quod paruitas materia ad excusandum à mortali Reliquiarum furto spectanda est non solum penes solam rei absolutam materiam, sed etiam dignitas, ac æstimatio penlanda est, ac earum raritas, & idè ego olim de furto sacrilego quemdam damnauit, qui particulam valde minimam ligni crucis furatus fuerat.

2. Notandum est tamen hinc obiter Signium *lib. de Reliq. Sancto. c. 36.* & Azorium *tom. 1. lib. 9. c. 8. q. 9.* docete, non admittere sacrilegij crimen, si quis extulerit particulas aliquarum Reliquiarum ex facultate Episcopi, vel eius cui Ecclesia commissa est, ex *c. quisquis. §. si quis denum. 17. q. 4.* Sed hæc opinio mihi non placet; nam, vt bene notat Sanchez *ubi supra*, is, cuius cura custodia Reliquiarum commissa est, nullam de illis administrationem habet, ac proinde eius licentia non excusabit à furto, & idè peccaret mortaliter Prælati Regularis, si talem licentiam alicui præberet.

3. Notandum est etiam hinc obiter contra Bonaciam *disp. 7. de adorac. q. 1. punct. 4. n. 6.* licere crucem variis Reliquiis, non tamen approbata ornata in altari collocare, & populo adorandam proponere, tum quia sic usus obtinuit, tum quia cum Crux in altari collocatur, non Reliquia, sed Crux adoranda proponitur, quod verò vnus, vel alius reliquias adoret, id per accidens, & ad priuatum cultum pertinet, non ad publicum. Ita Palauus *n. 11.* & Sanchez *n. 17.*

RESOL. II.

An in furto detur paruitas materia?

Et an uxor possit conseruare in usus honestos vigesimam partem redditus sine licentia mariti?

Et an de furtis filiorum, & Religiosorum non sit philosophandum ut de cæteris furtis? Et part. 5. tr. 5. Resol. 34.

Tom. VIII.

§. 1. **R**espondeo affirmatiuè, & idè Marchantius *resol. pastoral. ad Decalog. cap. 7. q. 2.* sic ait. Quenam quantitas in furto peccatum mortale constituat? Responderet vix posse id inuenerim taxari, solum in genere dici potest, quod requiratur quantitas notabilis; talis autem iudicari debet arbitrio prudentum pro varia tum locorum, tum personarum conditione, quia quod respectu vnus censetur notabile, respectu alterius exiguum est; respectu mediocriter diuitum aliqui requirunt quatuor regales, respectu mechanicorum duos, respectu pauperis vnum, vel etiam dimidium, quia hæc summa his proportionaliter sufficit ad viuendum vno die, victum autem vnus diei surripere alicui videtur notabile. Ita ille. Sed de hac questione ne deseras videre me ipsum *in 1. part. 6. res. 16.* ubi plures opiniones inuenies taxantes paruitatem materiae circa præsentem materiam.

2. Non desinam tamen hinc adnotare obiter id, quod docet Ioan. Henric. *in comp. casuum const. c. 1. n. 5.* ubi sic asserit [Tambien ay otra opinion de hombres muy doctos, que afirman que la muger casada puede gastar, sin licencia del marido, en vfos honestos, la vigesima parte de la renta que ambos poseen; de fuerce, que si tienen mil ducados de renta, podrá la muger gastar cada año en vfos honestos cinquenta ducados, que es la vigesima parte de la renta. El fundamento desta opinion es ser cosa justa, y conforme a razon, que pueda la muger gastar alguna moderada parte en cosas honestas, sin autoritat del marido, pues no es razon, que sea de la condicio de los esclanos, que no tienen dominio en cosa alguna; y assi si sucediesse que el marido dignitassè docto no es inconueniente en el furtivo de la conciencia, porque disgustará sin razon.] De furtis verò filiorum & Religiosorum non est philosophandum vt de cæteris furtis, maior enim quantitas in illis, quam in istis requiritur. Vnde vide me ipsum *loco citato.*

Quæ hic est in tom. 7. tr. 5. Res. 40. & hic infra in Res. seq.

Sup. hoc in tom. 4. tr. 7. Res. 34. §. ult. & in Res. 35. §. etiam ult. & in tom. 6. tr. 7. Res. 58. cursim in principio.

Sup. his in tom. 7. tr. 3. Res. 40. §. Sc. non.

RESOL. III.

Queritur, que quantitas requiratur, vt furtum sit peccatum mortale? Et part. 2. tr. 17. & Misc. 3. Res. 57.

§. 1. **Q**uot sunt Doctores, tot sunt opiniones circa hanc questionem.

Sup. hoc in tom. 7. tr. 3. Res. 40. §. 1.

2. Prima opinio est Martini Nauarri *manu. cap. 17. num. 4.* qui nimis strictè putat, dimidium regalem esse quantitatem notabilem, quæ constituat furtum mortiferum.

ad lin. 9. & hic supra in Res. 31.

3. Secunda opinio est Cordub. *in summ. q. 103.* & Salom. *2. 2. tom. 1. q. 66. art. 6. contr. 1.* qui dicunt absolute,

N 2 &

simpliciter unum argenteum esse materiam sufficientem peccati mortalis; ista opinio à Turriano in 2. 2. 10. 2. disp. 3. dub. 2. n. 17. tribuitur, Covarr. lib. 1. var. c. 3. n. 12. sed revera Covarr. ibi nihil tale affirmat.

4. Tertia opinio est Barthol. Medinae in p. 2. q. 88. art. 8. cum multis aliis, qui asserunt non esse furtum mortale, nisi ad summam duorum argenteorum ascendat.

5. Quarta opinio est Greg. de Valentia tom. 3. disp. 5. q. 10. punct. 16. Rebell. in 1. lib. 3. q. 15. sect. 2. n. 22. asserentis absolute esse peccatum mortale accipere tres argenteos etiam si à diuitibus auferantur.

6. Quinta opinio est Alphonsi de Vega in summ. tom. 1. cap. 13. cas. 12. qui docet quatuor, vel quinque regales constituere furtum notabile.

7. Sexta opinio est Ludou. Molin. de iust. tom. 3. disp. 68. qui ait tantum pecuniam valorem, qui in vnoquoque loco satis est ad conducenda operas vnus dici forsoris terra, videri materiam sufficientem ad furtum lethale in ordine ad eos, qui non sunt valde diuites.

8. Septima opinio est Barthol. à S. Fausto in speculo Confess. dist. 2. q. 18. num. 16. & Gregorij Sayri in Clauis Regia vbi ait, quod secluso omni alio damno extrinseco, trium Iuliorum summam, etiamsi à ditissimis auferatur, esse materiam notabilem: & in ordine ad personas mediocres, quæ non sunt pauperes, vel valde diuites, quantitatem duorum Iuliorum; in ordine verò ad pauperem, qui viuunt mendicando, unum argenteum, vel Iulium.

9. Octaua opinio est Bonac. de contr. disp. 2. q. 8. punct. 1. n. 7. vbi distinguendo etiam asserit, quatuor esse genera personarum in ordine ad quas consideranda est grauitas, & leuitas furti. Primum, alia sunt personæ illustres, quæ splendide alunt familiam. Secundò, alia quæ viuunt ex suis redditibus, quales sunt communes diuites. Tertio, quæ se suo sustentant artificio, & opera. Quarto, alia quæ mendicando viuunt. Respectu personarum primi generis, nummus aureus vt minimum est materia notabilis, & sufficiens ad peccatum mortale. Respectu personarum secundi generis, quatuor regales circiter plus minusve. Respectu personarum tertij generis, duo regales. Et tandem respectu personarum quarti generis, vnus regalis erit grauis materia.

10. Hæc opinio est omnium probabilior, quam tenet etiam Nauarr. de rest. lib. 3. c. 1. n. 39. & Reginald. in practi. tom. 2. lib. 22. c. 1. q. 4. n. 19. dicentes quantitatem notabilem respectu diuitum esse circiter vnus nummi aurei, seu 60. assium; respectu verò personarum communium, circiter vngenti assium, & demum respectu pauperum circiter septem assium.

11. Nona opinio, quæ mihi non placet, est Rodriguez, qui absolute asserit in summa quem nuper edidit, tom. 5. cap. 118. num. 27. & 29. illam esse notabilem quantitatem, quæ excedit duos aureos; & Ang. ver. furtum, num. 4. & Sylu. eod. ver. q. 2. numer. 3. tenet hæc sententiam in ordine ad opulentos; an etiam hæc opinionem doceat Sotus lib. 6. de iustit. q. 3. art. 3. ad 3. negat Valq. opuscul. de restit. cap. 5. §. 1. dub. 5. num. 30. sed affirmant Turrian. Barth. à S. Fausto vbi supra, & P. de Aragon 2. 2. q. 66. art. 6. causa 10. Lessius vbi infra, & communiter DD. Sed circa totam hæc questionem vide Megal. in sum. 2. 2. lib. 2. cap. 1. q. 3. Rebell. de oblig. iust. p. 1. lib. 3. q. 15. sect. 1. Iac. de Grassis in suis dec. p. 1. lib. 2. c. 97. num. 27. Bannez in 2. 2. q. 66. a. 6. qui nimis laxam opinionem ponit. Malder, etiam in 2. 2. tract. 4. c. 1. dub. 3. Lessium lib. 2. c. 12. dub. 6. n. 29. & Azor. p. 3. lib. 5. c. 13. q. 2. Medin. Cod. de rest. q. 10. Tolet. in sum. lib. 5. c. 16. num. 3. Turrian. in 2. 2. tom. 2. disp. 33. dub. 2. Sanchi. in opere morali tom. 2. lib. 7. c. 20. n. 3. Cened. de paupertate religiosa dub. 33. Conrad. in resp. p. 1. c. 166. Sayrum in Clauis Regia lib. 9. c. 15. a. n. 9. et sequ. ad 15. & alios.

Sup. hoc in
ref. i. not.
præterea in
§. vi. prope
finem lege à
verl. Et tan-
dem, & aliam
Rel eius vlt.
not.

RESOL. IV.

Sepè mihi ab exteris, & nostris delata fuit hæc questio. An Petrus, qui leuem quantitatem auferit à Ioanne, & quæ alij abstulerunt notabilem, peccet mortaliter? Ex part. 2. tr. 17. & Misc. 3. Ref. 41.

§. 1. Martinus Bonacina, vir doctus nostri temporis, de contr. disp. 2. q. 8. punct. 2. n. 5. affirmatiuam sententiam docet; nam sicut furtum leue ad vno commissum integre potest materiam sufficientem ad mortale, cum leui furto ab alio commissio; ita potest continuari cum maiore, quamuis damnatum auferatur, & imputetur ad peccatum mortale.

2. Sed Gabriel Vasquez in part. 2. tom. 2. q. 88. art. 4. disp. 146. cap. 2. n. 6. Sanchez in sum. tom. 2. lib. 7. c. 21. n. 23. sententiam negantem amplexi sunt, quia Petrus non est causa notabilis damni, quia iam ab alio fuerat illatum, & furtum suum est in parua quantitate, non sufficiens ad mortale.

3. Ad argumentum Bonacinae respondetur inter illos casus esse disparatam rationem; nam in priori casu, cum non sit maior ratio, quare vni potius, quam alteri notabile damnum imputetur, singulis imputari debet in nostro casu non item, quia cum aliqui determinate fuerint causa per se notabilis damni, alius qui cum illis paruum quantitatem usurpauit, non debet ceteris conlos notabilis damni, atque non peccabit mortaliter. Sed huic questionis merito proxima adiuncta erit.

RESOL. V.

Petrus, qui nullo modo aliqua exorbitatione fuit casus, ut alij minuta furti à Ioanne acciperent, si hæc furti sunt, an peccet mortaliter modicum cum ipso, vel separati accipiendos, si tota illa furti summi cum suo confidera perueniant ad materiam notabilem? Ex part. 2. tr. 17. & Misc. 3. Ref. 41.

§. 1. Casus hic frequenter accidit, & maxime inter seruos nobilium. Affirmatiuam sententiam recipiunt DD. communiter. Ita Vasquez tom. 1. in p. 2. disp. 146. c. 2. a. 5. Suar. tom. 5. in 3. p. disp. 10. sibi 2. n. 3. Rebell. de oblig. iust. p. 1. lib. 3. q. 16. sect. 5. n. 41. Filliac. tom. 2. tract. 31. c. 10. n. 249. Covarr. lib. 1. var. c. 3. n. 12. P. de Ledesma in sum. tom. 1. tract. 8. c. 1. diff. 3. Maios, Medina, Martinus, Ledesma, Salomus, Corduba, Lopez, Sayrus, Rodriguez, Anglez, Petrus Nauarra apud Sanchez vbi infra, & præter hos Bonac. de contr. disp. 2. q. 8. punct. 2. n. 6. & 7. Megala 2. 2. c. 17. n. 41. Turrian. in 2. 2. 10. 2. disp. 31. dub. 2. n. 26. Ratio est, nam licet Petrus quod furatur sit in se minimum, at committit cum partibus, quas scit alios furari, efficit quantitatem notabilem, & est causa damni notabilis; nam ratione scientiæ suum damnum continuatur cum alijs ergo peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem.

2. Addit etiam Rebellius, quòd si ita furantes concurrant seorsum, vt nemo de damno notabili per illos illato, vel inferendo sciat, postquam tamen vnus eorum constiterit de damno illato notabili, tenetur sub mortali suam partem, licet modicam, restituere; sed si vnus restituar suam partem, & relique quantitates non sufficiant ad mortale, reliqui non tenentur ad aliam restitutionem, quia iam cessat notabile damnum, nec illud harum partium retentione inferunt. Limitat tamen idem Rebellius hæc opinionem, vt loquitur cum non habeat, si inter vnus furtum, & alia sit magna distantia, vt post tres menses, vel quatuor postquam alij furati sunt, quis furaretur, quia morte huius

mano talia furta non coniunguntur ad efficiendum vnum damnum. Hæc opinio non obstante supradicta Rebellij limitatione, nimis rigida mihi videtur, & si omnino amplectenda esset magnum onus, & scrupulos haberent Confessarij.

3. Dico igitur, contrariam opinionem probabilem esse, & tutam in praxi, quam tuerentur ex neotericis Tannerus in 2.2. D. Thom. disp. 4. quest. 6. dub. 9. numer. 285. Less. lib. 2. cap. 12. dub. 9. num. 52. Salas in p. 2. tom. 2. quest. 88. tract. 13. disp. 16. sect. 27. num. 92. Malderus in 2.2. D. Thom. tract. 4. cap. 1. dub. 5. casu 3. Sanchez in summ. tom. 2. lib. 7. cap. 21. numer. 22. asserunt enim, quando plures alicui graue damnum scienter inferunt per minuta furta, ab vnoque eorum diuisim commissa, vt nullus alium iuuerit, nec in causa fuerit, vt alius concurreret, non peccare mortaliter, neque teneri ad restitutionem. Ratione probatur hæc opinio. Omnis ex his, qui ita furatur, infert paruum damnum, ergo ex hoc capite non peccat mortaliter. Deinde qui ita furatur, nemini est causa, vel occasio furandi alias patuas quantitates. Ergo ex eo; quod alij furetur, non aggravatur eius peccatum; non enim cooperatur simpliciter magno damno, sed in parua quantitate, & præter ipsius intentionem est, vt illa parua quantitas cum aliis furis minimis iungatur. Aliæ rationes fusè adducuntur à Lessio, Salas, & Sanch. *ubi supra*. Restat nunc respondere ad argumentum contrariæ sententiæ. Dico igitur esse causam partialem damni notabilis, vt est in nostro casu, non est esse causam eius simpliciter, sed secundum quid. Ergo illud furtum non erit peccatum mortale, siue sit causa illius damni accipiendo, siue retinendo, quia non verè influit illud damnum notabile, cum præter intentionem, & per accidens eueniat furtum aliorum.

RESOL. VI.

Quis post quantitatem notabilem per minima furta sublatam addit furta parua, quaeritur, an per quodlibet nouum furtum, nouum peccatum lethale committat? Ex part. 2. tr. 17. & Misc. 3. Ref. 43.

§. 1. Prima opinio affirmatiua est Ferdinandi Rebellij de oblig. inst. p. 1. lib. 3. q. 15. sect. 4. n. 38. Bonac. de contr. disp. 2. q. 8. punct. 1. n. 4. & Sanch. in summ. tom. 2. lib. 7. c. 21. n. 7. nam ita illam quantitatem præcedentem, & damnum notabile vult facere maius, nec enim propter prius peccatum commissum fur melioris conditionis effici debet. Deinde fur per illud nouum furtum, & aduertentiam præteritorum, sine vlla voluntate restituendi, implicite renouat actum voluntatis retinendi notabilem rem alienam. Sed actus peccatorum, quoties renouantur, toties peccatum nouum committitur. Ergo, &c.

2. Secunda opinio media est nostri P. Megalæ 2. 2. lib. 1. cap. 1. q. 3. n. 35. ait enim; Vel fur dum noua furta committit, actum voluntatis non restituendi interrumpere per aliquem ex modis, quibus interrumpuntur actus peccatorum; aut talem actum non interrumpere. In primo casu, censet furem toties peccare, quoties furtum leue cum aduertentia priorum committit; fecus autem in secundo casu.

3. Tertia opinio negatiua est Ioannis de Salas in p. 2. tom. 2. q. 88. tr. act. 13. disp. 16. sect. 27. num. 90. Leonard Lessij de iustit. lib. 2. c. 12. dub. 8. num. 44. & Filiucij in 99. moral. tom. 2. tract. 31. cap. 10. n. 246. per se non esse peccata mortalia furta illa parua, quæ postea adduntur ad præteritam magnam quantitatem. Ratio est, quia non consumuntur notabilem quantitatem, sed consummatam augent. Erit igitur peccatum lethale sola illa voluntas retinendi illa minuta furta simul cum aliis, &

Tom. VII.

hoc peccatum voluntatis, & externæ retentionis sensim crescat, prout plus, & plus retinebitur. Si verò illa noua furta, nouum peccatum mortale inchoent, & ascendant ad notabilem aliam quantitatem, erunt tunc peccata mortifera. Hæc opinio, vt sunt & alia duæ priores, est etiam probabilis, & tuta in praxi. Vide etiam ea, quæ de hac questione diximus probabiliter in tract. de paupertate Religiosa.

RESOL. VII.

An deus casus, in quo vltima acceptio rei oblatæ, complectens materiam notabilem, non sit peccatum mortale? Ex part. 3. tr. 6. & Misc. 2. Ref. 25.

§. 1. Affirmatiue respondet Granado in part. 2. D. Thom. contr. 6. tract. 2. disp. 2. sect. 3. num. 51. ubi sic asserit. Cum quis committit vltimum furtum, si habet animum citò restituendi vltimum illum obolum, aut aliquid aliud, ita quod non velit retinere sibi notabilem quantitatem; non peccabit mortaliter in illa vltima acceptione complectens materiam notabilem, quia acceptio rei alienæ non est mortalis, quando fit animo restituendi illam, ita citò, vt ratione dilationis non inferatur domino damnus alicuius momenti. Sicut, etiam si cum homo furatur vltimum obolum, iam consumpserit omnes quos prius subriperat, nec habebat vnde solueret, non peccabit mortaliter, dummodo habeat animum soluendi illam quantitatem, si fortè aliquando peruenierit ad pinguiorem fortunam. Probatur, quia in hoc vltimo furto solum potest peccare mortaliter, quia inuito domino vult fur retinere saltem per longum tempus notabilem quantitatem, id autem in prædicto furto non inuenitur; nam ipse in vltimo furto solum vult obolum retinere, & potest dolere de furtis præcedentibus; obolos autem, quos prius subriperat, non vult retinere inuito rationabiliter domino, quia ipse non potest modò soluere, & paratus est ad soluendum si fortè poterit. Ergo modò non infert proximo grauem iniuriam, ac proinde non peccat mortaliter. Hæc Granadus, quæ sunt valde à Confessariis adnotanda, quia sunt quotidiana & valde practicabilia.

RESOL. VIII.

Quis rusticus confessionem audiuit, qui mulum subriperat cuiusdam Viri Nobilissimi, & præditiui, & per spatium multorum annorum locauerat, dubitans tunc, an non solum ad restitutionem muli, sed etiam ad pretium locationis teneretur? Ex p. 2. tr. 17. & Misc. 3. Ref. 50.

§. 1. Et pro parte negatiua stat Nauarr. in man. c. 17. n. 25. & Ludouicus Lopez in instruct. part. 1. c. 101. in fine, qui docent, eum qui totquem aureum furto accepit, si illum locauit, non obligari ad restitutionem pretij locationis; ergo à simili, & in casu nostro. Et probari potest hæc opinio; nam fructus alicuius rei, purè industriales non sunt restituendi, sed tantum fructus naturales, vt docet Syluester ver. furtum, quest. 19. & ver. restitutio, 3. quest. 7. & 9. & DD. communiter; sed istud pretium locationis pertinet ad negotiationem, & industriam; ergo non est restituendum.

2. At contrariam sententiam amplexus est Sanchez in summ. tom. 1. lib. 2. c. 23. n. 132. & nouissime Malderus & Turrian. in 2.2. D. Thomæ, hic tom. 2. disp. 18. dub. 2. numer. 14. ille tract. 4. cap. 1. dub. 10. Ratio est, quia illud pretium, non est fructus purè industrialis; quia non respondet soli industriae, sed ipsi rei; licet enim in locatione possit esse aliquid industriae, pretium tamen

N 3 vsus

In Ref. quæ hic est in tom. 7. tr. 1. Ref. 41. & Sed his sed lege eam attentè per totam, & si placet etiam alias eius not. 1.

Sup. hoc in tom. 7. tr. 1. Ref. 41. & lege eam per totam, & doctrina repleueris pro ceteris circumstantiis circa hoc, & hoc supra in tr. 1. rel. 1. signanter in fine.

vlus ipsius rei illi respondet, vnde patet responsio ad argumentum in principio positum. Et sic Navarra de restit. lib. 4. c. 1. d. b. 6. Rebellius de obligat. iust. part. 1. lib. 2. c. 5. n. 4. & Molina de iust. 10. 3. disp. 7. 19. n. vlt. falsam vocat ant opinionem Nauarri, licet post illos, probabilis visa est nostro P. D. Marcello Megale in 2. 2. lib. 2. c. 7. n. 89. & Martinus Bonac. de contr. disp. 1. 9. 3. quoniam vlt. §. 1. n. 4. & Azorius p. 3. lib. 4. c. 4. 7. 3. contraria sententiam vocat tantum probabiliorum & veriorem.

3. Sed quicquid sit de hoc, ego non obligari supra dictum ruiticum ad restitutionem pretij locationis multisimam, vt optime notat Lessius de iust. lib. 2. c. 12. Auth. 7. n. 149. Sententia Nauarri locum habet, & amplecti potest, quando dominus est vir diues, qui tale pretium locationis non putaretur velle, & sic erat in nostro casu, licet oppositum sit probabilius. Possunt igitur Confessarij sine vilo serupulo, in duobus casibus non obligare penitentes ad restitutionem pretij locationis alicuius rei. Primò in casu Lessij supraposito. Secundò, quando res talis sit, quæ locari non solet, v. g. si pecunia, vel alia res locentur ad ostentationem; nam tunc credo, quòd potius reputabitur fructus extraordinariæ industriæ; & ad hanc speciem videtur Nauarrus extendisse locationem torquis aurei. Ita Malderus vbi supra, contra Sanchez ioc. citato n. 133.

RESOL. IX.

Pendet decisio furorum casum ex illa celebri questione, utrum fur, & quis alius iniquus possessor, teneatur restituere maiorem summam, ad quam excreuit res furata tempore detentionis, maximè si fur illam vendidit in illo optimo statu? Ex part. 2. tract. 17. & Misc. 3. Ref. 51.

Sup. conten. §. 1. PRO decisione huius questionis, notandum est in hac ref. in tom. 6. tr. 1. Ref. 137 & hic infra in ref. 11. §. 1. & ad clariorum solutionem huius ref. leg. etiam Ref. 10.

1. Prima opinio est Lessij lib. 2. c. 12. d. b. 6. n. 105. afferentis, si res intrinseco argumento melior effecta, vendita est, vel aliter alienata per furem, tenetur domino restituere estimationem, quam habet in illo statu (detractis tamen impensis) etiam si apud dominam non erat melior futura.

2. Si autem solum extrinseca estimatione aucta est, eaque tunc vendita est, & dominus eam venditurus non erat, tenetur solum ad estimationem, & pretium, quod tunc apud dominum habitura fuisset, & non ad pretium, quo tunc vendita est. Et ratio apparet clara; nam in primo casu, augmentum pretij provenit ex ipsa re; in secundo autem casu, provenit ex causa extrinseca, v. g. ob raritatem rei, vel copiam emptorum, &c.

3. Secunda opinio est, Ioannis Malderi in 2. 2. tract. 17. c. 1. d. b. 9. in fine, qui asserit, non solum vero domino restituendum esse pretium, & augmentum proveniens intrinsece, & ex ipsa re: sed etiam contra Lessium, quando provenit ex causa extrinseca: & ratio quam adducit, est ista; nam cum res maneat domini, pretium etiam extrinsecum eius domino crescit, & industria furis, non est verlaata circa augendum pretium, sed circa rei aliqnae conseruationem, quæ secundum latitudinem pretij sui in fortunis domini est.

5. Tertia opinio est Martini Bonacinae de contr. disput. 1. quest. 3. punct. 11. numer. 9. qui ab alio doctore, quòd quando augmentum pretij fundebatur in causa tam intrinseca, quam extrinseca, & dominus rem suam non vendidisset tanto pretio, sed illam tenuisset vsque ad tempus, quo pretium rei diminutum fuisset, aut illam consumpserit eo tempore, quo non creuisset in pretio, furem non teneri ad restituendum pretium quo rem alienam vendidit, vel quo voluit eo tempore quo eam consumpsit, sed teneri ad illud pretium restituendum, quo dominus rem suam vendidisset, vel quatenus fur censetur damnum domino intulisse. Hac Bonacina, quæ quidem opinio est singularis, & notanda. Et ratio, quæ fulcitur, hæc est, quia in tali casu iniquus possessor videtur satisfacere seruando dominum indanem; nam si fur tenetur ad restituendum illud augmentum pretij, quòd intulit in eo pretio damnum domino intulisse; sed ex suppositione, fur non intulit damnum domino in eo augmento. Ergo, &c. Probatur minor; nam dominus non vendidisset rem suam tanto pretio, sed illam seruasset vsque ad tempus, quo pretium decreuisset, vel eam consumpserit eo tempore, quo non creuisset in pretio. Ergo, &c.

6. Sed hoc argumentum mihi non placet; nam licet nullum damnum dominus a fure recipiat, si ad statum in quo futurus esset attendamus; polito quòd ad tempus minoris valoris rem furatam esset seruatus, recipit tamen damnum attento priori statu, in quo dominum habuit rei plus valentis, quam iniuste vendidit, atque adeò illius maioris valoris, in quo per iniuriam a fure fuit damnificatus, satisfactio ratione iniuste acceptiois exhibenda videtur. At his non obstantibus, hæc opinio Bonacinae probabilis mihi videtur, & illam Confessarij in praxi sequi possunt; quod etiam notent pro complemento huius questionis, quòd Nauarrus cap. 17. num. 26. putauit iniquum possessorem, etiam si non vendidisset rem furatam ablatam, teneri ad restitutionem iuxta summam estimationem, quam aliquando tempore detentionis habuit, v. g. vt supra dixi, furatus es dolium vini, quod tunc valebat tres vncias, sed ante restitutionem excreuit ad quinque, deinde paulatim remisit ad tres; Nauarrus dicit teneri ad quinque, quia cum res illa fuit melior effecta, erat domini, & fur tenebatur, cum illa melioratione, tunc restituere; sed ab hac obligatione nunquam fuit liberatus, non per remissionem, non per donationem, vel solutionem. Ergo semper manet obligatus.

Et ita propter hanc rationem, opinioem Nauarri probabilè asserit Valq. opusc. de restit. c. 1. §. 1. d. b. 12. num. 8. & illam amplectuntur Syluest. re. b. sum. 9. 16. Angel. verb. sum. n. 14. & Gabriel in 4. di. 1. 1. 9. 2. a. 1.

7. Sed contraria opinio est verior, & probabilior, quam sequuntur omnes recentiores, Lessius, Bonacina vbi supra, Rebellius p. 1. lib. 2. c. 9. 6. & nouissime Turrianus in 2. 2. romo 2. disp. 10. d. b. 2. n. 2. & cum Megale in 2. 2. lib. 2. c. 1. quæst. 8. n. 101. & tunc sententia Nauarri est amplectenda, quando dominus illam rem ablatam, erat venditurus in optimo statu, vel summa estimatione; nam in hoc casu fur tenetur præter rem ipsam restituere estimationem illius incrementi, vel pretium rei, quo dominus eam vendidisset. Non autem si non erat venditurus, vt putauit Nauarrus, nam tunc sufficit restituere rem vti est, si tamen res non esset effecta deterior, vel minori pretij, quàm erat antea, & hoc euentuum non erat apud verum dominum emergens ex illa detentione, vero domino restitendum est. Omnes igitur opiniones, in hac resolutione posite, sunt probabiles. Salua semper, &c.

RESOL. X.

Merito superiori questioni hac adiuncta erit: Vtrum iniquus possessor teneatur ad restitutionem iuxta summum valorem, & incrementum, quod res habuerit tempore acceptionis, quando ignoratur, quo tempore etrus Dominus esset rem quam venditurum? Ex part. 2. tract. 17. & Misc. 3. Resol. 52.

§. 1. **L**essus lib. 2. c. 12. d. 16. n. 109. docet passim DD. affirmatiue respondere. Ratio est, quia in eo statu vendi poterat, & in dubio melior est conditio innocentis, in cuiusque fauorem inclinandum; & ita hanc sententiam docet etiam Vasquez opus. de re. lib. 6. c. 5. §. 1. d. 1. n. 77. Hæc opinio est probabilis.

2. Sed ego existimo restitutionem in tali casu faciendam esse, non secundum quantitatem pretij maximi, neque secundum pretium medium. Ratio est, nam sicut dominus poterat vendere rem illam pretio rigoroso, poterat etiam & vendere pretio minimo. Ergo creditoris, & debitori consulitur, dum restituitur pretium medium. Quod si omnino sit incertum, quo pretio res illa sit vendenda, remittendum est negotium ad viri prudentis arbitrium, qui considerabit regulas communes, ad assignandum pretium, videlicet quantitatem, & qualitatem illius rei, copiam, vel penuriam emptorum, &c. Ita Turrianus in 2. d. Th. om. 2. diff. 10. d. 2. n. 7.

3. Ad argumentum in contrarium respondetur, inclinandum esse in fauorem innocentis in foro externo, & quoniam non suppetit melior ratio constitutenda æqualitatis inter creditorem & debitorem. Sed hoc non accidit in casu nostro. Ergo.

RESOL. XI.

An si res ablata tunc valebat, v. g. decem aureos, postea vero antequam restituitur, valeat viginti, quæritur, an debeatur restitui de em, aut viginti aurei? Ex part. 1. tr. 6. & Misc. 6. Ref. 5.

§. 1. **C**irca hanc difficultatem ait Pontius in cons. Theol. d. 9. §. 2. q. 9. com. l. 1. n. 52. Distinguant Authores de mutatione intrinseca, & extrinseca valoris, Mutatio intrinseca est, quando ipsa res ablata in se crescit, aut decrescit, vt si res ablata fuerit agnus, & postea deueniat ouis. Mutatio extrinseca est, quando res secundum se manet physicè inuariata in eodem statu, sed mutatur tamen ob aliquas extrinsecas circumstantias, aut causas valor ipsius, vt si modus tritici, qui iam valet tribus nummis, ratione caritatis frumenti, & aut ex decreto Principis valeat quatuor nummis. Quamuis autem variet sint de hac re sententiæ, fortassis tamen in re ipsa conueniunt. Sed quidquid sit de hoc, quantum ad rem, ex limo restituendam domino rem ipsam, aut valorem eius summum pro toto tempore quo detinetur. v. gr. si abstulisti agnum, & non restituisi donec facta est ouis, aut facta esset, si non occidisses, aut perdidisses, debes domino restituere valorem ouis, nec sufficit restituere valorem agni. Similiter si abstulisti modium tritici cum valeret tribus nummis, & non restituisi, donec veniret tempus, in quo valeret quatuor nummis, tot restitui debent. Ratio est, quia reuera erat iniuria domino quod eo tempore, quo res ipsius plus valeret, per furtum alterius factum sit, vt non potuerit vendere rem suam illo tempore, & quod non, sit tam diues, tum quam esset nisi furtum abstulisset agnum, aut triticum ipsius; sicut reuera non esset: nam non poterat tum acquirere sibi quatuor nummos, quos valeret res oblata. Cui iniuria

non satisfit dando quantum valebat res ante, aut postea, si tantum ante aut postea non valebat. Nec crediderim tollere hanc obligationem, quod dominus si haberet suam rem, non esset venditurus illam pro illo tempore, quo erat carior, & consequenter; quod non sit passus damnum ex eo, quod caruerit re sua, tum, ratione illius augmenti valoris; quia sufficit, quod poterat vendere, & quod per furem sit effectum, vt non possit.

2. Nec refert, quod opponit Cardinalis de Lugo, si res furtiua sine culpa furis periisset, eodem modo restituta apud dominum, furem non obligandum ad restitutionem: non enim credo hoc esse verum, quia alius qui hodie furaretur equum, qui equus casu aliquo periisset cras, non tenetur ad restitutionem, quod videtur falsum; quia quamuis periisset cras, tamen hodie fecisti tantum damnum domino, & tantum consequenter debes ipsi restituere certe, mihi absurdum videtur asserere, quod si auferres heri ex domo aliqua linteamina valentia decem nummis, quæ domus hodie combusta est cum omnibus in ea contentis, & quæ consequenter linteamina, si non auferrentur à te, similiter combusta essent, tu non teneris pretium tantum pro illis restituere; nam quemadmodum teneris restituere valorem eorum, si apud te combusta essent, quamuis non comburerentur apud dominum; ita etiam teneris si apud dominum essent comburentia; quia ad iniuriam quam tu fecisti, & animum etiam illa furandi, cum nihil scires de combustione, omninò per accidens est quod essent comburentia, necne. Sed quidquid sit de hoc, quamuis non teneretur quis restituere nisi pro ratione damni illati, & damnum non inferretur in casu quo res ablata periret apud dominum paulò postquam ablata esset, præter damnum quod pateretur ex defectu rei pro modico tempore quod intercedit inter furtum, & tempus, quo periret res, si mansisset apud dominum: quamuis etiam non inferres maius damnum domino pro tempore quo res ablata erat carior, si ipse tum rem illam vendere vellet, quam si non esset tum carior, nisi quod tum si vellet vendere rem, non possit, tamen hoc ipsum est damnum æquiualeus augmento pretij pro tempore illo. Deinde res illa in se pro tempore quo erat carior valebat plus quam ante: ergo non poterat retineri tum à domino sine iniuria tanti valoris: ergo tantum debet ipsi restitui. Et hæc omnia docet Pontius ubi supra; quæ quidem licet probabilia sint, opinionem tamen Cardinalis de Lugo, quam ipse impugnat, puto etiam sua probabilitate non carere, & aliqua quæ Pontius asserit, habent etiam suam difficultatem, vt ego alibi dixi.

Sup. contento in hoc §. lege latam doctrinam Ref. seq. per rotam hignanter §. Merum. & §. & ver. eius an not.

Alibi in Ref. 1. not. huius Ref.

RESOL. XII.

Titius habitans prope domum Sempronij multa viuentia ab eo furatus est, sed cum incendio vitroque domus vna nocte vastaretur, quaestum à me suis; an Titius teneatur ad restitutionem, cum furtum periisset, ac si in manu Domini esset.

Idem est de quocumque alio iniquo possessore.

Et quid est dicendum, si res non eodem modo, quo apud furem perii, apud Dominum peritura erat, sed diuerso, & absque culpa illius, v. g. apud Dominum peritura erat incendio, apud furem perii diluio; apud Dominum hostium incursione, apud furem ruina, &c?

Et quid est sentiendum, si dubium est, an res apud Dominum periret, vel quia si apud se existeret, ante interitum fuisset vendita, vel distracta, aut aliquo modo utilis?

Et quid est dicendum, si res furata pereat apud furem, & possessorem mala fidei ex dolo, & culpa illorum, non tamen meo?

Ad elucidandam doctrinam, & solutionem huius rei, lege doctrinam præcedentis ref. & aliarum eius not. & in nom. 4. tr. 3. ex Ref. 18. Vide §. 3. ad illas.

Sup. contento in hoc §. lege & melius supra in Ref. §. 8. in aliis eius not.

in eodem, aut diuerso modo apud Dominum sine culpa illius esset peritura?
Et tandem queritur, si res, g. vel pallium Petri cras erat cum incendio domus ipsius Petri perituro, & de facto domus perit, & tu id sciens die, vel hora antecedente illud ab eo furto abstulisti, & sic saluum fuit à periculo similiter si nauis, in qua merces Petri ueniebant, peritura omnino erat, & antequam submergeretur, tu aliquas merces illius e& illa extraxisti, & saluasti, tenearis in utroque casu ad restitutionem, &c?
Ex part. 11. tr. 4. & Misc. 4. Ref. 39.

Sup hoc lege
5. v. l. p. accedens Ref.

§. 1. **A**ffirmatiue responderet Paludanus in 4. dist. 15. q. 2. art. 1. concl. 5. & Couarr. in regula peccatum 2. part. §. 6. n. 1. in fine, & ad hoc magis accedere videtur Ioannes Medina C. de restit. 3. in fine, & facit pro hac parte lex ex inu. ff. de vi & vi armata, vbi habetur, si res pereat casu fortuito teneri eam, qui eam abstulit, etiam si pereat sine culpa sua, ad illius restitutionem, quia à principio fuit in mora, & idem probatur ex leg. 1. §. restit. eodem sit. Probat,

2. Primò, quia licet non teneantur ad hanc restitutionem ratione rei acceptæ, cum iam non extet, & casu perierit; tamen tenentur ratione iniusta acceptionis, & retentionis, hoc enim ipso, quod voluerunt illam furari, ad restitutionem illius se obligauerunt; sicut apud dominum eodem modo esset peritura: sine non esset.

3. Secundo, quia fortè non periisset nec eodem nec diuerso modo apud dominum, si in eius manu fuisset; alienasset enim illam dominus, vel fortè vendidisset ante illius interitum, & peritorem.

4. Itaque si res casu fortuito, vel subita hominum incurfione iusta, non iniusta, perit apud furem, vel iniquum possessorem, similiter & eodem modo apud dominum sine vtilitate illius peritura, teneris restituere.

5. Sed mihi placet opinio contraria quæ negat omninò furem (idem dico de quocumque alio iniquo possessore) ad restitutionem teneri rei furtiue, quando in eius manu perit, si eodem modo casuque certo, & infallibiliter, non sub dubio, erat apud dominum sine vlla illius vtilitate, ac commodo, v. g. iusta hostium incurfione, non iniusta, peritura. Hoc colligitur ex D. Thom. 2. q. 62. art. 6. eam docet Couarruias ad regul. peccatum part. 2. §. 6. n. 1. Ioan. Medina C. de restit. 9. 6. concl. 6. Syluester verbo restit. 7. q. 5. §. 3. Sà, verbo debitum n. 11. Ludouic. Lopez 1. part. instr. cap. 95. Rosella verbo restit. 16. §. 2. Petrus Nauar. lib. 1. de restit. c. 1. n. 27. & 2. Lessius lib. 2. cap. 12. de iniuriis fort. dub. 5. n. 92. & ibi citat Nauarum in summa Lat. c. 17. n. 8. sed ibi nihil apud Nauar. tale reperitur. Ratio est,

6. Primò quia aliud est teneri furem ad restitutionem ex mora non restituendi, etiam si res apud dominum simili casu, eodemque modo sine illius culpa esset peritura aliud teneri ad restitutionem non ex mora, si res esset similiter, & eodem modo peritura apud eundem dominum sine vlla illius commodo; in primo casu tenetur fur, & iniquus possessor ad restitutionem, in secundo non tenetur. Ratio est, quia in primo casu, si res absque mora domino fuisset restituta, potuisset, & non potuisset eam vendere, & alienare, aut ipsius rei interitum, & sic iam fuisset ei ea res vtilis, & quia cum fur eam non restituit, cum posset, priuatus fuit dominus ea vtilitate, quare necessariò tenebitur ad restitutionem, quia per moram ei fuit in causa damni; in secundo verò casu si constet, quod antequam res simili modo periret, nec vendita nec vtilis domino fuisset, nullo modo ei tenebitur ad aliquam restitutionem, nec etiam ad interesse aliquod lucris cessantis, aut damni emergentis, quia nullum damnum passus esset dominus illius, cum ante peritorem, inutilis ei

omninò fuisset, & infructifera, vt supponimus.

7. Deinde iniqua acceptio non inducit obligationem restitutionis, nisi quatenus infert damnum efficaciter at hæc acceptio nullum intulit damnus ergo ad illum non tenetur fur.

8. Dixi in mea responsione, non teneri furem ad restitutionem, si res eodem modo, & casu certo, & infallibiliter apud dominum erat peritura absque vlla illius commodo iusta hominum incurfione; quia si peritura esset iniusta hominum incurfione, & per iniuriam domino illatam, & apud furem eadem iniusta incurfione perit, vel casu alio fortuito etiam sine culpa illius, teneri sine dubio fur ad rei restitutionem, & ad omnem interesse lucris cessantis, & damni domino inde emergentis, vt docet Lessius d. lib. 2. cap. 12. de iniuriis fort. dub. 15. numer. 92. §. dico secundo ad finem; Et ratio est, quia ille, qui eam per iniuriam domini ab eo abstulisset, vel deustasset, teneretur, ergo etiam tenebitur ad eandem restitutionem ille, qui illum præuenit, nam obligatio quam alius subiisset, in illum necessariò transmittitur, vt patet.

9. Sed quid dicendum, si res non eodem modo quo apud furem perit, pereat apud dominum, sed diuerso & absque culpa illius, v. g. apud dominum peritura erat incendio, apud furem perit diluuii; apud dominum hostium incurfione iusta, apud furem ædis ruina?

10. Aliqui tenent, teneri tunc furem ad restitutionem si non eodem modo, id est eodem naufragio, incendio, & incurfione pereat apud dominum, & apud furem; ita docet Petrus Nauarra lib. 6. de restit. c. 1. n. 3. Couarr. ad regulam peccatum 2. part. §. 6. n. 1. Ioannes Medina supra, Syluester verbo restit. 7. q. 5. dum docent solammodo liberari furem ad restitutionem cum eodem modo res fuisset peritura in manu domini, quo perit in manu furis. Dicendum tamen est, parum referre quod illo, aut illo modo res pereat, si verè apud dominum erat omninò peritura absque vlla illius vtilitate, & licet non teneri furem ad restitutionem, si sine illius culpa pereat, quamuis pereat diuerso modo. Lessius tom. 1. lib. 2. de iniuriis fort. dub. 5. n. 93. & Ludouic. Lopez 1. part. instr. cap. 95. §. addit tamen in fine. Interim efficaciter probatur ex l. Rhodia citata; vbi mentio fit de perditione nauis, & non de modo, & liberat naturam ad restitutionem, quando vtraque perit, quamuis contra domini voluntatem, & conuentum pactum ex vna in aliam transfulerit merces; quid enim refert, vt vna nauis pereat naufragio, alia incendio; aut ambe eodem naufragio, vel incendio eadem navigatione pereant? Nec obstat, leges procedere in foro iudiciali, non in foro conscientie, quia lex ista sufficienter explicat naturam rei pro vtroque foro, & certè contrarij Authores non videntur contra nos, cum enim dicunt excusandos esse fures, & iniquos possessores ad restitutionem, quando res eodem modo perit apud furem, quo erit peritura apud dominum, & non aliter; intelligendi sunt non de eodem modo interitus, sed quantum ad veritatem, & integritatem ipsius interitus.

4. Sed in dubio præfenti de quo interrogatus fuisset, ego obligauit Titium ad restituendum aliquid. Nam ipse sciebat fuisse plura ex bonis fructibus quæstia à Sempronio ab emptoribus, quibus facile venderentur, & idè Doctores asserunt, quod si dubium esset, an res apud dominum periret, vel quia si apud illum existeret ante interitum fuisset vendita, vel dilata, aut ei aliquo modo vtilis, tunc quidem ei restituenda esset, vt docet idem Syluester dicto verbo restit. 7. num. 5. in fine, Rosella verbo restit. 16. §. 2. Sà verbo debitum num. 11. Ludouic. Lopez 1. part. instr. 95. Petrus Nauarra l. 4. de restit. cap. 1. numer. 2. & Lessius l. 2. cap. 12. de iniuriis fort. l. 15. n. 91. §. dixi, & patet expressè ex l. cum res §. fin. ff. de legibus, vbi si fundus legatus pereat, tenetur debitor ad illius restitutionem.

restitutionem, quia legatarius potuit illum vendere ante illius interitum; patet etiam ex l. si verberatum §. si ff. de rei vend. & ratio est, quia in dubiis melior est conditio innocentis, iureque possidentis.

12. Verum hic breuiter discutienda erit questio, quid dicendum si res furata percat apud furem, & possessorem malae fidei ex dolo, & culpa illorum, cum tamen eodem aut diuerso modo apud dominum, sine culpa illius esset peritura?

13. Et negatiue respondet Lessius l. 2. c. 12. dub. 15. n. 9. Probatur, quia illa res in se considerata domino nullius est pretij nullius utilitatis; nam apud illum certo, & infallibiliter erat peritura absque vilo illius incommodo; ergo etiam si fur illum culpa sua deualet, & perdat, non censetur domino inferre damnum alicuius considerationis, vel momenti, vt si segetes incendat, quas videt mox eluione apud dominum euertendas; si annonam absumat, quae proicienda est in mare, vel in naufragio peritura; si interficiat equum, quem hostis erat abducturus, quia quamuis in his & similibus casibus rem alienam quis perimat, alienet, vel consumat, non censetur damnum notabile domino inferre: & ex hoc fundamento sequitur non teneri ad restitutionem illum, qui hominem occidit, qui statim erat mortuus iusta sententia Magistratus, vel naturali morbo; etiam si grauius peccet, non tenebitur tamen ad restitutionem damni, cum nullum de-derit.

14. His tamen non obstantibus, aliqui affirmatiue sententiae adherent, quam tueri Fagundez in Decalog. s. 2. l. 7. c. 17. Petrus Nauarra l. 4. de resti. c. 1. nu. 17. Paludanus in 4. dist. 15. q. 2. art. 1. concl. 5. & à fortiori omnes illi, quos citauimus n. 10. qui asserunt teneri furem ad restitutionem, si res percat apud illum, etiam sine culpa illius diuerso modo, & tempore ab eo, quo erat apud Dominum peritura. Et ratio illorum est.

15. Primò, quia culpa nemini debet patrocinari, patrocinaretur autem maxime, si fur, cum res perit culpa sua, ad restitutionem illius non teneretur.

16. Secundò quia latro non debet esse melioris conditionis, quam depositarius, immò nec aequalis: sed depositarius, si nihil accipit pro custodia depositi, tenetur ex dolo, & culpa lata mortali que si res apud illum percat; quamuis illa apud Dominum esset peritura: si autem aliquid accipit, tenetur de culpa leui, & veniali, vt est doctrina certissima in materia de deposito, & commodato; ergo maiori cum ratione tenebitur latro ad restitutionem, si res apud illum percat illius culpa lata, & leui, alioqui melioris erit conditionis, quam depositarius.

At ego magis accedo sententiae negatiuae, quam tueri etiam ex Valquez, & Bonacina Gaspar Hurtadus disp. 6. de resti. difficul. 3. & ipsemet Nauarra, & Fagundez probabilem vocant.

17. Sed quid si res v. g. pallium Petri cras erat cum incendio domus ipsius Petri periturum, & de facto domus perit, & tu id sciens die, vel hora antecedenti illud ab eo furto abstulisti, & sic saluum fuit à periculo: similiter quid si nauis, in qua merces Petri veniebant, peritura omninò erat, & antequam submergeretur, tu aliquas merces illius ex illa extraxisti, & saluasti: Respondet teneri te in conscientia ad restitutionem in vtroque casu, si res extat, vel vendidisti, aut quocumque alio titulo distaxisti, quia res vbiicumque est, domini sui est, & pretium, ac commodum ex illa instar rei est; quare cum in tuam utilitatem illam distaxeris, teneris illam restituere: ita Petrus Nauarra l. 4. de resti. c. 1. n. 26. §. sed quid, & nu. 23. tenebitur tamen Petrus tibi soluere pretium laboris, & periculi, cui te forte exposuisti, vt rem saluares.

18. Immo si casu fortuito post incendium domus, aut submerisionem nauis apud te perit, & fuisti in mo-

ra restituendi illam; teneris illam restituere domino suo, quia mora nocet ei, per quem fit.

19. Similiter si iam non extet, sed ante incendium aut submerisionem nauis illam vendidisti, gratis dedisti, aut aliter in tuum commodum distaxisti, teneris illam restituere iuxta pretium temporis, in quo erat à domino vendenda, aut aliter distrahenda: ita idem Petrus Nauarra allegatus. Dices in nullo damnificauit dominum ille, qui ante incendium rem vendidit, aut aliter in suum commodum distaxit; immò & qui illum apud se retinet; si quidem esset omninò, & sine dubio peritura. Respondeo, hoc parum refert, vbiicumque enim res est, peracto eo casu domini sui est, & id falsitatis fuit domini, alioquin liceret omnibus, qui ad succurrendum incendiis, aut naufragia accedunt, res perituras sibi accipere, quo quid absurdus; tenetur tamen dominus rei compensare laborem positum in ea re ab incendio extrahenda.

RESOL. XIII.

An res furata consumpta tamen in extrema necessitate, illa transacta, sit restituenda?

Et an talis obligatio consurgat si ante extremam necessitatem quis acceperat per contractum transactum dominij, vt per mutuum, vel emptionem, quia re sua prouidit, nec erat in extrema necessitate rei aliena?

Et quid, si acceperat non per contractum transactum dominij, sed commodatum depositum, conductum, vel etiam per delictum, si eum consumpsit in extrema necessitate?

Et notatur, quod non solum extrema necessitas, sed etiam grauis tua, vel proximi, (qualis est periculum morbi magna famis, nuditatis, carniuitatis, vel diuturni, ac tetri carceris, vel similibus afflictionum,) excusat à restitutione, quandiu durat.

Et vtrum si venerit ad lautiorum fortunam, teneatur restituere sic acceptum, vel non?

Et an vero creditori existenti in simili necessitate morbi, famis, &c. debeat restituere? Ex part. 11. tr. 5. & Misc. 5. Ref. 13.

§. 1. **A**ssero, quod si aliquis accepit rem, quam consumpsit in ipsa extrema necessitate, nunquam consurgere obligationem restituendi; quia tunc omnia sunt communia, & quia non tenetur ratione rei acceptae, cum non extet, nec ratione acceptionis, non quidem iniuste, cum iuste & licite acceperit, non etiam iniuste, quia non accepit per contractum iustum. Si vero consumpsit in extrema necessitate rem quam acceperat à creditore ante necessitatem extremam, docet haec communior sententia postea consurgere obligationem restituendi, quae contracta erat ante necessitatem ex iusta acceptione, vt super contractum eam acceperat, vel ex iniusta, vt si per furtum, & vfuras, &c. Ita docet Scotus, & Richard. Gabriel, Paluda. Angel. Rossella, Artil. Syluest. Restitutio §. n. 2. & alij quos sequuntur Azor. 10. 3. lib. 4. c. 39. §. altera difficultas. & Valentia part. 3. disp. 5. q. 6. punct. 7. §. secus. Vide etiam Gasparem Hurtado de charitate disp. 3. difficul. 11. & de iustitia disp. 9. difficul. 21. & Trullench in decal. 10. 2. lib. 7. c. 15. dub. 1. num. 3. vbi sic ait; Sires non extat, sed consumpta est in extrema necessitate, si iniuste antea sit excepta, vt si ante necessitatem furatus sis, teneris postea, quia obligatio ante contracta per necessitatem subsequenter, non est extincta, sed manet consopita. Ita ille; quibus adde Ioann. Vvigers de iust. tract. 3. c. 6. dub. 1. n. 5. & Malderum tract. 4. c. 7. dub. 1. §. Dico primo. Bassaem de restitutione §. 5. l. n. 4.

2. Assero secundò, probabilem esse opinionem Petri à Nauarra lib. 4. c. 4. dub. 4. n. 25. qui ait consurgere talem obligationem

Sup. hoc in ref. 10. & in tom. 4. tr. 7. ref. 55.

Sup. hoc in Resol. 1. not. praeterea §. Prima paulo post initium, & ver. At vero.

Sup. his in
tom. 4. tit. 7.
Ref. 154.

obligationem, si ante extremam necessitatem acceperat per contractum translativum dominij, ut per mutuum, vel emptionem. quia re sua propria sibi prouidit, nec erat in extrema necessitate rei alienae: non tamen confurgere, si acceperat non per contractum translativum dominij, ut commodatum, depositum, conductum, vel etiam per delictum; quia ad actionem iustam, qua consumitur in extrema necessitate, impertinens est peccatum praecedens, aut acceptio iusta. Nec debet esse peioris conditionis eod quod habuerit apud se rem, quam consumit in ea necessitate, quam si tunc eam acciperet, vel aliter. Quam opinionem probabilem putat etiam Lessius lib. 2. cap. 16. num. 5. & 6. qui tamen bene limitat conclusionem positam, & omnia praedicta, ut sint vera ad eum, qui ita est in extrema necessitate, ut neque in re nec in spe propinqua esset diues: nam talis semper tenetur restituere, sicut etiam ille tenetur, qui tantum extremè indiguit vsu rei, & postea res extat debet enim rem ipsam restituere, & docet etiam Sotus lib. 4. de iust. q. 7. art. 1. ad 4. & haec omnia firmat etiam Dicastillus de iust. lib. 2. tit. 2. disp. 10. dub. 3. n. 25. & 26.

3. Sed non deseram hic apponere verba Henrici Villabos in summa tom. 1. tract. 22. diff. 2. n. 12. sic asserentis; [Dudan à qui los Doctores, si el que deua algo, lo qual gastò despues estando en extrema necesidad, tiene obligacion à restituirlo visiendo à mejor fortuna: En lo qual ay dos opiniones. La vna dize, que està obligado à restituirlo, esta tienen Soto, Syluestro, y Couarruias, y Azor, con otros, que refiere, y dize que es comun de todos. El fundamento es, que la extrema necesidad que sobreuiene al acreedor, no extingue la primera deuda.

4. La segunda sententia es contraria, tienenla Soto, y Aragon. El fundamento es, porque la obligacion que à quel tenia, se extinguió, gastando la cosa en extrema necesidad, que tiene el mesmo efecto en la cosa que se tomó antes de la, que si se tomara en ella, pues la haze comun.

5. Estas sentencias son ambas probables, la segunda es mas mansa, y se puede seguir en practica. [Ita ille, cui adde Castrum Palaum tom. 1. tract. 6. disp. 2. punct. 10. n. 166. Gordonum in Theol. mor. lib. 5. quest. 6. par. 4. cap. 1. n. 3. fol. 508. & post illos doctus Pater And. eas Mendo in Bullam Cruciatam disp. 39. c. 9. n. 3. vbi me citato sic ait; Aduerte quod si quis ante necessitatem fuisset rem furatus, eamque in extrema necessitate consumpsisset, non teneri postea eam restituere, etiam si ad pinguiorem fortunam deueniat, quippe licite eam consumpsit in ea necessitate; nec obstat quod ante illam fuerit furatus: nam hoc non tollit ius naturae, quod tunc facit omnia bona communia, sicut si eam rem furatus fuisset iam constitutus in extrema necessitate, restituere non deberet. Ita P. Mendo. Vnde ex dictis refellendus est Roccaful, quest. 26. qui fallam vocauit hanc opinionem, est enim probabilis, licet contraria sit probabilior, & communior, & idè aduersus Roccaful praeter Doctores citatos, adducam ex Dominicanorum familia inclutum M. Marcum Serra in 2. 2. D. Thom. quest. 62. art. 8. dub. 2. vbi sic asserit: Mihi satis probabile videtur, si nec tunc in extrema necessitate, nec ante illam accipiat debitor rem mutuo, aut alio contractu dominium transferente, quo sua fiat, sed eam habeat, aut ex delicto, utpote furto sublatam, vel ex contractu dominium non transferente, nempe conductam, vel commodatam, si eam consumit, ut suae necessitati subueniat, non teneri postea eam illius pretium soluendo restituere, etiam si ad pinguiorem deueniat fortunam. Id colligo ex verbis illis D. Thomae quod lib. 5. artic. 17. Tunc in necessitate siue omnia communia, cum homo non potest sibi de suo subuenire. At si debito rem quam habet, non accipit mu-

tuo, aut alio contractu dominium transferente, quo sup. fieret, non potest sibi de suo subuenire: nam supponimus non habere aliud, quo possit sibi subuenire, nisi rem, quae sua non est: ergo illi omnia, ac pro illamque consumere, quin teneatur postea restituere. Confirmatur, si res illa esset apud eius dominium illa extremè non indigentem, & existens in extrema necessitate alius eam acciperet, & consumeret, non fieret restitutioni obnoxius: ergo neque fiet, si eam habens apud se, praedicto modo consumat, ut sibi consulat, ac subueniat. Antecedens probat M. Soto lib. 4. de iust. q. 7. art. 1. ad 4. quia cum in extrema necessitate omnia sint communia, tum qui capit, nullum contrahit debitum. Probat etiam: non tenetur restituere ratione acceptiois; nam eam iure suo consumeret; nec ratione rei, quia consumpta iam non extat in se, nec alio modo: qui enim eam consumpsit, non est factus ditior, cum non haberet quid de suo consumeret, & rem alienam consumendo conseruaret; nec ratione contractus; nam praedicti contractus non transferentes dominium solum obligant ad restitutionem rei, quando perit culpa eius qui rem accepit: hic autem absque culpa perit: ergo nullo modo. Consequentia verò patet, quia extremam necessitatem patienti non solum est communis res aliena apud dominum illius existens, sed etiam, quae apud ipsam patientem exiit, & sicut rem acceptam in necessitate ipsa iure suo consumit. Quo fit ut vinculum praecedens dissoluitur, & non maneat; nam quantum acceptio iniusta per furtum obliget ad restitutionem, quando res accepta manet aliena, & ut sic consumitur, si tamen aliena esse desinat, obligationis vinculum dissoluitur, ut patet si rem furto acceptam, dominus ei qui eam acceperat donaret. In extrema autem necessitate res furto accepta aliena esse desinit, & fit communis talem necessitatem patienti; ac proinde si illam, ut sibi subueniat, consumit, non tenetur ad eius restitutionem, etiam si postea ad pinguiorem deueniat fortunam. Hucusque M. Serra. Ex quibus apparet probabiles huius opinionis, quam parum modeste Roccaful asserit esse fallam, & post haec scripta inuenio nostrum consilium carissimum Marcum Serium tom. 1. de re iud. disp. 5. q. 1. n. 5. hanc sententiam probabilem vocare. Non est igitur audiendum Roccaful.

6. Notandum est etiam hic, quod non solum extrema necessitas, sed etiam grauis tua, vel proximi (quod si non est periculum morbi, magna famis, nuditatis, captiuitatis, vel diuturni, ac terti carceris, vel similibus afflictionum) excusat a restitutione quando durat. Vnum autem, si venerit ad lautioiorem fortunam tenetur restituere sic acceptum, vel non, vtrumque est probabile. Et quidem ferè eodem modo philosophandum est in graui, & extrema necessitate. Et ita hanc sententiam tenet Dicastillus, vbi supra de iustitia lib. 2. tract. 2. disp. 10. dub. 3. num. 29. An verò creditori existenti in necessitate simili debeat restituere, passim affirmata adhuc probabilior est in hoc casu, quam in casu extremae necessitatis. Quamuis Lessius lib. 2. cap. 16. num. 20. etiam in hac necessitate putet probabile esse potiorum, & praefendam conditionem eius, penes quem res est, siue fuerit habita ex contractu, siue per furtum; quia etiam in hac necessitate omnia sunt communia, ut multi docent Auctores, qui, si consequenter loquuntur, tenentur hoc asserere. Solim est aduertendum, Lessium non extendere hoc ad amissionem honoris, aut periculum cadendi à stato, quae mala aliqui computant inter graues necessitates. Vide Dicastillum supra, & Marcum Serra, qui licet teneat esse differentiam inter extremam, & grauem necessitatem, tamen postea ita ait; Non desunt tamen qui dicant eandem esse rationem de graui, ac de extrema necessitate, sique

si que consumpta re in graui necessitate, non teneri debitorem ad eam postea restituendam, vt videtur sententia Syluest. verb. furum. q. 5. & Angelus eod. verb. nu. 37. Et quamuis creditor sit pari necessitate morbi, famis, &c. (inquunt) non teneri debitorem ei restituere: quia non solum in extrema, sed etiam in graui necessitate melior est conditio possidentis. Ita Serra; qui citat Lessium; vnde videtur hanc sententiam tanquam probabilem admittere.

RESOL. XIV.

Liberatur larro à quadam restitutione, vbi casus est curiosus, & practicable.

Et resolutio huius casus pendet ex illa celebri questione, an consumens rem alienam in necessitate, quamuis furuam ante illam, teneatur restituere si ad pinguiorem fortunam peruenerit?

Et assertur, non solum quando debitum contractum est ante extremam necessitatem, sed etiam si res accipitur in extrema necessitate, restituendum esse, quando fuerit facultas. Ex part. 10. tract. 14. & Misc. 4. Ref. 36. aliis 34.

^{sup. hoc in §. 1. & præterit. in tom. 5. n. 7. Ref. 11.}
Quidam furauit Catenam auream magni valoris; aufugit, & in itinere incidit in morbum adeo periculosum per multos menses, vt illum constituerit in articulo mortis, ex hoc vendidit catenam furatam, & ex pretio salutem recuperauit, ac conualuit: sed cum postea ad meliorem fortunam peruenerit, quaesuit à me an teneretur restituere pretium Catenae furatae, quod consumpsit, pressis illa necessitate. Et affirmatiue ei respondit quidam Theologus ex Societate Iesu, Resolutio huius Casus pendet ex illa questione, an consumens rem alienam in necessitate, teneatur restituere, si ad pinguiorem fortunam peruenerit.

^{sup. hoc in Ref. 1. not. præterit. in tom. 5. n. 8. & vbi si verò.}
 2. Prima sententia distinguit inter rem acceptam, postquam extrema necessitas premere cepit, & eam, quae debebatur antequam extrema necessitas occurreret. Primam affirmant non debere restitui, siue is qui accepit consumpsit, siue alteri consumendam dedit: postquam enim consumpta est propter extremam necessitatem, omnino liberantur ab obligatione restitutionis, quia in casu extremae necessitatis omnia sunt communia, & res illa debita erit indigenti: At verò si debitum contractum est ante extremam necessitatem, restituendum esse ea transacta, & succedente meliori fortuna. Probatur, quia extrema necessitas non abstrahit debitum, sed distulit solutionem; atque ad eam cessante debitum reuincit, & in suo vigore permanet. Ita sentiunt Scotus, in 4. disp. 15. q. 2. §. Ad aliud. Richardus, art. 5. q. 4. ad 5. Gabriel. q. 2. art. 2. concl. 7. Syluester verb. Furum, qu. 5. Angelus eodem verbo, q. 37. Rosella ibidem, num. 5. Armilla, n. 10. Tabiena verb. Restitutio, quest. 4. Medina Cod. de Eleemosyna, quest. De bonis illicitè acquisitis. Azorius lib. 12. cap. 7. Quorum opinio procedit magis in casu nostro; quia res aliena habetur ex delicto, nempe ex furto, & in hoc casti communis sententia teneri te obligatum esse transacta necessitate similem restituere, quia esto licet illam consumas in necessitate, at obligatio ante necessitatem contracta ex iniusta acceptione non perit, sed suspenditur. Et ita docet Lorca in 1. 2. D. Thoma, q. 32. art. 9. sect. 3. disp. 38. n. 17. & Vasquez Opusc. de Eleemosyna. c. 1. dub. 8. n. 68. vbi sic ait: Illud autem quod isti Auctores concedunt, quod si obligatio antea erat exorta per extremam necessitatem non extinguitur, sed impeditur, verissimum est, & nullus est qui neget, quia eo tempore nullius vtilitatis est ad subleuandam necessitatem extremam, vt debitum extingua-

guatur, cum sufficiat pro tunc, restitutionem impediri. Ita Vasquez.

3. Sed aduersus sapientissimum Magistrum, doctissimum Discipulum opponam, Patrem videlicet Nauarra, qui Moderatore Patre Vasquez Sacrae Theologiae studiis operam dedit: Itaque ipse de restit. lib. 4. cap. 4. n. 24. sic ait: Sed me hercule re diligenter inspecta simpliciter arbitror in hac re, verissimam esse illam recitatam Doctorum sententiam; licet enim efficaces videantur rationes factae, quas nos nobis aliquando proponebamus. Sed responderi ad eas satis commode potest, discrimen assignando inter debitorem, & inter eum qui rem subripit, etiam si furto subulerat antequam necessitatem incurrat. Eadem enim de vtroque ratio est mea sententia. Est inquam discrimen: nam cum quis habet debitum, eo ipso non est in extrema necessitate: Nam id, quod soluere debebat suum est, eiusque dominium habet, atque ita si illud consumit suum consumit, vnde à restitutione non potest fieri immunitas, cum bonam habeat fortunam cum re vera ex re proximi, nunquam velci poterit, cum ipse, vt supponimus rem propriam habeat, licet debitam, quam consumere eum oportebat; sibi que cuius erat, non alteri, cui debebat consumi, aut perire deberet: at autem quando furatus est, vt sibi subueniret: vel certe iam furatus erat ante necessitatem, res qua extrema necessitate vtitur, alterius est, non sua, & quam alter elargiri tenebatur donando, ac proinde alteri perit, & consumitur iuste, ac licite, ipse igitur, cum meliorem fortunam nactus erit, ad nihil tenebitur. Est tamen differentia quadam: nam cum ante necessitatem furatus est, peccauit, & restituere tenebatur antequam in necessitatem incurreret: at quando accepit instante necessitate, non peccauit, sed in vtroque casu res alterius erat, quoad dominium, & ita illi perire debet. Hucusque Nauarra; cui adde Coninch, de Actibus humanis, disp. 27. dub. 10. n. 166.

4. Itaque dicendum est probabiliter, quod non teneris restituere rem furatam, si eam consumpsisti in extrema necessitate positus; quia sic consumens rem videris satisfacere obligationi restituendi antea contractae, cum rem consumas, sicut Dominus tenetur vellet consumi, si apud ipsum staret. Et confirmo. Ab onere restituendi rem, liberatur iniquus detentor, si absque eius culpa perit res furto ablata, eodem modo apud Dominum existens peritura; vt bene probat Lessius, lib. 2. c. 12. dub. 15. Atque si res illa apud Dominum existeret, eodem modo periret, ac perit apud te iniquum detentorem, cum ipse Dominus teneretur tibi in necessitate extrema existenti donare. Ergo. Vnde ego probabiliter ad casum in hac resolutione propositum, respondi negatiue, & sic probabiliter responderunt alij viri docti, de hac re à me consulti, & ita in terminis docet Caltrus Palaus tom. 1. tract. 6. disp. 2. punct. 10. n. 3.

5. Nota tamen hic obicit aliquos Doctores asserere, non solum quando debitum contractum est ante extremam necessitatem, sed etiam si res accipitur in extrema necessitate, restituendum esse, quando fuerit facultas. Quam sententiam defendunt Adrianus in 4. de restit. quest. quae incipit. Quia dictum est 2. Almainus in 4. disp. 15. quest. 2. Couarr. super regulum ecclesiarum, 2. part. §. 1. nam. 4. cum pluribus Iurisperitis, quos allegat Nauarra, in Summa c. 13. n. 60. Tolerus, lib. 2. cap. 16. & ipse Medina Cod. de restit. quest. 2. in princip. Qui omnes loquuntur de eo, qui extreme egens, rem alienam accepit, & consumpsit. Sed consequenter dicendum esset, eum, qui accepit rem alienam, vt alteri extreme indigenti daret, quia ipse ex propriis subuenire non poterat, per se primo, & directe non teneri ad hanc restitutionem, sed illum cui data est: indirecte tamen teneri, si alter, cum ad pinguiorem fortunam venerit restituere

^{Sup. hoc melius supra in Ref. 11 §. Verum hic. & seqq. sed lege eam per totam & §. nor. dicti §. Verum.}

^{Sup. hoc in tom. 4. tr. 7. Ref. 53.}

restituere non vult, aut si nunquam veniat ad pinguiorem fortunam; quia si verè res illa restituenda est, & qui consumpsit, non restituit, aut non potest, obligatio redundabit in cooperantem.

6. His tamen non obstantibus, contrariam sententiam tenendam esse puto, vt alibi docui: nam in extrema necessitate omnia sunt communia, & grauissimum esset, eum qui ita indigens aliquid consumpsit, subire oneri restituendi. Et confirmatur. Quoniam aut res illa restituenda est ratione iniuste acceptionis aut ratione rei acceptae. Non ratione iniuste acceptionis, quia iuste accepta est: Nec ratione rei acceptae; quia res non permanet, neque ex ea factus est homo ditior: Ergo ex nulla parte superest obligatio restituendi. Confirmatur etiam, Nam extra extremam necessitatem si quis bona fide consumat rem alienam, & ex ea non fiat ditior, non tenetur ad restitutionem; ergo multò fortiori iure si consumpsit in extrema necessitate.

Alibi in ref. nor. præterita.

RESOL. XV.

An qui à Dæmone obtinuit aliquas pecunias teneatur illas restituere? Ex p. 10. tr. 15. & Misc. 5. Ref. 48.

§. 1. Olim de hoc casu interrogatus fui, & quidam Theologus dixit esse restituendas pauperibus pro Dominis à quibus Dæmon dictas pecunias sumpserat, & cum dicta bona sint incerta, eorum dominium transtulit ad pauperes, vt docet Amicus in *Cursu Theolog. rom. 5. disp. 4. dub. 12. numer. 44.* & alij communiter. Sed ego negatiuè respondi, quia Dæmon poterat illas pecunias sumere ex aliquo Thesauro sub nullius dominio, vel in profundo maris; Et idè modo inuenio hunc casum individualiter pertractare Iosephum de Ianuario, de *Casib. reseruat. resol. 38. per totam*, vbi firmat hanc conclusionem: Hæc bona possunt acquiri iusto, & iniusto titulo à dæmone: sed in dubio debemus supponere quod iusto, & iniusto titulo quis ea acquisiuit: ergo in dubio bona data à dæmone, possumus retinere. Nec obstat quod dæmon semper præsupponitur malus, consequenter quod iniusto, & non iusto titulo acquisiuit: Nam actio dæmonis semper præsupponitur mala, quando est inductiua ad nouam culpam: At quando actio continet in se differentiam in ordine ad peccatum, tunc parum refert dæmoni, & consequenter possumus accipere secundum sensum non malum in ordine ad nos, & indifferentem in ordine ad dæmonem, v. g. Quod intendit dæmon est dare pecuniam Mago: at quod hæc pecunia sit aliena, vel à profundo maris extracta, parum refert dæmoni, quia non inducit nouam culpam, seu hominem ad nouam culpam, ad quam inducere intendit, & sic censendum est in hoc, dæmonem non exercere partem peiorem in nostra consideratione, quia quod peior est in ordine ad nostram considerationem, est indifferens in ordine ad intentum ipsius dæmonis, & sic non est necessariò præsumendus malus dæmon in tali casu. Vel dicendum cum Vasquez *opus. de Restitui. cap. 10. d. 3. num. 10.* quod qui emit, vel dono accipit rem dubiè furtiuam cum animo restituendi vero domino, non peccat mortaliter; Si verò recipit sine tali animo peccat mortaliter, sed non tenetur rem illam statim restituere, sed præmittere diligentiam, & mutare animum: Quod si inuentio domini veri sit moraliter impossibilis; tunc neque tenetur diligentiam præmittere, sed sufficit habere animum restituendi, quoties inuenerit dominum. Nec tenetur ad ratam dubij restituere si fur est potens restituere vero domino rem illam, vel in æquivalenti, vel in pretio, immò nec peccat mortaliter sic accipiendo cum tali dubio, quia tunc non reddit rem difficilis restitutionis, cum possit fur ip-

se, vt dixi, quando reuera esset furtiua, in æquivalenti restituere. Et quia in casu nostro dæmon potest commode, & facile restituere proprio domino, accipiendo bona à thesauris absconditis, & à profundo maris: idè vsque dum non est certus, quod bona illa sint aliena, ad nullam tenetur restitutionem. Sed circa præsentem casum vide etiam Sanchez in *Summa tr. 1. lib. 4. cap. 41. num. 1. & cap. 42. num. 2.* & Sanchez de *Relig. rom. 1. lib. 2. cap. 15. num. 34. & cap. 17. num. 1. & 2.*

RESOL. XVI.

An bona fide consumens res consumptibiles unico usque teneatur vero Domino restituere, quatenus locupletior euasit, & fur non impotens ad restituendum? Ex p. 1. tr. 5. & Misc. 1. Ref. 43.

§. 1. Exempli gratia, qui iniuitus edit bona fide cibos furtiuos, an teneatur restituere id in quo locupletior euasit, nimirum quæ domi expensius erat. Et affirmatiuè respondent Doctores, quos citat, & sequitur Sanchez in *sum. tom. 1. lib. 2. c. 24. n. 34.* 2. Non reticcam tamè, contrarium docere Bannez in *2. 2. q. 62. art. 6. dub. 3. concl. 4.* Ledesman in *sum. 2. 2. tr. 1. c. 8. c. 14. post 14. conclus. dub. 3. dist. 4.* vbi assertiua sententia communiter Thomistas, Salonium in *2. 2. 10. 1. q. 62. art. 6. contr. 3. concl. 4.* Et ratio est, quia verus dominus non habet ius petendi à latrone ipsas numero res, si consumptæ iam sint, sed similes, vel eiusdem pretij. Sed similes, vel eiusdem pretij manent apud latronem, quas restituit, cum non sit redditus impotens ad restituendum; ergo recipiens ab illo non tenetur restituere, quamuis locupletior factus sit, sed poterit dominum remittere ad latronem, vt ab ipso recuperet res sibi furto ablatas. Prima opinio est probabilior.

RESOL. XVII.

An quis ob amissionem vnius rei teneatur aliquando ad duplicem restitutionem? Ex p. 6. tr. 7. & Misc. 1. Ref. 44.

§. 1. Cuiusmodi est dubium: & affirmatiuè respondendum est cum Molina de *infr. tom. 2. tr. 1. c. 2. dist. 263. n. 7.* vbi sic ait, iuxta hæc tenent dicta arbitror esse dicendum, si quis famulo, aut cuidam alij aliquid dedit, vt dono alteri traderet, si que iniuste id sibi viucipauit, aut traditionem, vel manifestationem donationis ei, cui facta fuerat, iniuste distulit, vt acceptare eam posset, contingatque eum, qui dono milit, interim è vita discedere, teneri tunc eiusmodi famulum, aut interuentum ad duplicem rei illius restitutionem, quando donatio non fuit ad pias causas, v. nam hereditibus eius, qui donabat, eo quod mandatum non fuerit impletum, mortæque mandatis expirauerit, ac proinde res illa peritineat iam non ad donatarium, sed ad hæredes donantis iuxta ea, quæ hæc tenent dicta sunt. Alteram verò donationem, quem vsurpatione, aut determinatione illa iniuste priuauit emolumento illo, quod alioquin erat consequuturus. Est verò hic euentus satis frequens in confessionibus, & à nemine explicatus. Hincque P. Molina, & post illum Sanchez de *matrim. tom. 1. lib. 1. disp. 6. c. 8. Lessius lib. 2. c. 18. dub. 6. n. 46.* & Bonacina *tom. 2. disp. 3. de contractib. q. 12. punct. 4. n. 1.* 2. Non deseram tamen adnotare Layman *lib. 3. tr. 4. c. 1. n. 6. in fine.* docere ad restitutionem faciendam hæredibus donatoris nuncium non obligari, nisi post iudicis condemnationem. Imò plus addit Auctor casuum de conscientia Bononia discussores in iussu Eminentiſſimi Principis, & Domini mei Cardinalis Columne

anno 1634. mense Septembri *casu fol. 42.* nempe probabiliter in tali casu nuncius eximi ab obligatione restituendi hæredibus donantis, atque adeo teneri solum ad restitutionem faciendam donatario, cui damnus culpabiliter intulit: nimis enim durum videtur obligare aliquem ad duplicem restitutionem ob amissionem vnius rei: quod multis probat rationibus, ex quibus, vt dixi, infert probabiliter rem illam destinatum non ad hæredes donantis, sed ad donatarium pertinere. Seias tamen sententiam Molinæ & aliorum nouissimè docere etiam Egidium Trullench in *Decalog. tom. 2. lib. 7. c. 17. dub. 4. num. 6. & 7.* vbi asserit, quod si culpa nuncij aliqua donatio non fuerit ante mortem donantis facta, teneri nuncium ad duplicem restitutionem: nam hæredibus defuncti tenetur ratione rei, quæ est illorum: donatario verd ratione damni, quod eius culpa contraxit: posito enim tali mandato tenebatur nuncius lege iustitiæ adhibere diligentiam, & mandatum ex mente mandantis in commodum donatarij implere. Vnde ego huic sententiæ libenter adhæreo: non damnare tamen tanquam improbabilem opinionem contrariam, quam, vt supra dixi tueretur decisio illa Bononiensis, si Nuncius vellet tantum donatario restitutionem facere. Pro quo etiam facit Emmanuel. Sæ *verb. donatio num. 21.* vbi sic ait. Mandatum donandi expirare morte mandantis, ait Couarruias, ego non nihil dubitose est enim res favorabilis & gratia quædam: ita ille. Et magis clarè *verb. mandatum. num. 2.* cuius quidem sententiam probabilem putat Lessius *obs. supra. l. 2. cap. 18. dub. 6. num. 46.* Et idem infert & docet iuxta illam nuncium, in casu de quo loquimur, non teneri hæredibus, sed solum donatario restitutionem facere: vnde si Nuncius mihi confiteretur, & nollet stante supradicta opinione nisi donatario restituere, ego illi absolutionem non negare.

RESOL. XVIII.

An qui amisit alterius gemmam mille nummorum putans esse tantum centum nummorum, teneatur restituere mille aut centum?

Et an omittens, data opera, diligentiam adhibere, quam alias non teneretur, ad damnum proximi inferatur, teneatur ad restitutionem?

Et an si quis cænet eo sine, vt sequatur pollutio nocturna, peccet contra temperantiam, quamvis non peccet contra illam canando?

Et sequitur occisorem, ob cuius delictum alius cui imponitur per errorem, puniatur, non teneri ad restitutionem.

Et quid, si in eum sine, vt alter puniretur, commisit homicidium, vt e.g. si interfecit illum cum alterius gladio, & data opera, relinqueret gladium, vt agnosceretur esse alterius, & propterea alter conuinceretur, delicti, an tunc teneatur resarcire damnus, &c? Ex p. 1. tr. 2. & Misc. 2. Ref. 34.

§. 1. **T**eneri ad restituendum mille affirmat Eminentissimus Cardinalis Lugo; sed aduersus illum insurgit Ioannes Pontius in *curso Theologico disput. 2. q. 2. conclus. 2. num. 6.* Vbi sic ait, Obiicies: Proiciens in mare gemmam proximi valentem mille nummis; quam tamen ipse putaret valere tantum centum nummis, teneatur restituere mille nummos: ergo quamuis pateret ipsam valere duobus assibus, si valeret centum nummis teneatur restituere centum: sed non peccaret tamen, nisi venialiter: ergo damnificans, cum culpa tantum veniali tenetur sub mortali ad restitutionem. Cardinalis de Lugo negat consequentiam, & dat disparitatem, quia in casu antecedentis intulit cum culpa mortali damnus graue, & eo ipso obligatur ad resarcendum totum damnus inde secutum, etiam si ig-

Tom. VII.

noretur: sic enim ei, qui est in mora restituendi, imputantur casus fortuiti, sequentes, vt gratia: si non restituens librum alienum cum deberes, & postea comburatur, teneris ad valorem Domino restituendum: sed in casu consequentis non inferitur iniuria grauis, & consequenter non est obligatio restituendi, consequentia damna non præuisa.

2. Hæc tamen doctrina difficilis est: nam in probatione primæ partis petitur principium: nec probatur sufficienter per illud exemplum de obligatione eius, qui est in mora restituendi librum ad satisfaciendum, si postea comburatur: Nam, vel est in mora culpabiliter mortaliter, vel non est: si non est, non obligabitur in conscientia ad resarcendum damnus magis, quam proiciens gemmam, quam putat valere duobus assibus tantum, cum tamen valeat centum nummis. Si est in tali mora tenebitur: quia cum culpa mortali fuit in causa cur alius non haberet suum librum, & propterea tenetur restituere. Sed qui perdit gemmam mille nummorum, putans tantum esse centum nummorum, non est in causa culpabili cur alius perdit gemmam mille nummorum, sed tantum centum: ergo non tenetur restituere nisi centum quantum ad obligationem conscientie, seclusis legibus particularibus, quibus posset ordinari, vt restitueret mille, quæ propterea debet solvere cum à Iudice condemnaretur. Itaque potius negandum est antecedens obiectionis. Ita ille.

3. Sed si aliquis hic incidet quærat, An omittens data opera diligentiam adhibere, quam alias non teneretur, vt damnus proximi inferatur, teneatur ad restitutionem? Negatiuè respondet Pontius vbi supra ex Nauario, & Turtiano contra Cardinalem Lugo: Nec obstat cum ipso Lugo asserere, quod si quis cænet, eo sine, vt sequatur pollutio nocturna, peccabit contra temperantiam; quamvis non peccaret contra illam canando, cum posset alias licitè ad bonos fines, quamuis præuideret pollutionem secuturam: ergo quamuis ex iustitia non teneatur quis adhibere maiorem diligentiam, quam adhibet ad cauendum damnus proximi, obligabitur tamen vt non eo sine faciat aliquid, vt sequatur damnus illud.

4. Respondeo, quamuis totum concedatur, nihil haberi ad propositum; quia quamuis iniuste faceret & contra iustitiam, qui vellet interficere proximum, aut furari ab ipso, tamen nisi interficeret, aut furaretur, non teneretur ad restitutionem: ergo quamuis aliquis obligetur ex iustitia, vt non eo sine faciat aliquid vt sequatur damnus proximi, non sequitur quod teneatur ad restitutionem. Et si dicas, quod non ex illo animo præcisè teneatur, sed ex eo, quod sequatur ex tali animo malum proximo.

5. Contra; quia quamuis sequatur; quia tamen non sequitur, nisi mediante causa, quæ secundum, se licitè applicari posset, negatur obligationem restitutionis inde concludi.

6. Hinc sequitur consequenter, occisorem ob cuius delictum alius, cui imponitur per errorem, puniatur, non teneri ad restitutionem, etiam si intenderit, vt alter propterea puniretur; quia etiam si intendere iniustam castigationem proximi sit peccatum graue; quia tamen castigatio ipsius non processit ex illa intentione, nisi mediante illo delicto, ex quo alias non sequeretur illa obligatio, non tenebitur ad restitutionem. Sed si modus quo committeretur delictum esset talis, vt per se esset causa vt alius puniretur; & eo sine illum adhiberet, vt verbi gratia, si interficeret illum alterius gladio, & data opera relinqueret gladium, vt cognosceretur esse alterius, & propterea alter conuinceretur delicti, tum teneretur ex iustitia resarcire damnus alterius.

RESOL

RESOL. XIX.

An si quis minatur malum absque animo inferendi, & si possit iuste inferre, valeat retinere quod sic extorquet? V. g. quis potest petere pecuniam credito in ludo perditam; quaritur an si vir Nobilis ob verecundiam accusaturus non erat, aut alio motu accusare volebat, possit accusationem & repetitionem minari, & retinere illud, quae sic minando ab alio extorquet? Idem est de illo, qui potest homicidam aliquem accusare, apud iudicem, &c. Ex p. 4. tr. 4. & Milc. Ref. 34.

Sup. hoc pro repetitione pecuniae in ludo perditae in tom. 6. tr. 4. Ref. 10. §. vlt. & in Ref. 31. §. 1. 2. & vlt.

§. 1. V. g. potest quis homicidam aliquem accusare apud iudicem; potest quis repetere pecuniam credito in ludo perditam; quaritur an si vir nobilis ob verecundiam accusaturus non erat, aut alio motu accusare volebat, vel pecunias perditas volebat in iudicio repetere, possit adhuc accusationem, & repetitionem minari, & retinere illa quae ab aliquo sic minando extorquet. Casus potest faciliter accidere, & non est ita facilis, vt aliquis forsitan putaret, nam negatiuam sententiam docet Ludouicus Molina de iust. tom. 2. tr. 1. disput. 514. num. 4. quia fallacia ac simulatione, & iniuste ab illo extrahit, & dolus in hoc casu dedit causam contractui. Ergo, &c. haec opinio est probabilis.

2. Sed ego contrariam sententiam tanquam probabilioram amplector, quam tuetur Lessius de iust. lib. 1. cap. 17. dub. 6. num. 32. Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 4. disp. 9. num. 9. quibus ego addo Castrum Palaum in opere morali tom. 1. tract. 2. disp. 1. pun. 10. num. 5. & ratio est, quia etsi non habeat animum, habet tamen ius accusandi, eoque iure vt potest, quod quidem ius est pretio aestimabile, siue habeat animum eo vtendi, siue non, ergo, nec obstat quod simulatio, fallacia & dolus dedit causam contractui, quia non fuit dolus malus, seu iniustus, sed iustus, nam iuste poterat minari accusationem, & repetitionem pecuniarum in iudicio, siue haberet animum, siue non, neque illud quod datur, datur vt deponat animum, sed vt re ipsa non accuset, neque pecuniam repetat, & iuri accusandi, aut repetendi cedat, quorum vtrumque ille praestat: ergo, &c.

RESOL. XX.

Nocens alicui in re graui, ad quam solum erat in potentia, ad quid teneatur restituere, v. g. damnum cum culpa datum est in feminibus, & plantis, &c. in proxima dispositione, an sit restituendum, ac si essent matura, deductis expensis, & secus si longe distabant adhuc? Ex p. 2. tr. 6. & Milc. 2. Ref. 6.

Sup. hoc in tom. 6. tr. 4. ex doctrina Ref. 47. §. Et hoc, cum in fine, & in Ref. 14. §. Nota tamen ad medium, etiam breuiter in veris, quae es. como ei que destruylos sembras.

§. 1. Si damnum, v. g. at. Sayrus in clauis Regia lib. 10. tract. 4. cap. 1. numer. 6. cum culpa datum est in feminibus, & plantis si sint in proxima dispositione, restituendum, ac si essent matura, deductis expensis; secus si adhuc longe distabant. Ita Sayrus. Alij etiam, vt Sotus de iust. lib. 4. quaest. 6. artic. 3. Aragon, Bannez, & Salonijs in 2. 2. quaest. 62. artic. 4. in responsione huius casus aliquas distinctiones adhibent, quas apud ipsos videre potes. Mihi verò sententia Lessij lib. 2. c. 11. dub. 19. probabilissima videtur, qui absolute negans praedictas distinctiones, docet huiusmodi inferentem damnum, siue ex malitia, siue ex negligentia, teneri tantum ad aestimationem temporis praesentis.

RESOL. XXI.

An quis possit per partes restituere, si possit statim totum restituere? Et quid in dicto casu Confessarius facere debeat, circa talis penitentis absolutionem? Ex p. 3. tract. 6. & Milc. Ref. 5.

§. 1. Secundum mentem Nauarri c. 17. num. 69. Abogeli ver. restituitio vlt. §. 5. Antonini part. 1. tit. 2. cap. 8. & Petri à Nauarta lib. 4. cap. 4. dub. 1. §. qui potest statim totum restituere, sed non vult, nisi per partes ob aliquod emolumentum inde sibi promouens, potest absolui, si creditor nolit concedere dilationem partum sibi nocuam, & Confessor probabiliter credat, quod negata absoluitio, & dilatio, nunquam, vel non ita vtiliter restituat.

2. At alij docent huiusmodi non esse absoluitum, nec Confessarium posse dilationem concedere. Ita Aragon, & Salonijs in 2. 2. q. 62. art. 8. Medina de rest. q. 5. dub. 3. Corduba in sum. q. 68. pun. 2. Sotus de iust. lib. 4. quaest. 8. art. 4. Sayrus in clauis Reg. lib. 10. tract. 5. cap. 5. dub. 5. Molina de iust. tr. 2. disp. 756 & alij Extraneo est, quia eo ipso quod restituere non vult nisi per partes, cum teneatur, & possit totum restituere, vt consentit in detentionem iniquam illius residui, ratione cuius manet in peccato, & consequenter est iniqua absoluitio. Ergo, &c.

RESOL. XXII.

Petrus deambulando per ciuitatem inuenit crumenam cum magna pecuniarum quantitate, fallia debita diligentia, non inuenit Dominum, ideo per multos annos illas sibi retinuit, nunc Confessarius denegat illi absolutionem, si pauperibus dictas pecunias non restituit, quid faciendum? Ex p. 2. tr. 17. & Milc. 3. Ref. 5.

§. 1. Respondeo, magnam esse questionem inter S. R. D. D. cui facienda sit inuentorum restitutio, habet enim dominum, sed incertum, & an inuentor possit ea sibi retinere: Salon. in 2. 2. quaest. 62. art. 5. contr. 5. Valent. tom. 3. disput. 5. qu. 6. pun. 4. Nauarri, de restit. lib. 4. cap. 2. dub. 7. num. 9. Sayrus in Clauis Regia lib. 10. tract. 5. cap. 2. in princ. Rebellius part. 1. lib. 4. cap. 32. sect. 11. Reginald. tom. 1. lib. 10. c. 14. num. 194. Azor. part. 3. lib. 4. cap. 27. Malderus in 2. 1. tract. 4. c. 4. dub. 3. de iust. Nauarri, cap. 17. n. 17c. Syluest. ver. inuentum. n. 2. Couar. ad reg. peccatum. 3. p. §. 1. num. 1. Molina tom. 3. disp. 74. Fernandez in suo exam. theol. p. 1. c. 15. q. 4. n. 9. & alij asserunt restituenda esse pauperibus, modo prius adhibita fuerit sufficiens diligentia in inquirendo domino, si nec posse inuentorem sibi retinere. Probatur, nam haec videtur rationabilis voluntas dominorum, Secundo, quia sic faciendam esse hanc restitutionem communis consuetudinem receptum est.

2. Sed contrariam sententiam amplexi sunt Sarmiento lib. 6. sect. 1. cap. 10. Pet. de Aragon. in 2. 2. quaest. 62. artic. 5. fol. mibi 168. col. 2. Sotus lib. 3. de iust. qu. 3. artic. 3. Per à Nauarra lib. 4. ap. 2. numer. 75. & probabilis vocat Megala in 2. 2. lib. 2. cap. 1. num. 13. & Lessius lib. 2. cap. 4. dub. 7. n. 48. in fine. Probatur ratione, nam vt ait Sarmiento, in iure eadem reputantur ignorari dominum rei, & rem nullam habere dominum. Sed quando res nullam habent dominum, efficiuntur primi occupantis, Ergo, &c.

3. His ita suppositis, poterat Petrus sibi retinere illas pecunias, sequendo hanc posteriorem opinionem, ideo confessarius non debebat illi denegare absoluitio-

nem, est enim hæc sententia in fauorem Petri probabili-
lis, & tuta in praxi: alia, &c.

RESOL. XXIII.

An debita incerta per iniustitiam sint restituenda neces-
sario pauperibus, vel piis operibus?
Et vocatur probabile esse bona incerta, quæ ex iusto con-
tractu debebantur, posse post diligentem inquisitionem
ab ipso debitore retineri. Ex p. 11. tract. 1. & Misc. 1.
Ref. 12.

§. 1. IN hac difficultate sic philosophatur Caramuel
sum. 1. a. §. 4. n. 12. 9. Proponit Diana hæc ques-
tionem, videlicet: An qui deambulando Ciuitatem in-
ueniat crumenam fartam magna pecuniarum quanti-
tate, & facta debita diligentia non reperit Dominum,
teneatur illas restituere pauperibus; An possit sibi re-
tinere? Ponit Authores pro utraque sententia, & con-
cludit: his postea poterat Petrus sibi retinere illas pec-
cunias, & sequendo hæc posteriorem opinionem, & ec-
quæ est probabilis, & tuta in praxi. Et ego si hæc pro-
babilia sunt, peto mihi à Diana responderi rigore con-
sequentiæ seruato; Ioannes noctu graffatur per plateas,
spoliavit nonnullos, quos non cognouit nec cognoscit,
nunc penitentia ductus ad pedes meæ Dianæ peruoluit,
& inquit, an teneatur ad restitutionem? forte
subdubitare posset, an teneretur examinare quinam
fuerint damnati perpeffissimè: quia cum hoc ipsum examèn
esset obnoxium probabili vel certo periculo, fortassis
non deberet institui. Sed non mouet hoc dubium, ne
implicet quæstiones quæstionibus; sed asserit se debi-
tam diligentiam adhibuisse, nec posse scire quibus de-
beat facere restitutionem. Si illum pauperibus factu-
rum restitutionem Diana dicat, Ioannes reponet Dia-
nam in consequentia laborare, & sic discurret: In iure
reste Diana, & Sarmiento, eadem reputatur ignorari
Dominum rei, & rem nullam habere Dominum, & effi-
citur res primò occupatis: Ergo nò solum ille qui inue-
nit, sed qui rapuit si ignoret Dominum, non tenebitur
ad restitutionem. Ergo si tenetur raptor, tenebitur etiam
inuentor, quod uult Salonijs Nauarrus, Sayrus, Rebel-
lius, Reginaldus, Azorius, Malderus, Syluester, Couar-
ruuias, Molina, Fernandez, alique, aut nulla consequen-
tia fenatur. Si Diana esse disparem rationem dicat, re-
ticere debet ratiocinium Sarmienti, & aliud substi-
tuere quod libenter uideo.

2. Dico interim, utrique (inuentori, & raptori) esse
certum rem illam habere aliquem Dominum, eundem
que inuitum (sua enim recuperare desiderat tam qui spo-
liatus fuit, quam qui perdidit) utrumque ignorari,
verumque uelle sibi restitui, meliori semper modo qui
sit possibilis, nimirum realiter, & materialiter si hoc
possit fieri, aut aliàs spiritualiter. Hæc omnia certa sunt
ante: Cum utrobique omnia pari passu succurrant de
inuentore, & raptore, eodem modo erit philoso-
phandum qui neges paritatem eneruã. Hucusque Ca-
ramuel.

3. Sed ut uidiſti, amice Lector, doctus Caramuel
philosophatur eodem modo de inuentore bonorum
incertorum, ac de raptore, quod omninò negandum est:
Nam bona penes inuentorem non sunt bona, quæ ad
illum perueniunt per iniustitiam, ut sunt bona penes
raptorem. Ergo male de illo ad istum argumentatur, ut
facit Caramuel.

4. Dico igitur, quod bona aliena, aut debita per
usuram vel aliud delictum contracta, vel comparata,
quæ diligenti inquisitione adhibita remanent incerta,
sunt elargienda pauperibus. Est hæc communis
doctrina.

5. Probatur ex c. cum tr. 5. de usuris, ubi Alexander
Tom. VII.

III. mandat, ut ea quæ usuris iniquè acquisita sunt, si
non superfluis illi quibus debentur, aut eorum hære-
des, dentur pauperibus, utque usurarij, eorumque hære-
des ad hoc pœnis Ecclesiasticis cogantur, quod DD.
fatis concorditer extendunt etiam ad incerta bona, vel
debita ex aliis delictis comparata, aut contracta, & ma-
nifestè potest id colligi ex cap. cum sit. de iudicijs, ubi
imprimis Pontifex uetat, ne Iudæi proficiantur Chri-
stianis; deinde mandat, si quisquam Iudæus fuerit præ-
fectus, quatenus omne illud quod à Christianis ratio-
ne officij accepit, distribuatur pauperibus. Et quæ eadem
in omnibus ratio; ne scilicet hominibus iniquis inte-
grum relinquatur ex sua iniquitate ditescere, vel sine
onere aliis damna pro libidine inferre, sub spe uel ap-
prehensione, quod postmodum ignorabitur cuius sint
bona, vel quibus nocuerint: quodque tunc nulli ad so-
luendum, vel restituendum erunt obligati.

6. Suffragatur quoque piorum usus, & communis
sensus, quo apprehendunt sic debere fieri.

Vnde non deseram hic apponere uerba Caltri Palai
tom. 7. disp. 1. punct. 18. §. 8. num. 3. ubi sic ait; Incerta de-
bita sunt, quorum Dominus ignoratur, vel ita abest, ut
ferè impossibile sit ad eum transmitti. Hæc si ex con-
tractu honesto seu absque culpa possideas, satis proba-
bile est nullam tibi restitutionis obligationem esse.
Quia hæc obligatio non ex iure naturali, & diuino
prouenit, ex quibus solum obligaris cum certæ perso-
næ, vel communitati solutio faciendæ est; Ex iure au-
tem, positio nullibi statuta est horum restituendorum
obligatio.

7. Si uerò debita incerta per iniustitiam habueris,
certa est omnium sententia te obligatum esse pauperi-
bus, vel aliis pijs operibus restituere ex cap. cum tu, de
usuris, & cap. cum sit de Iudæis ne contingat alienis pe-
cunijs homines ditescere. Sed an hæc obligatio com-
prehendat omnia, quæ sunt iniquè acquisita, & inde-
pendenter à sententia iudicis condemnatoria, non caret
difficultate; Nam Textus prædicti solum in acquisitis
per usuram, & simoniam loquuntur, & cum sit dispo-
sitiio pœnalis, non uidetur extendenda. Ex alia parte ex
natura rei, & seclusa lege positua, hæc incerta prima
occupanti conceduntur, utpote quæ à Domino posside-
ri non possunt. Ergo eorum restitutio iure positiuo
inducta sententia iudicis exigit Domino acquisito pri-
uantem.

8. Nihilominus pro certo tenendum est non solum
in acquisitis per usuram, & simoniam, sed per quamli-
bet aliam iniustitiam habere locum prædictam decisio-
nem ex consuetudine recepta, & communi Doctorum
sententia prædictorum Textuum decisionem exten-
dente ad quælibet iniuste acquisita, iuxta cap. nemo qui
rapii 1. §. 9. & licet uerum sit ex natura rei seu spe-
ctata iustitia legibus seclusis quæcumque debita incerta
ex usura, simonia, alioque delicto habita non sint in
pauperes, aliòve pios usus eroganda, quia iustitia tan-
tum obligat debitum reddendi, cuius est. Quo non com-
parente, impossibilis est talis redditio, & obligatio. Ne-
que pauperes, aliave opera pia sunt partes, neque hæ-
redes necessarij creditoris, aliàs non posset Pontifex
remittete partem horum debitorum, uti per Bullam
compositionis facit, cum in præiudicium tertij verge-
ret, attamen iure positiuo in pœnam criminis commis-
si impedita est dominij acquisitiio; Quod colligitur ex
eo, quod in defectum ueri Domini pauperes aliave pia
opera designentur, inter quos distributio faciendæ sit.

9. Hæc omnia Palau ubi supra, & alij communi-
ter. Vide inter illos Hortadum de iustit. disput. difficul.
37. & ne deseras recognoscere Dicastillum etiam de
iust. lib. 2. tract. 2. disp. 9. dub. 10. & 11. & post hæc scri-
pta uisum Patrem Tamburinum ubi infra n. 20. cum
Urbano.

10. Nota hic obiter pro curiosis, probabile esse, bo-

Sup. hoc ex
doctrina m.
seq. signantef
in §. sed obi-
icies, ad me-
dium; uerf.
quia e g. sed
lege eam à
principio, &
hic infra §.
vl. huius
Ref.

Pro hac pri-
ma difficult.
hæc in Ref.
25. cursum in
§. ult. & quo
ad hoc in 10.
4. 11. §. ex re-
f. 17. lege do-
ctinam §.
5. & seqq.
In Ref. quæ-
stio est ante-
cedens, & le-
ge doctrinã
aliorum §.
21. auocor.

Quamuis
non plene
sup. hoc. &
doctrina h.
ius & seqq.
§. 1. lege tamè
de non pig-
nat. in tom. 2.
172. §. 3. sed re-
soluio.

Sup. hoc in Ref. seq.

na incerta, quæ ex iusto contractu debebantur, posse post diligentem inquisitionem ab ipso debitore retineri, & ita docet nouissimè Tamburini in *Decalog. tom. 2. lib. 8. tract. 4. cap. 1. §. 3. n. 23.* & Urbanus ab Ascensione in *Theol. Mor. tract. 3. cap. 5.* Ratio est, quia sicut ante primam diuisionem iure gentium factam, res fiebat primò occupantis; Ita etiam modò, quæ communia censentur negatiuè, idest nulli propria, quandiu non applicata sunt per Respublicam, sunt primò occupantis; sed debita ex contractu incerta, nulli sunt appropriata per Rempublicam, & sunt communia negatiuè; Ergo sunt primò occupantis. Minor probatur, quia lex, quæ iubet dari pauperibus, solum inuenitur ex iis, quæ ex delicto debentur, nempe de usuris. De consuetudine verò, quæ circa hæc habet vim legis, non satis constat, ergo, &c. Dixi autem communia negatiuè ad distinctionem bonorum propriorum Ciuitatum, aut Ecclesiatarum, quæ sunt communia positiuè, atque ad id ipsi propria, quorum nullus potest Dominum adquirere, nisi à Ciuitate, vel Ecclesia donentur. Contrarium tamen in praxi tanquam magis pium, & communi sententiæ Doctorum magis conforme existimo ordinari seruandum. Et ita rectè obseruat Dicastill. ubi supra dub. 10. n. 381.

RESOL. XXIV.

Quis accepit supra 60. pro 50. à Mercatore, quem non cognoscit, vel qui ob distantiam conueniri nequit; queritur, an teneatur dare pauperibus. Vel possit sibi ipsi applicare?

Et notatur debitorem incertorum bonorum posse ex eis capellaniam, aut hospitale, vel Monasterium instituire. Et docetur inuentorem bonorum incertorum posse ea sibi retinere, nec distribuere pauperibus. Et aduertitur supra dicta non procedere, cum bona omnino incerta sunt, nam si absolute sint certa, & incerta secundum quid, ignoratur ramens quibus determinare pertineant, inter illos necessarium est diuidenda. Ex p. 1. tr. 6. & Misc. 6. Ref. 48.

Sup. hoc in ref. præterita §. 1. Nota hic, & §. Vnde à lin. 5. verif. Hæc si.

Affirmatiuè respondet D. Thomas in 2. 2. q. 62. art. 1. ad 3. Rebellius lib. 2. q. 12. num. 3. Molin. disp. 56. Valquez opusc. de Resc. 3. §. 4. dub. 1. & communiter Doctores, quia creditor saltem interpretatiuè vult, quod sibi debita, ipsi spiritualiter proficiat, ac proinde quod pro ipso pauperibus soluantur. Alij verò id probant, quia id habet praxis, & consuetudo piorum, quæ videtur habere vim legis physice.

2. Sed contrariam sententiam ego probabilem esse existimo, quam tuetur Petrus Nauarra de rest. lib. 4. c. 2. num. 46. ubi sic ait: Dixi si mala fide: Quoniam teneat si debita ex licito contractu essent, crederem sibi retinere posse, nec teneri ad restitutionem pauperibus, vel alteri pio operi. Moueor est ratione, quoniam vt dictum est, hæc obligatio dandi pauperibus non est obligatio iustitiæ iure naturali, vt dictum est, sed ob dispositionem Principis, qui est talium bonorum incertorum distributor, attamen solum iure statutum videmus de debitis ex maleficio contractis, & furto, & rapina, & usura, vt habetur in d. c. Cum tu. & de extortis prætextu offe. ut in c. cum sit. de indic. vt pauperibus erogentur, & merito ne fortis, aut sceleribus ille ditescat, de alijs verò debitoribus nihil est cautum, igitur de rigore iustitiæ, aut iuris nulli tenetur talia debita restituere. Hæc dixi tamen sub aliorum censura, ad quod non obscure facit, quod vt infra dicemus, inuenta non tenetur quis restituere, nisi ubi lex aliqua id specialiter decernat, vel iudex per sententiam distribuatur, cuius eadem est ratio: quia cum ipse ea retinendo non peccauerit, si aliqua positiua dispositio non impediat, sua esse sunt censenda,

sicut primi occupantis, talia ergo censeri debent debita iusto contractu. Est enim, ac si ea inueniret casu quo, sed debita tituloque non inhonesto. Cum enim dominus non compareret, perinde est, ac si dominum non haberentur dicebam, & habetur iust. de rerum diuis. Res cuius non est dominus, occupanti conceditur, & ita transire potest in ius possidentis. Vnde miror Sot. qui vt diximus post 8. putat inuenta non esse restituenda pauperibus, quod vniuersaliter docerit debita ex licito contractu deposito, mutuo, &c. esse danda pauperibus. Re enim vera idem est ac si inuenirentur. Immo maiori profectò iure ista honesta, ac licita debita ad debitorem pertinere debent omnia, deficiente creditore atque ignoto, cum habeat licitam, & indubitam ante possessionem quam certè de inuentis habere non potuit.

3. Sed obieci: Fateretur equidem nihil esse humanò iure circa hæc debita positum, attamen ius naturale dicitur in vltus communes Respublicæ cedere, & ita considerandus esset Princeps, vt illa distribuatur. Sed respondetur, quod sicut diuisio prima iure gentium non facta, ex necessitate, & auctoritate iudicis, sed primi occupantis fiebat: Sic enim hæc bona expectato domino non ille compareret, iteratò redeunt ad communem rationem quam habebant ante introductionem per ius gentium diuisionem. Et ita dum Princeps non disponit oppositum, sicut de inuentis dicebam, sibi retinere potest. Huicque Nauarra; cuius sententiam sequitur Hurtad. de iust. disp. mat. 1. difficult. 37. & Layman lib. 3. tract. 2. cap. 9. num. 1. & hanc opinionem probabilem esse putant etiam aduersarij, vt Lessius de iust. lib. 2. c. 14. dub. 6. num. 36. & Castrus Palaus tom. 3. tract. 3. p. 1. §. 8. num. 1. Itaque probabiliter, vt dixi, dicendum est debita incerta, id est quorum creditor ignoratur, vel conueniri non potest, quia v. g. nimis distat, si protezionem ex contractu iusto possessor sibi retinere potest, neque tenetur pauperibus erogare. Exemplum est, si à Mercatore per errorem duas panis vias pro vna accepit, sed ei restituere non potest, quia nefcis, quò discesserit, sine iniuria retinet; neque pauperibus ex præcepto necessitate restituere cogetur. Ratio est: Quia incertorum bonorum restitutio faciendâ non est iure naturali, aut diuino sed tantum iure positio capis. non ius de usuris sicuti fatentur Sotus lib. 4. quæst. 7. a. 1. Conat. reg. peccatum part. 2. in it. num. 6. Medina quæst. 3. de iust. in a. 1. 11. Lessius licit. Atqui lex illa Canonica solum præcipit; vt quæ iniuste acquisita sunt puta per vltum, &c. si domino non possint, in pauperes, vel alias pias causas erogentur: quia ius Ecclesiasticum iniustum possessionem eiusmodi incertorum bonorum incapacem reddit in penam criminis. De bonis autem incertis à bona fidei possessore in pauperes erogandis Canonico iure nulla mentio habetur. Quare regula hic locum habet, quam à multis DD. approbatam testatur Petrus Nauarra cit. cap. 2. num. 145. Quotiescunque certe personæ, communitati restitutio non est faciendâ, nulli omnino ex præcepto debetur, nisi iusta lex positio imponeret.

4. Notandum est hæc obiter, debitorem debitorem incertorum posse ex eis Capellaniam, aut hospitale, aut Monasterium instituire, vt aduertit Henriquez l. 7. cap. 3. num. 5. quia sunt opera pia, & posse sibi, & suis successoribus iulpatronatus applicare, quia ex vna parte eo non minuit opus pium, & ex altera eo nulli facit injuriam cum ipse sit eorum bonorum distributor. Ita docet Hurtadus loco citato qui etiam diff. 36. probabiliter contra aliquem docet, inuentorem bonorum incertorum posse ea sibi retinere, nec distribuere pauperibus, quia illa bona nullo iure sunt ex obligatione conferenda pauperibus: Non iure positio, quia si aliter quo, maxime Ecclesiastico & cum tu. de usuris, eo autem non, quia in eo. tantum est sermo, de bonis incertis acquisitis per vltum, & non de alijs aliter iniuste acquisitis.

fitis, & multo minus de inuentis, de quibus procedit difficultas. Imò in eo cap. non præcipitur ipsis vltimis, quod restituant sic acquisita, sed tantum decernitur, quod cogantur ad id à iudicibus: nec iure naturali ea bona incerta inuenta, sunt ex obligatione conferenda pauperibus, quia domini non habent eam voluntatem, sed potius quod seruentur, vt si ipsi forte compareant ipsis restituantur: Et quamuis eam voluntatem haberent, non sufficeret, vt ob id essent pauperibus ex necessitate eroganda, quia eo ipso quod dominus non comparat nec est spes prudens, quod comparebit, ea bona moraliter censentur carere domino, sicut censetur carere thesaurus ab antiquo absconditus: ac proinde ea dicta bona sunt primò inuentis illa, ea tamen conditione, quod si dominus compareat, ipsi restituantur si extant; si non extant, ei restituantur id, in quo quis factus est locupletior ob eorum consumptionem, si vere ob id factus est locupletior.

5. Sed si aliquis vellet stare in opinione contraria in tali restitutione incertorum, licet æquum sit pauperes indigentiores, & honestiores præferre, iuxta i. non satis 80. dist. non tamen ex obligatione, sed in quoscunque pauperes huius, vel illius ciuitatis, aliaque pia opera distributionem facere potes, quia nullibi contrarium est cautum. Vt aduertit Nauarrus cap. 17. n. 39. & Petrus Nauarra lib. 4. cap. 2. numer. 41. Quinimo si tu verè pauper sis, poteris ea tibi applicare, quia non es censendus deterioris conditionis, neque ad hanc applicationem indiges consensu Episcopi, aut Confessarij tamen consultiuim esse. Vt tradunt præcitati Doctores.

6. Nota verò, supradicta non procedere, cum bona omnino incerta sunt. Nam si absolute sint certa, & incerta secundum quid, vt contingit, cum ad aliquem, vel aliquos huius communitatis debitum pertinet: ignorat autem quibus determinatè pertineant, inter illos est necessariò diuidendum, vt tradit Caietan. 2. 2. quest. 62. artic. 5. ad 3. Molin. disp. 745. Lessius lib. 2. c. 14. n. 3. l. 4. c. 9. n. 2. Neque obest his, qui damnificati sunt non integre fieri restitutionem cum inter ipsos, & alios non damnificatos distributio fiat. Satis namque est quod ex maiori parte in damnificatorum commo- dum cedat. Præterquam quod eo dubio posito omnes aequale ius habere videntur, ac proinde inter ipsos diuidi debet, sed de hoc ego alibi.

1. artic. 5. Petrus de Navarra lib. 4. de restit. c. 2. n. 45. Ref. 17. Sed etiam in propria specie res existat, vel ob eius consumptionem ditiores facti fuerint, quia non mutuo, sed in elemosinam acceperunt, sicuti si ipse dominus rem illis concessisset.

2. Verum magis probabiliter dicendum est, in tali casu obligationem restituendi adesse, & ita docet Molina de iust. iust. 2. disput. 746. in fine; Layman lib. 3. sect. 5. artic. 1. cap. 5. in fine. Cast. Palauus tom. 7. tract. 3. disp. vn. punct. 19. num. 8. quibus adde Andr. Mendo in Bull. Cruc. disp. 23. cap. 3. num. 19. Probatur, quia non est verisimile Republicam intendere priuare dominum absolute domino, & vsu propriæ rei, sed tantum pauperibus concedere dominium & vsum illius, dum dominus non comparuerit. Quod inde conuincitur, quia dominus potest in foro externo vindicare rem suam vbicumque sit; signum ergo est illius dominium non amisisse. Idem est dicendo de proprio inuente, si sibi tanquam pauperi rem inuentam applicauerit nimirum non esse obligatum re consumpta pretium illius domino reddere, bene tamen obligatur, si ditior factus est, vel res in propria specie existat. At hoc limitat & bene Pater Mendo nisi in casu quo tempus legitimæ vltimæ, aut prescriptionis transactum fuerit: tunc enim Dominus desinit esse talis, nec rem valet recuperare, cum absolute fuerit translatum dominium per eam prescriptionem.

3. Notandum est tamen hic, vt ego olim docui satis probabilem esse opinionem afferentem, bona inuenta, & incerta non esse pauperibus restituenda, sed posse illa inuentores sibi retinere; licet contraria opinio sit consulenda tanquam magis pia, & tutior. Et ita tenet præter Doctores à me alibi citatos Dicastillus Jun. lib. 2. tr. 2. disp. 9. dub. 15. n. 431. & Andreas Mendo disp. 33. c. 2. n. 16.

4. Et hanc sententiam nonissimè tanquam probabilem admittit Pater Antonius Escobar in Theol. moral. tom. 1. lib. 7. sect. 1. cap. 25. num. 422. Probatur hæc opinio; quia nec iure naturali, nec positio hæc inuenta pauperibus, alijsve pijs operibus applicanda sunt, cedunt ergo inuentori. Et quidem quod ex iure naturali nulla huius distributionis adst obligatio, ea ratione conuincor, quia hoc iure spectato quod omnibus gentibus commune est, potius præsumi debet velle dominum, vt inuentor rem inuentam seruet, aut consumat, cum onere, & obligatione reddendi si forte compareat, quam vt in elemosynas, aliaque pia opera expendat, vnde nunquam recuperare poterit. Minus autem ex iure positio colligi hæc obligatio potest, siquidem nullus est textus, qui de his bonis inuentis disponat nam, cap. cum tu de vsu & cap. cum si, de iudicijs expressè loquuntur de iis quæ iniuste sunt acquisita. Ob quam iniustitiam merito Ius Canonicum ea pijs operibus addixit, & à possidente abstulit, Textus verò si quid inuenisti, & Textus Multi 1. 4. quest. 5. afferentes, furem esse, & raptorem qui inuenta non reddit, subintel- ligendi sunt (inquit Glossa) de eo, qui voluntatem habet non reddendi domino comparenti, vt constat ex verbis sequentibus Deus cor interrogat, non manum. &c.

5. Nec obstat dicere quod consuetudine inter fideles videtur præscriptum, vt hæc bona in pios vsus expendantur: cui consuetudini maximè fauent varia priuilegia à Pontificibus concessa Religioni Sanctæ Mariæ de Mercede, Commissario Cruciatæ, & alijs, vt sub excommunicatione compellant detentores ea sibi exhibere in redemptionem captiuorum, subsidium belli in infideles, aliaque similia. Si enim Pontifices censerent nullam detentoribus inesse obligationem ea bona in pios vsus expendendi, nullatenus sub excommunicationis pena id præciperent.

6. Non inquam hæc obstant, & incipiendo ab hoc ultimo

ego prope finem vers. similiter nec pauperes.

Docuit in Ref. que hic est supra 22. & in alijs eius not.

RESOL. XXV.

An pauperes, qui res aliquas inuentas pro elemosyna habuerunt, si verus Dominus compareat, teneantur illas restituere?

Et an sit satis probabile bona incerta non esse pauperibus restituenda, sed posse illa inuentores retinere; nec sine inanimata, siue animata sint, non teneantur Cruciatæ, aut sacris Religionibus Trinitatis, vel B. Mariæ de Mercede restituere, quamuis excommunicationis penam ferat Cruciatæ, &c. contra detentores huiusmodi bonorum?

Et notatur, quod inuentor, qui bona sibi, qua reperit applicauit, Domino comparente, teneatur reddere.

Et concluditur cum Regula generali, quod quando bona incerta sunt iniuste acquisita, si post debitam diligentiam Dominus non comparet, debentur pijs operibus, quando autem sunt iuste occupata, vt sunt inuenta, post eam diligentiam potest quis sibi referuare, cum intentione reddendi ea Domino, si compareat intra legitimum tempus, &c. Ex p. 11. tract. 8. & Misc. 8. Ref. 12.

Negatiuam sententiam sustinet Sotus lib. 5. quest. 3. artic. 3. ad 2. Ledelma 2. part. 4. quest. Tom. VIII.

Abbi in ref. que hic est supra in tt. 2. Relio.

Sup. hoc in tom. 6. tr. 6. §. 1.

ultimo respondeo cum Andrea Mendo *loc. cit. num. 19.* Pontificiam privilegia, & excommunicationes non statuere illam sententiam ut certam, vel definire; sed eam sequentes, velut probabilem, & forte ipsis certiore, eiusmodi privilegia indulgisse; excommunicationisque poenam in eos, acceperunt, qui suam ipsorum sequentes sententiam, prava conscientia praedicta bona retinebant; quae tamen poena sectantes nostram sententiam non urgebit, nec in illam incidet, quamvis bona inuenta non manifestent, nec tradant. Consuetudo demum, a qua arguitur, non est constans, quin potius credam, consuetudinem contrariam plus vigere; & inuentores sibi res inventas appropriare, (utinam id praesent post diligentiam in domino inuestigando adhibitam) cum non desint, qui eis sententiam nostram, saltem probabilem (de quo dubitari nequit, inspecta autoritate extrinseca) indicent, quam libentius sequentur, quam oppositam.

7. Nota tamen hic, quod inuentor qui bona sibi quae reperit applicavit, domino comparente tenetur ea ipsi reddere, dum tamen compareat antequam transeat tempus necessarium ad praescribendum, seu usucipiendum iuxta qualitatem rei inuenta; de quo tempore ex professo tractant Iuristae in *tit. de praescript. & in tit. de usucapion.*

Sup. hac regula lege supra doctrinam Ref. 24 per totam & ref. eius primae, & secundae annot.

8. Itaque concludo, & oppono circa praesentem difficultatem in praxi saepius occurrentem, regulam generalem. Quando bona incerta sunt iniuste acquisita, nec post adhibitam sedulam diligentiam dominus comparet, debentur piis operibus. Quando autem sunt iuste occupata, ut sunt inuenta, post eam diligentiam, potest quis sibi asseruare, cum intentione reddendi ea domino, si compareat intra legitimum tempus, de quo paulo infra. Ita Mendo *num. 21.* qui tandem concludit nullam esse in conscientia obligationem reddendi, bona incerta inuenta, siue inanimata, siue animata, Cruciatum, aut Sacris Religionibus Trinitatis, vel Beatae Mariae de Mercede. Etenim inuentor tuta conscientia potest sibi ea bona asseruare; & privilegia, ac excommunicationes quavis, etiam quae nuncupantur Paulinae, & solent a Fratribus Praedicatorum Religionum pro bonis inuentis, sibi manifestandis impetrari, contrarium non conuincunt, ut constat ex *num. 19.* Idemque dicendum est de Cruciatum, quamvis excommunicationis poenam ferat contra detentores eiusmodi bonorum. Verum tamen est, in foro externo compellendum fore inuentorem a praedictis, ut inuenta tradat, si de illis constet. Vide etiam Castrum Palaum *n. 7. tr. 31. dist. vi. puncti. 29. n. 6.*

RESOL. XXIV.

An Reges, & Principes de bonis incertis illicite acquisitis, possint compensationem facere, vel an hac compensatio ad summum Pontificem pertineat?

Et quid, si Pontifex id non prohibeat?

Et an Hispani, & eorum successores, qui iniusto bello contra Regis Catholici instructionem obtinuerunt bona, aut retinent oppida, an possint, & possunt cum Rege facere compensationem? Ex p. 11. tract. 8. & Misc. 8. Ref. 19.

§. 1. **N**egant Sotus, Villalobos, Ludouicus à Cruz, Trullench, & Rodriguez. Affirmat Henriquez, cuius sententiam nouissime mordicus sustinet Andreas Mendo in *Bull. Cruc. disp. 32. cap. 4. nu. 34.* quia etiam si iniuste sint illa bona acquisita, dum dominus est incertus, succedit Respublica loco veri Domini, qui sane non iniquus esse debet in ea successione, cum sit filius, & membrum eius Respublicae, & aliunde ex iure gentium non distinguitur, aut limitatur hoc dominium;

praesertim cum id ius commune sit omnibus gentibus, inter quas plura sunt Regna Gentilium, & in his non datur alius, qui ea bona possit dispensare, remittere, aut componere; atque ad Respublicam in hac munera sufficit; ergo ea potest praedicta bona componere, sicut potest remittere, aut applicare in aliqua opera ipsi Respublicae utilia.

2. Nec obstat dicere cum aduersariis, Principes non solere bona incerta male acquisita componere. Quippe hoc non probat defectum potestatis in illis, sed conscientiam non exercendi illam publicae, ac per leges, sicut per leges eam exercent circa bona incerta iniuste acquisita, qualia sunt inuenta; tum quia in poenam culpae, quae interuenit in acquisitione iniusta eorum bonorum, potest à Principibus ea compositio negari. Alias responsiones adducit etiam Andreas Mendo, qui etiam responderet ad alia argumenta aduersariorum; & ex sua sententia duo Corollaria infert.

3. Primum, casu quo milites iniuste aliquam urbem lassissent, ita non facile constaret de dominis, quibus ualiquisque miles nocumentum intulerat, vel etiam omnes simul, posse Regem, aut Dominum Urbis cum eis militibus compositionem facere super damno illato, quantumuis incolae Urbis iniusti essent, dum non constaret, quisnam esset damnificatus. Imò est constitutum, possit alio titulo Rex eam compositionem facere, nempe pro communi pace; habet enim Rex dominium altum bonorum, quae sui subditi possident, ut eis utatur, cum bonum publicum cui priuatum cedere debet, exposcit. Assentitur huic illationi Sotus de *inst. l. 4. q. 7. artic. 1. ad 1.* Cordub. *l. 1. quest. 39. & lib. 5. quest. ultim. P. Henriquez lib. 7. de indulgent. cap. 33. num. 3.*

4. Alterum corollarium infert Pater Mendo videlicet, Hispanos quosdam, eiusque successores, qui apud Indos iniusto bello contra Regis Catholici instructionem obtinuerunt bona, aut retinent oppida possunt, & posse cum Rege facere compositionem: quia cum non possit agnosci verus dominus, nec eius haeres, Rex succedit loco veri domini, & aliunde, cum ea bona fuerint Indorum infidelium, de bonis eorum nihil Pontifex disponit. Quamuis, quia ea bona iam ad fideles pertinuerunt, indicat tutius Pater Henriquez ubi supra, simul cum Pontifice compositionem facere, & sic mouet Episcopus Chiapae *tr. de reg. confess. Indiae prop. 3.* Ego quidem licet non inficiet hoc esse tutius illud tamen tutum esse censeo, quia bona illa iniuste à fidelibus acquisita, non sunt infidelium, sed infidelium; bona autem infidelium non subiacent clauibus Ecclesiae, Rex uero succedit in ea bona loco veri domini, quia Rex est legitimus Indorum, ut patet primo como de *ture Indiarum innumeris conuincit rationibus Don Ioannes de Solorzano.* Haec omnia docet Mendo, cuius sententiam tanquam probabilem nouissime admittit etiam Pater Escobar in *Theol. moral. tom. 1. lib. 7. cap. 38. Probi. 1. n. 817.*

5. Sed omnia superius dicta corraerent secundum opinionem Castrum Palaum *rom. 4. tr. 15. puncti. 1. n. 1. m. 1.* ubi docet, latam esse legem in *cap. Tude usuris*, ex qua apparet, Principes non posse compositionem iniquam certorum facere, sed hoc ad Pontificem spectare. Vide etiam Gasparem Hurtadum de *iusiuria disp. 1. dist. 6.* ubi sic ait; Non solum Pontifex habet auctoritatem ad compositionem faciendam super debitis incertis, sed etiam Princeps saecularis, dum Pontifex id non prohibeat, aut praueinat, ut de facto praueinat, applicando debita incerta, saltem aliqua pauperibus. Ita ille. Sed hi Auctores nimis generaliter loquuntur, & quidem de bonis incertis non illicite acquisitis posse Principes disponere tradit ex communi Doctorum sententia Ioannes Dicastillo de *inst. l. 2. tra. 7. 2. disp. 9. ad h. 1. 4. num. 371. & ad cap. Tude usuris adductum à Palaio, vi-*

De Furto, &c. Ref. XXVIII. &c. 163

de expositionem apud Mendo ubi supra cap. 1. num. 21. & 22.

RESOL. XXVII.

An consulens furtum, homicidium, &c. & dubitans an ex suo consilio sequitur sit furtum aut mors, teneatur restituere?

Et in dicto casu, an consulens teneatur restituere totum damnum vel tantum partem pro quantitate dubij?

Et an excusetur a tota restitutione si homicida ei asserat, ad homicidium vel furtum perpetrandum non fuisse motum ex consilio?

Et quid est dicendum, quando hortatu suo magis confirmavit alterum, certo proposito determinatum, ad damnum faciendum, vel ut citius, & expeditius damnum inferatur?

Et quid si hortatu suo causa fuerit, ut maius damnum inferatur?

Ex quibus inferitur a fortiori, quod qui furi ascendenti scalam teneat, quam & si nemo teneret, tamen ascenderet, vel si alicuius obsequium praestet in asportando res furivas, &c. an in casibus talis non teneatur ad restitutionem? Ex part. 3. tr. 5. & Misc. 1. Ref. 85. alias 84.

quando homicida est dignus, vel alia coniectura concurrant, sed ego vix dixi, absolute teneo in tali dubio consulentem post adhibitam diligentiam, si adhuc dubius remaneat, ad nullam teneri restitutionem.

4. Notandum est etiam hic obiter contra Caietanum 2. 2. q. 62. art. 7. Medinam de rest. 7. q. 8. & Sotum de iust. lib. 4. q. 7. art. 3. quod qui alterum certo proposito determinatum ad damnum inferendum suo hortatu magis adhuc confirmavit, non obligatur ad restitutionem; & hoc verum puto contra Valquez opusc. de rest. c. 9. §. 1. dub. 2. n. 32. Molinam disp. 7. c. 6. num. 3. & alios, etiam si hortatu suo causa fuerit ut citius, aut expeditius damnum inferatur, quod si contra Molinam hoc citato n. 2. & Adrianum in 4. de rest. ubi de concurrentibus cum fore dub. 1. quod si inquam, suafione, vel hortatu causa fuerit, ut maius damnum inferatur quam alioquin illatum fuisset, tenetur tantum de excessu; & horum omnium rationem adducit Layman in Theol. moral. lib. 2. sect. 5. tract. 2. c. 5. n. 2. & alij penes ipsum.

5. Ex his inferitur a fortiori, quod qui furi ascendenti scalam teneat, quam etsi nemo teneret, tamen ascenderet, vel si alicui obsequium praestet in asportando res furivas, quas sine cuiusquam subsidio auferret tamen, & furaretur, in his, inquam, casibus, & similibus, talis non tenetur ad restitutionem, quidquid in contrarium asserat Valquez opusc. de rest. c. 9. §. 2. dub. 2. quia talis cooperatio fuit tantum materialis in effectum formaliter non influens; quia sine ea hoc numero damnum ab hoc damnificante iam illatum fuisset. Et ita docent DD. quos citat & sequitur doctus Layman ubi supra.

RESOL. XXVIII.

An si quis consilio suo confirmavit furem, vel hortatu suo causa fuit, ut citius furaretur, teneatur ad restitutionem? Et an si furi furandi gratia ascendenti scalam teneat, quam & si nemo teneret, tamen ascenderet, & si asportando rem furivam adiuvet aliquem, quam sine tuo auxilio auferret, tamen, & furaretur, teneatur ad restitutionem? Ex part. 3. tr. 5. & Misc. 1. Ref. 47.

§. 1. Affirmative respondent Navarra lib. 3. cap. 4. n. 15. 35. & 67. Molina tom. 2. disp. 736. n. 3. Valquez opusc. de rest. c. 9. §. 1. dub. 1. in fine, & dub. 2. n. 32. Malderus in 2. 2. tract. 4. c. 1. dub. 2. Villalobos in summa. tom. 2. tract. 11. diff. 8. Caietanus in 2. 2. q. 62. art. 7. Medina C. de rest. q. 7. & 8. Sotus lib. 4. q. 7. art. 3. & alij.

2. Sed mihi contraria sententia probabilis videtur, sicut visa est Lessio lib. 2. c. 13. dub. 2. n. 8. & Layman in Theol. moral. lib. 3. sect. 5. tract. 2. c. 5. n. 1. Et ratio est, quia in tali casu non fuit causa substantiae damni, sed modi, vel circumstantiae, cum qua mandatur executioni, v. gr. quod fiat hoc tempore, hoc loco, hoc instrumento, hoc modo, vel cum hoc incremento. Ergo non tenetur substantiam damni restituere Dicendum est igitur, quod si aliquis iniustum damnus alteri inferre decreverat, & tu magis consilio, vel hortatu etiam confirmasti, ad damni restitutionem non teneris, etiam si hortatu tuo causa fueris, ut citius aut expeditius damnus inferretur, quam alioquin illatum fuisset, ut maius damnus inferretur, quam alioquin illatum fuisset, teneris tantum de excessu, quidquid asserant Molina dicta disp. 736. n. 2. & alij. Et a fortiori contra Valquez opusc. de rest. c. 9. §. 1. dub. 2. si furi furandi gratia ascendenti scalam teneas, quam etsi nemo teneret, tamen ascenderet; & si asportando rem furivam, adiuvet aliquem, quam sine tuo subsidio auferret tamen, & furaretur; non teneris ad restitutionem. Haec omnia Layman, & alij, multum ad praxim conducunt, ex quibus multos scrupulos, & onera restitutionem pra-

Sup. hoc in Ref. seq. & in alio cap. no. 1. & lege in tom. 5. tr. 5. doctrinam ref. 108. & alterius Refol. eius no.

Sup. hoc in Ref. seq. §. 2. ad medium.

Sup. hoc in Ref. seq. §. 2. post medium a vers. Et a fortiori.

Sup. hoc in Ref. praeterita §. 2. Notandum est etiam, in principio & in ref. seq. & in to. 5. tr. 5. lege doctrinam ref. 108. & alterius ref. eius no. 1. signanter in §. 2. n. 32. Villalobos Adrianus.

Sup. hoc in Ref. 1. not. praeterita in fine eiusdem §. 1. Sup. hoc in Ref. praeterita §. vii.

Sup. hoc in Ref. 1. not. praeterita in fine eiusdem §. 1. Sup. hoc in Ref. praeterita §. vii.

Sup. hoc in Ref. 1. not. praeterita in fine eiusdem §. 1. Sup. hoc in Ref. praeterita §. vii.

Sup. hoc in Ref. 1. not. praeterita in fine eiusdem §. 1. Sup. hoc in Ref. praeterita §. vii.

dens Confessarius tollet: vide etiam Henriquez lib. 14. cap. 7. num. 12.

RESOL. XXIX.

Consilium datus ad damnum faciendum, ad quid teneatur restituere? Sed difficultas est de aliis consulentibus, aut consiliariis ad contractus, & alia negotia? Ex p. 3. tr. 6. & Misc. 2. Ref. 23.

Sup. hoc in Ref. aperi- ta, & in Ref. 1. post prae- ritam, §. No- tandum est etiam.

§. 1. Hic casus frequenter solet accidere, & de illo ego alibi fusiùs. Ideo nunc breuiter assero quòd ubi consilium non fuit efficax, nec causa efficiens, sed solum excitans animum iam paratum, tunc consilens ad nullam tenetur restitutionem, & ideo glossa 1. in c. de catero, de homicidio, dicit, tum quem dici dedisse causam damni, si propinquam causam dedit secus si remotam, qualis est mouens tantum per suum consilium, sine quo aliàs res efficeretur. Vide etiam aliam glossam ver. simplici in c. felici, §. illud, de penis lib. 6. & Rebellium p. 1. lib. 2. q. 14. s. 4. à n. 17. usque ad n. 25. cum aliis.

2. Sed difficultas est de aliis consulentibus, seu consiliariis ad contractus, & alia negotia. Et quidem si consilium fuit datum ab idiota, vel alio quocumque bona fide, sine dolo, aut fraude, non tenetur in vilo foro; falli tamen si haberet officium consulatoris, vt in Advocato dummodo recipiat salarium, aliàs non puto teneri ex simplici consilio, quod est valde notandum. Et ita Ioan. Valer. in differentiis viri, quo foro, ver. restitutio, diff. 13. n. 2.

RESOL. XXX.

An si quis, vt auerteret furem à furto maiori à Paulo, consuleret furtum minus à Petro, teneatur restituere Petro?

Et quid, si fur esset determinatus ad furandum aequalem quantitatem à Petro, vel Paulo, indeterminatus autem à quo velis; an amicus Pauli possit consulere, vt furetur potius à Petro? Ex part. 11. tr. 6. & Misc. 6. Refol. §. 8. aliàs 56.

Sup. conie- to in hac Ref. in tom. 7. tr. 5. Ref. 34. §. vi. à li. 5. & in alii seius nor. & in tom. 5. tr. 6. lege do- ctinam Ref. 46. signanter ad medium, à ver. Et li. c. 6. & etiam aliarum eius a not. quam- uis non di- cant plene sup. hoc.

§. 1. Ad hoc dubium Pontius in cur. Theol. disp. 52. q. 9. concl. 2. n. 56. responderet, quod si fur erat determinatus ad furandum ab alterutro, sed indeterminatus à quo, qui consuleret furtum minus à Petro, non esset obligatus ad restitutionem Petro; nec peccaret consulendo illud, quia tale consilium non esset nisi significatio, quod minus malum esset furari à Petro minus, quam à Paulo maius. Quod non potest esse illicitum. Quod si etiam consilium supra hanc significationem importet (vt ego existimo) desiderium aliquid quod voluntatis quo velis, vt furetur à Petro, adhuc illa voluntas non videtur iniusta: quia non est nisi conditionata, nimirum si ab alterutro ex illis duobus furari vis, volo potius vt fureris à Petro, quia id minus malum est. Huiusmodi autem voluntate non facit iniuriam Petro, quia potius debet respicere honorem Dei quam emolumentum Petri.

2. Cardinalis de Lugo existimat, quod si fur determinaret furari multum à Paulo, vt hoc quis impediret, eum non debere consulere ipsi; noli hoc facere: sed potius furtum minus à Petro: quia sic induceretur fur ad furandum à Petro, de quo, vt supponitur, non cogitavit fur, quod videret iniuriosum Petro.

3. Hæc tamen doctrina mihi limitanda videtur: nam si posset aliter auertere furem à peccato maiori, quam determinando Petrum; conuenio cum Cardina-

Sup. hoc in §. 1. not. prae- terit, & c.

li Lugo, quod fieret iniuria Petro per determinationem illius. Sed si non posset eum auertere nisi determinando Petrum, videtur omnino, quod non faciat iniuriam Petro: quia potius debet respicere ad honorem diuini, qui magis offenditur peccato maiori, quam ad emolumentum Petri. Hucque Pontius.

4. Sed ego assero, quod si suadeas homini peccato inferre magnum damnum Petro, vt inferat minus damnum Paulo, de quo ille non cogitabat, teneberis Paulo de isto damno minori si inferatur. Si malefactor verb cogiter de vtroque, sed hæreat anceps, cui malum vellet inferre, resolutus tamen alterutri inferre, peccaberis de damno, si consuleris aut rogaueris, vt damnum inferat Paulo, quod in se minus est.

5. Ratio est, quia iniuriam facit Paulo, quando malefactoris indeterminatum animum ad vtrumlibet inclinas, & determinas in particulari ad malum isti inferendum: tantum enim habet iuris Paulus, vt sibi feruetur res sua integra, quæ minoris est pretij, quam Petrus, vt sibi feruetur res sua, quæ maioris est momenti.

6. Notant hic quidam, si tantum in genere dixeris, minor mala esse potius faciendi, quam maiora vel hoc, esse minus malum, siue peccatum, quam alterum, non ideo te incurere obligationem restituendi, quamuis malefactor rem istius postea auferat, vel destruat.

7. Ratio redditur, quia tu veram doctrinam tantum explicuisti, quia ipse ex sua voluntate se determinauit ad damnum inferendum Paulo potius, quam Petro. Existimarem tamen, quod ille censeretur moraliter malefactorem inclinare, & quasi determinate ad damnum Pauli, qui assumptum, & absumptum simul ci proponeret, præsertim si non rogatus id faciat, cum non appareat alius penè vñs istius dicitur. Non enim dici potest seruire ad impediendam maiorem culpam, quia iam malefactor voluntate, & affectu in vtrumque indifferenter fertur. Secus autem esset, si ipse peteret vtrum sit maius malum, & peccatum, quodque velit tantum facere minus, & tum responderet, illud, siue tale esse minus malum, quam rationis diuersitatem quique potest facile apprehendere, & ideo addidi præsertim si non rogatus. Et hæc omnia docet Ioannes Vvigers de iust. tr. 3. c. 2. dub. 4. n. 26. cum seqq. & alij penes ipsum.

8. Sed si quæras an si fur sit determinatus ad furandum aequalem quantitatem à Petro, vel Paulo, indeterminatus autem à quo velis, amicus Pauli possit consulere ipsi, vt furetur potius à Petro. Et affirmatiue cum Cardinali Lugo respondet Pontius, quia amicus ille debet potius prospicere amico auerendo furem ab ipsius damno, quam non amico; nec rationabiliter potest Petrus conqueri, quod conditionata voluntate voluerit amicus potius malum ipsius, quam amici.

RESOL. XXXI.

An serui non solum peccent mortaliter sed etiam teneantur restituere, si non impediatur furta domestica? Et quid de famulo cui domus cura non est commissa, an teneatur restituere furta facta a Domino, siue sui si domesticus, siue extraneus? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 39.

§. 1. Ad hoc Dubium, me citato, sic respondet S. Trull. in Decalogum tom. 2. lib. 7. c. 13. dub. 1. n. 5. Obligationem contrahit famulus cui cura domus est commissa, vt inquit, ostiarius, cultos vestium, vel valorum quia ad id ex officio obligantur; famulus autem, cui domus cura non est commissa, si dum possit, & non impediatur, tantum peccat contra charitatem, & non tenetur restituere: quia ex officio impedit non tenetur

Hoc tamen limitat esse verum Less. n. 57. quem sequitur Diana part. 2. tr. 5. Miscell. resol. 54. respectu confessorum, non vero extraneorum, quos non impediens peccat contra iustitiam, quamvis ei domus cura non sit commissa. At Salon. 2. 2. q. 62. art. 7. controuers. 2. §. de iis qui tenentur ex officio obstaré, & alij absolute docent, famulum, cui domus cura non est commissa, non teneri restituere, siue fur sit domesticus, & conseruus, siue extraneus. Idem videtur sentire Bonac. sup. n. 7. & Diana part. 2. trall. 6. Miscell. resol. 58. Quod videtur verius, quia famulus eo ipso, quo alteri famulatur, non tenetur res domini custodire ex iustitia, nisi ad id se speciali officio obligauerit. Ita Trullench, cui de §. ad me addit etiam me citato Machadam tom. 2. lib. 6. part. 2. trall. 11. docum. 2. n. 2.

RESOL. XXXII.

An famulus teneatur ad restitutionem si non manifestet Domino alios famulos res ex aliqua domus officina sepius furari?

Et quid de famulo, cui cura penus custodienda demandata est?

Et quid est dicendum, si fures extranei domum ingrediuntur, & famulus eos videt, an teneatur ad reuelandum, si aliter malum impedire non potest?

Et an dicitur famulus teneatur restituere si ab alio famulo furante accepit aliquid, si clamat, vel indicet furum eius Domino, nisi pars accepta sit furri? Ex part. 3. tr. 6. & Misc. 2. Ref. 58.

§. 1. Hic casus frequenter accidit, & ad illum sic respondet Laym. in Theol. mor. lib. 3. sect. 5. tr. 2. c. 5. n. 7. si duo eiuſdem familiae famuli sint, quorum vni cura penus custodiendae demandata est, alteri non est, et si vterque ex lege charitatis furta impedire debeat, si facile, & sine suo incommodo possit, ex iustitia tamen ferme is solum, qui curam penus gerit, quare solus etiam ad restitutionem obligatur. Ita ille, & ante illum Nauar. c. 14. n. 7. Lessius lib. 2. c. 1. §. lib. 10. n. 74. & alij.

2. Notandum est tamen quod Petrus Nauarra de reſ. lib. 3. c. 1. n. 224. limitat hanc sententiam, nisi fures extranei in domum ingrediuntur, nam, tali casu putat ex iustitia quemlibet famulum obligari ad reuelandum, si aliter malum impediti non possit; cuiusque etenim famulo eo ipso quod domesticus est, custodia domus aliquo modo incumbit, vt ab extraneorum iniuriis defendat.

3. Sed quaeret aliquis, an dicitis famulus teneatur restituere, si ab alio famulo furante accepit aliquid, si clamat, vel indicet furum eius domino? Respondeo negatiue, nisi res accepta sit pars furri. Ita Sotus de iust. lib. 4. q. 7. art. 3. Nauar. c. 17. n. 21. & alij.

4. Verum huic doctrinae recte Nauarra vbi supra n. 132. & Lessius n. 68. adhibent limitationem, vt non procedat, si accipiens sua pollicitatione expressa, vel tacita furem animosorem reddit, qui alioquin absteritus esset, nam in tali casu tenebitur de illato damno tanquam participans.

RESOL. XXXIII.

An famuli teneantur impedire eos, qui furantur a suis Dominis?

Et quid de famulo, cui custodia domus, pecorum, &c. aliarumque rerum Domini data est?

Nota, quod in textu huius Resoluitiois sunt multa alia difficultates, quas hic breuis titulus comprehendere, & explicare non potest, nisi nimis longum sit, pro diuersis

aliis furis, & restitutionibus factis vel faciendis ab aliis specialibus personis distincto a latronibus, quae pro suis obligationibus aliquando ad restitutionem obligantur, &c. Ex part. 1. tr. 6. & Misc. 6. Ref. 6.

§. 1. Affirmatiue responder Pontius in curs. theol. disp. 5. 2. q. 9. concl. 2. n. 61. & hoc non solum de illis, quibus specialiter cura custodiendorum bonorum illorum commissa est, de quibus non est ratio dubitandi; sed etiam de aliis, nam quamvis illa cura specialiter ipsis non sit commissa; tamen ex ratione sui status in genere videtur eos obligari, vt ad impediendum, nec potest esse dubium, quin illa sit voluntas domini, cui in hoc obtemperare debent. Nec scio, cur aliqui eximant famulum ab hac obligatione respectiue ad alium famulum domesticum, quasi non teneretur impedire ipsius etiam furtum, nisi quatenus posset formare iudicium quod non acciperet aliquid, nisi id, ad quod haberet licentiam vel expressam, vel interpretatiuam. Ita Pontius.

2. Sed quoad hoc vltimum communis sententia est in contrarium, quam tenet Lessius, lib. 2. c. 17. dub. 10. n. 73. Molina disp. 73. n. 2. Layman lib. 3. sect. 5. trall. 2. c. 5. n. 5. Cardin. Lugo de iust. tom. 2. disp. 19. sect. 3. n. 105. Ioannes Vvigers de iust. tr. 3. c. 2. dub. 6. nu. 51. & communiter. Dico igitur, famulum qui videt aliquem furari ex rebus Domini, & non impedit, non teneri ad restitutionem, quando furtum ab alio famulo domestico fieri videt, nisi si cura & custodia speciali munere commissa sit: vnde teneretur etiam famulus quando ei datur clavis ad extrahendum aliquid de aliquo loco, quia pro tunc custodia eius loci demandatur. Tenetur etiam, qui curam penus habent, vel ad custodiam, & vigilantiam supra res domesticas, vel familiarum praesciuntur.

3. Quoad alteram vero partem libenter assentior sententiae Patris Pontij, licet etiam quod quando famulus communis, cui peculiariter custodia, aut cura demandata non est, videt non a domestico, sed ab extraneo furtum de rebus domesticis fieri, non teneri etiam ad restitutionem, licet non impediatur, aut manifestet; videtur clare docere Molina loco cit. dicit enim, quando vnus famulus videret alterum famulum, aut quemvis alium accipere aliquid de rebus, quatum cura aut custodia, aut defensio nullo modo esset ei commissa, ac taceret, non teneretur id restituere. Cui consentire videtur Rebellus 1. par. de obligatione Iustitia. l. 2. q. 14. sect. 8. n. 62. dum solum dixit, teneri ad restitutionem famulos quibus custodia domus, pecorum, aliarumque rerum demandata est, & cum cui traditur clavis ad pecuniam, vel aliud detrahendum ab aliquo loco, si inde aliquid furari permittat. De aliis vero seruis, vel famulis nihil eiusmodi dicit. Clarius id docet Azorius, 10. 3. l. 8. c. 13. de locato, & conductos, questio 8. & Bonac. disp. prima de restitutione, q. 2. punct. 7. Alij dicunt tunc teneri famulum ad restitutionem, cum quibus, vt visum est sentit Pontius, & etiam ego, & idem docet Petrus Nauarra lib. 3. de restitutione, c. 1. n. 224. Lessius, c. 13. num. 75. cum Soto l. 4. de Iustitia, q. 7. art. 3. quia aliqua domus custodia eis videtur commissa, licet non cum speciali vigilantia, & ita videtur habere communis hominum sensus. Vnde infero, Primò idem esse si famulus videret alium famulum ex rebus domesticis congregare, vt noctu cum illis fugiat; quia iam tunc esset quasi furtum ab externis factum. Infero secundò, idem dicendum si famulus dum dominum extra domum committat, videret furem Domino crumenam furari, quia famuli sunt tunc quasi custodes domini, vt eum defendant. Et haec omnia docet Eminentissimus Lugo vbi supra.

4. Sed si aliquis hic quaerat, an si latro det alicui aliquid ne ipsius latrocinium impediatur clamando aut aliter

Sup. conten- to in hac, & duobus §§. seqq. supra in Ref. 31. & 32. §. 1. & 2. & infra in Ref. seq. §. 2. prope finem, v. nec famulus, & in Ref. 1. post seq. 3. Notandum, a lin. 6. & vers. Hinc notat.

Sup. hoc fure extraneo, in Ref. 1. not. praeterita in fine, & in Ref. 2. §. 2. & in 3. in eodem §. & vers. & in Ref. 4. in eodem vers.

Sup. hoc in ref. praeterita §. penult. & aliter

Sup. conten- to in hoc §. in Ref. nor. seq. & infra in Ref. seq. §. 2. & in alio §. eius not. & 2. Sup. hoc in Ref. praeterita post me- dium, & in alio eius vlr. not. Sup. conten- to in hoc, & n. 132. & Lessius n. 68. adhibent limitationem, vt non procedat, si accipiens sua pollicitatione expressa, vel tacita furem animosorem reddit, qui alioquin absteritus esset, nam in tali casu tenebitur de illato damno tanquam participans. Sup. hoc in ref. praeterita §. penult. & aliter

aliter manifestando, vtrum hic tenebitur ad damni reparationem? Dominicus Soto l. 4. ar. 3. simpliciter asserit, eum non teneri, nisi fortassis id quod latro dedit, sit pars furti; hanc enim tenebitur restituere ratio rei acceptae. Fundamentum esse potest, quia non idcirco videtur, quis magis obligari ad impedimentum, quia accepit pretium vt non impediat; nam accipiendi pretium non videtur iniuriam facere illi, quem latro parat inuadere, Nihilominus contrarium est verum, & ita docet Petrus Navarra cit. lib. 3. c. 4. n. 132. Lellius lib. 2. cap. 13. dub. 10. Rationem indicat Petrus Navarra sequi, tunc non tantum est quaedam non impedio, sed etiam quaedam veluti positina cooperatio, quatenus scilicet sic paciscendo cum latrone, animat eundem, securioremque facit; sine quo pacto, aut non fecisset, aut tam liberè, & audacter fecisset; vnde positivè suo modo in factum influit, & coque nomine venit meritò ad restitutionem obligandus.

5. Et notent hic Confessarij, quod omnes qui ex officio obligantur impedire damna aliorum, si ex culpa graui negligant, tenentur ad restitutionem, & reparationem damnorum. Est communis doctrina. Hinc infertur primò, Principes, Magistratus, Praetores, Duces belli teneri ad restitutionem, si omittant impedire furta, iniusta monopolia, latrocinia, & similia mala, quando ea impedire in ipsorum est potestate; quia ratione officij ex iustitia ad illa impedienda tenentur, tanquam ad hoc assumpti, & conducti; idèò namque stipendiò à Repub. accipiunt, & honores eis deferuntur. Infertur secundò, idem dicendum esse omnibus illis, qui per modum contractus ad aliquam rerum custodiam sese obligantur, stipendium ea de causa promerentes; quia lege iustitia tenentur hi custodiam praestare: quam si hanc negligant, tenentur de damno secuto, siue ab hominibus infertur, vt à furibus, siue ab animalibus Syluestribus, quae coecere & abigere debuissent. Sic tenentur custodes hortorum, vinearum, sylvarum, & stagnorum, si ex ipsorum negligentia damna inferantur: non tamen tenebantur custodes sylvarum communis, si permittant iis auferre ligna, quibus iniuste id fuerat prohibitum, vt habet Petrus Navarra l. 3. cap. 4. n. 142. Quod si verò eiusmodi custodes, pretio accepto, permittant alios auferre ligna, vel res suae custodiam committas, obligantur tunc ad restitutionem etiam ante illos, qui res abstulerunt; quia censentur illi tum principales auctores damni, quia quodammodò quasi vendunt res alienas, idque siue pretium exegerint, siue oblatum acceperint. Infertur, Tertio, etiam Tutores, & Curatores ad restitutionem teneri, qui negligunt impedire damna pupillorum, aut minorum, vt notat de Grassis l. 2. c. 26. n. 27. Navarra, c. 17. n. 21. & alij. Ratio est, quia ex iustitia ad hoc obligantur, quamuis enim stipendia non recipiant, nihilominus lege iustitia tenentur. Nam potestas publica potest hanc obligationem eis imponere, & iuxta communem sensum habetur imposita. Vide Vvigers vbi supra hæc omnia rationibus confirmantem.

Sup. hoc infra in Ref. 35. & in aliis eius primæ not. & in §. not. præterita.

Sup. his infra in Ref. 35. 2. ante principium, & mediū, vers. Et tuoc & etiam Curator.

RESOL. XXXIV.

An qui potuit absque proprio incommodo impedire damnum & non impedit, teneatur ad restitutionem? Et docetur omnes, & solos qui ex iustitia, & ratione officij, & contractus tenentur damna impedire, & si desinant culpabiliter impedire culpa lata teneri ad restitutionem damni non impediti; pro quibus multa, & diuersa persona, & casus assignantur in textu huius Res. pro supra dicta obligatione. Sed queritur etiam, an illi, quibus ex officio incumbit, teneantur cum periculo mortis loqui, obflare, ac mani-

festare? Et an Miles fugiens à bello Maurorum, & extrorsum torquem auream ab alio Christiano demoruo in acie, teneatur eam restituere heredibus? Et an licitum sit Christianis emere à Turcis vel Tartis Hereticorum res furto ablatas? Et e contra an qui extrahunt à Piratis naves onustas mercibus à Catholicis captas; teneatur eas Domino restituere, vel heredibus eorum, aut pauperibus; &c. Et late alia difficultas in §. vlt. huius Res. proponitur pro custodibus ciuitatis, &c. & quid quomodo, & quando verò teneantur ad restitutionem: Ex part. 1. l. 1. u. 6. & Misc. 6. Ref. 18.

§. 1. **A**ffirmatiuè respondet Caietanus, in Summa verb. Restitutio; docet enim, eum qui occurrente necessitate potuit absque proprio incommodo impedire damnum, & non impedit, teneri ad restitutionem damni sequuti; quia tunc non impediens est causa voluntaria, quamuis tantum negatiua, & indirecta damni sequuti. Hinc doctrina conuenit Angelus verb. furum, n. 26. quando non impediens delinquit per se prauo animo.

2. Mihi verò placet contraria sententia, quia ille, vt supponimus non tenetur ex iustitia, quia non tenetur ex officio, nec ex contractu, sed si aliquando tenetur, tantum tenetur ex charitate, vel potius ex misericordia erga proximum: ergo non tenetur ad restitutionem damni sequuti, quia obligatio restituendi damnum, orta ex delicto, tantum oritur ex violatione iustitiae non ex violatione charitatis nec misericordiae. Dicendum est igitur, omnes, & solos qui ex iustitia ratione officij, vel contractus tenentur damna impedire in fauorem damnificati, & culpabiliter culpa lata, & in nostra sententia etiam culpa Theologica, delinunt impedire, teneri ad restitutionem damni non impediti. Vnde debitor tenetur ad restituendum creditori damnum, quod ei sequitur ex eo quod ei culpabiliter dicto modo omittit soluere. Et superior, v. g. gubernator culpabiliter non impediens furta, & alia damna, quae suis subditis eueniunt, tenetur ad restitutionem eorum damnorum. Et Tutor, & etiam Curator tenetur ad restituenda damna quae culpabiliter non impedit Pupillo, & minori; & custos vinearum, hortorum, saltuum, & stagnorum, tenentur ad restituendum dominis dictarum rerum damna, quae culpabiliter omittit impedire, quia omnes praedicti tenentur ex iustitia, vel ratione officij, vel ratione contractus dicta damna in fauorem damnificati, & non tamen tenentur ad solutionem pecnae quam delinquens soluisset si denunciatus fuisset; quia non tenentur ad denunciationem, vt pena ipsa damnificati locupletentur, sed ne damnificentur, & ob id tantum tenentur ad restitutionem damni, & non ad restitutionem pecnae. Vnde custos non tenentur ad restitutionem mercium, quarum Princeps, aut exactor, vt bigalium acquisiuisset si delinquens fuisset denunciatus, sed ad summum tenetur ad restitutionem pretij quod soluendum erat à mercatore pro reuendendis mercibus; & iudex non condemnans delinquentem applicatione bonorum ipsi filco non tenetur ea filco restituere, quia custos nō tenetur ad eam denunciationem ad locupletandū Principem, nec exactorem mercibus illis; & iudex non tenetur ad eam condemnationem faciendam ad locupletandam filcom, nec confessorius omittens monere penitentem ad restitutionem tenetur ad eam restitutionem; qui confessorius non tenetur ad eam monitionem ex iustitia in fauorem eorum quibus restitutio debet fieri, sed ex Religione in fauorem perfectionis Sacramenti Penitentiae; & ad summum etiam ex iustitia in fauorem penitentiam in bonum spirituale ipsorum, nec famulus cui non est specialiter commissa custodia rerū heri sui, tenetur ad restituendum.

COOP
IN IO
TO VI VII
EL III

Pro famul-stitutionem damni illati per furtum non solum factum
to contento à conferuis suis, in quo Doctores communiter con-
in hoc textu ueniunt, sed nec damni illati per furtum factum ab ex-
in Ref. pre- traneis; quia absque fundamento famulis imponitur
terica, §. 1. 2. obligatio custodiendi res heri adhuc respectu extra-
§. 3. & in aliis neorum. Et hæc omnia docet Caius in Civ. Theo-
§. 4. & in aliis log. tom. 2. tract. 18. disp. 1. sect. 9. §. per totum. Hurra-
& secundæ dæ de iustitia, & iure disp. 5. difficult. 10. & alij com-
annot. muniter.

3. Sed si quæras, an illi, quibus ex officio incumbit
teneantur cum periculo mortis loqui, obstat, ac ma-
nifestare. Respondet Magister Soto lib. 4. de iust. qu. 7.
art. 3. ad 1. pensandum esse damnum, & cum periculo
conferendum. Haud enim semper tenetur præter in
quocumque casu obicere morti vitam; sed ubi detri-
mentum Reipublicæ id exposcit, & ipse iustum recipit
stipendium, & ubi citrà temeritatem potest obistere.
Idem sentit Nauarr. c. 17. n. 21. & colligit ex D. Thom.
hic ad 3. dicente: Quibus ex hoc non multum imminet
periculum: Vnde si multum periculum vitæ fama, aut
rei familiaris eis immineret, non tenerentur damna
particularium furta scilicet, aut homicidia impedire,
nisi fortè maius esset stipendium eorum, quam da-
mnum particularium; tunc enim cum damno rei fami-
liaris, tenerentur damna priuatorum impedire. Damno
verò communi heresam, proditiorum Reipublicæ, &
similium, etiam cum periculo vitæ tenentur obistere,
cum hoc præponderet bono particulari: Vide Magi-
strum Serra in 2. 2. D. Thomæ, tom. 2. q. 62. art. 7. circa
finem.

4. Non deseram hic obiter apponere decisionem
illius difficultatis, an miles fugiens è bello Mauro-
rum, & extrahens torquem auream ab alio Chritia-
no demortuo in acie, teneatur eam restituere here-
ditibus? Respondetur cum Fagundez lib. 7. cap. 20. te-
neri, deducto pretio laboris, & periculi, si cui se ex-
posuit. Cuius ratio est, quia Mauri cum iniustum Bel-
lum contra nos gerant, non possunt dominum spolio-
rum habere, sed adhuc permantet, & perseverat in
antiquis dominis, illorumque hereditibus; & ita tenet
etiam Molina tom. 1. disp. 118. qui rectè obseruat, disp.
119. licitum esse Catholicis emere à Turcis, vel Pi-
ratis hereticis res furto ablatas, quando verisimile
est illas nunquam deventuras esse ad manus suorum
dominorum, ita vt si proprius dominus comparuerit,
illam accipiat reddito sibi pretio pro illis dato, vel
sibi retineant si non comparuerit; hæc enim est ra-
tionabilis voluntas dominorum. E contra verò, qui
extrahunt à Piratis naues onustas mercibus à Catho-
licis captas, tenentur eas dominis restituere, vel hæ-
reditibus eorum, vel pauperibus in defectum illo-
rum, deducto pretio laboris, & periculi, cui se expo-
suerunt.

5. Nota hic obiter cum Dicastillo de iust. lib. 2.
tractat. 2. disp. 4. dub. 8. num. 186. quod quamuis pro-
babile sit tantum teneri soluere damna custodes, &
non penam quam soluisent, si accularentur merca-
tores transportantes vetitas merces; probabilius ta-
men esse ad vtrumque teneri (cum limitationibus
tamen dictis à Molina) vt enim rectè notauit Me-
dina lib. 1. cap. 14. §. 30. in transferendis de Regno
in Regnum pecuniis, aut equis, & aliquibus aliis
mercibus nulla Gabella, aut tributum impostum
est, sed tantum penæ, quia omnino prohibentur
transferri. Vnde transferentibus omisso rei transla-
tæ imposita est in penam: ergo, si hanc non debent
custodes restituere, possent liberè ab omni resti-
tutione non denunciare eos, quos deprehendissent
tales merces transtulisse, & defraudare, ac priuare
omni vtilitate publicanos, qui magno pretio emerunt
has penas à Rege, & à quibus ipsi custodes stipen-
dium accipiunt pro denunciando prædictos transgref-

fores, quod est absurdum; Vnde absque dubio in isto
casu custodes tenentur ad soluendam totam penam,
quia tota illa defraudant Publicanos, & nulla alia res,
quia ad nihil aliud ius habebant. Aliæ vero merces
permittuntur transferri; non tamen sine solutione
tributi; & in his aliqui dixerunt (vt Medina quest. 15.
custodes non denunciantes teneri ad restitutionem
penæ, & etiam tributi: penæ quidem ob prædictam
rationem, & quia, vt ait Medina, Publicani, His-
panicè, Arrendadores, majus pretium dederunt pro
gabellis simul, & pro iure exigendi penam ab his,
qui clam res prohibitas transferunt, quam si sola ga-
bellas emissent, ac proinde defraudantur hi, si illis
restitutio debita penæ non fiat; tributi verò, quia
illud etiam ante condemnationem debebatur. Hoc
tamen rectè impugnat Rebellius, quest. 16. concl. 2.
quia sub distinctione alterum, non vtrumque, si-
ue Rex siue Publicanus poterat habere, nimirum,
aut tributum, aut merces ipsas in penam non so-
luti tributi, si interciperentur. Quare satis est (in-
quit Rebellius) quod ex duplici interesse illud tan-
tum, quod maius est damnificatis soluatur, quale est
quod ex amissione mercium provenire debuisset, si
delictum à custodibus, provt tenebantur, denuncia-
rentur. Quæ doctrina mihi verissima videtur quan-
do custodes deprehendunt eos translatores transgref-
sos fuisse legem illam pœnalem, de re manifestan-
da, & soluendo tributum. Si tamen se manifestarunt,
& custodes, vel gratis, vel pro aliqua pecunia tribu-
tum illis remisissent, tunc tantum tenentur res-
tituere tributum, quod aliis remisissent, quia penam
non incurrerant. Hoc argumentum adducit Molina,
sed in contrarium obicit, quod facultas illa facta
à custode iniqua est, ac proinde illa non obstante
alter transgreditur legem, & incurrit penam. Vnde
custos post illam incursum tenentur ex officio reuelare,
& curare, vt executioni mandetur. Quod si non
faciat iniuste priuat dominum eo emolumento. Ideo
Molina in hac re dubius quodammodo hæret, sed
tandem docet aliquam restitutionem arbitrio prudentis
esse iniungendam illi; non tamen integram. Ver-
um ratio, quia non tenetur ad omnem, probat ad nul-
lam, & è contra, idèd puto non incurrisse penam.
Hæc omnia Dicastillus quæ quidem menti tenenda
sunt, quia quotidiana.

RESOL. XXXV.

An custodes portarum, silnarum, &c. teneantur re-
stituere penam pecuniariam impostam contra eos,
qui certas merces exportant, vel ligna, &c. si disti-
mulant?
Et si fur tibi aliquid det, ne impedias ipsius furtum cla-
mando, vel manifestando, an tenearis ad resti-
tutionem?
Et quid est dicendum, si aliquis ex domesticis furatur res
è domo, an teneatur ad restitutionem alij famuli,
qui hoc videt, vel ille tantum, cui cura domus
est?
Et quid si fures extranei domum ingrediantur ad furan-
dum? Ex p. 3. tr. 5. & Misc. 1. Ref. 54.

§. 1. **A**firmatiuam sententiam docent Ioan. Vale. Sup. hoc sup.
rus in differentiis viriusque fori, ver. resti- in Ref. 33. §.
tio, diff. 39. Rebellius lib. 2. a. 16. n. 2. Graffius p. lib. 2. Et norant.
cap. 127. num. 41. Nauarra de restit. lib. 3. cap. 4. n. 142. Caremedium
Salomius tom. 1. q. 62. art. 6. controu. §. Molina 10. 3. disp. à vers. Infe-
139. num. 5. Medina de rest. q. 12. & 15. Villalobos in tur. secundo
sum. tom. 2. tr. 11. diff. 9. num. 2. vbi sic asserit. [Todas signanter ad
estas guardas y ministros publicos, que hancogido al medium 67.

Sic roentur. que haze el daño d' passadas mercadurias vedadas, y los disimulacion estan obligados a pagar la pena a la persona, que lo auia de auer, no en quanto es pena, si no por se daño, que se haze contra justicia contra el arrendador, d' la persona que lo auia de auer. Sic ille.

2. Sed contrariam sententiam ipsemet Villalobos putat probabilis esse, & illam tenent absolute Lessius lib. 2. c. 13. dub. 10. art. 73. Nauarrus c. 25. nu. 34. Syluester ver. restit. 3. q. 5. § Tannerus in 2. 2. dispur. 4. q. 6. dub. 2. num. 83. & alij. Et ratio est, quia poena non debet ante sententiam, vel melius, quia custodes huiusmodi non tenentur ex iusticia accusare, vt dominus, vel respublica dicitur multis, sed solum vt damna impediatur, & vestigalia soluantur; ergo, &c. Et eadem ratione putat Tannerus publicos aestimatoses rerum venalium, non teneri pecuniariam illam multam solvere, quam soluisent denunciati scilicet, etiam si eos deserere negligent.

3. Notandum est etiam hic obiter, quod Lessius vbi supra n. 68. Nauarra lib. 4. c. 4. n. 12. & alij notant, quod si fur tibi aliquid det, ne impediatur ipsius furtum; clamando, vel manifestando, teneberis ad restitutionem. Sed contrarium docet Sotus lib. 4. q. 7. art. 1. & Nauarrus cap. 17. n. 21. & alij, dum hoc facere non teneris ex officio. Hinc notat Layman in Theol. moral. lib. 4. sect. 5. vradat. 2. cap. 5. numer. 7. Nauarrus cap. 24. numer. 7. Lessius vbi supra, num. 74. & alij, quod si aliquis ex domesticis furaretur res ex domo, non tenentur ad restitutionem alij famulij, qui hoc vident, sed ille tantum cui cura domus, Sotus lib. 4. q. 7. art. 3. Nauarra lib. 3. c. 1. n. 224. & alij, nisi fures extranei domum ingrediuntur ad furandum, nam tunc ex iusticia ratione famulatus censentur obligari ad res domini ab iniuria externorum tuendas: & ex eodem principio docent Molina, & Syluester, quos citat, & sequitur Lessius lib. 2. c. 30. dub. 3. n. 59. quibus ego addo Tannerum in 2. 2. D. Thome, disp. 4. q. 6. dub. 2. n. 79. testem quantumvis citatum praecise ob denegatam restitutionem, non teneri de tali damno partis, quia non ita certo constat talem ex officio, siue ex iusticia erga alteram partem adriem teneri ad bonum eius procurandum, vel eiusmodi damnun eius impediendum.

Sup hoc supra in Ref. 33 §. Sed si. & in aliis eius nou.

Et pro contento a lia. 9. huius §. supra in Ref. 31. & 32. §. 1. & 2. & in Ref. 33. §. 1. 2. & 3.

RESOL. XXXVI.

An qui bona fide expendit monetam falsam teneatur ad restitutionem?
Et quid si mala fide in alium transfulerit prae dictam monetam falsam? Ex p. 3. tr. 6. & Misc. 2. Ref. 3.

§. 1. Hic casus frequenter accidit, Syluester ver. falsarij, §. 6. & Angelus eodem verb. §. 4. asserunt, quod ignoranter accipiens falsam monetam, & scienter expendens, tenetur damnificato ad restitutionem. Igitur ex eorum sententia, si eadem bona fide in alium transfulerit, non tenetur.

2. Sed contrarium docet Petrus Nauarra de restit. lib. 3. c. 1. n. 3. error enim meus, ait ille, nulli nocere debet, sed error suos tenere debet auctores. Idem docet Nauarrus in man. c. 17. n. 167. Vtraque opinio est probabilis.

RESOL. XXXVII.

An Principes, & alij Domini, in quorum territorio viatores patiuntur depraedationes, teneantur eis damnun refarcire?
Et qua ratione damnun probari debeat? Ex p. 8. tr. 7. & Misc. Ref. 8.

§. 1. Libenter hanc questionem fufius praxer mo- rem meum pertracto, vt Confessarij videant onus, quod Principes premit vt meantur vias pro securitate mercatorum & aliorum. Et suppono Principes teneri refarcire damna, quoties norunt vias publicas in suo territorio praedonibus infestas esse, nec tamen securitati viarum prospiciunt, sicuti etiam si postea quam certiores facti sunt de rapina confestim latrones non insequuntur, vt capti viatores res suas recuperent. Difficultas est, an extra casus iam dictos Principes teneantur ad rapine emendationem: & negatiuam sententiam tenet Henricus Bocerus, & quia codex rarus est, posnam omnia eius argumenta per extensum sic enim asserit in tract. de Regalibus, c. 2. num. 156. Existimo non esse obligatum territorij dominum, vt mercatorum alij viatori refarciat damnun, quod praedonis iniuria contrahit in via publica.

2. Primum est illud: Non est vlla obligatio, nisi que iure aliquo, vel ciuili, vel praetorio, constituta, vel comprobata sit. §. omnium auctem. Insti. de obligat. & illegitima 6. ff. de pact. Id quod agnoscit etiam Donell. lib. 1. 2. commentar. c. 2. in princ. vbi scribit, id in primis in iure obligationis inquirendum esse, an sit aliqua constituta obligatio.

3. Hinc nuda pactio, vt destituta iuris auxilio, hac in parte efficacem obligationem non parit. legem 10. ff. de pact. & l. iuris gentium 7. §. sed cum nulla, ubi, ubi nuda pactio actionem non parit, & §. quinto, ubi, ubi pactio actio nascitur, ff. de iur. & l. si tibi 27. de locat. & conduction. Vnde vltura ex mutua pecunia pacto promissa, non debentur. l. 3. C. de usuris, proindeque indubitae dicuntur l. c. §. Imperator. ff. de solutionibus. Vt igitur ex pacto efficac oriri possit obligatio & actio, necesse est, vt singulari quadam lege ciuili, vel praetoria inde constituta sit obligatio, l. legittima 6. ff. de pactis. Sic pactum donationis, qua promittitur alicui dominum, antiquitus nullam producebat efficacem obligationem; Iustiniani tamen singulari quadam lege postmodum efficac inde producta est obligatio, & actio, §. alia auctem, vers. & ad exemplum. Insti. de donationibus. l. quis argentum 35. in princ. & §. 1. C. de iur.

4. Atqui nulla lege, nulla constitutione, nullo praetoris decreto constitutam legimus, vel comprobatam obligationem aliquam in Principem alijue dominum, in cuius territorio praedones iter facientibus aliquid per vim abstulerunt, ad damnun illud eis refarcendum. Id ergo sine lege affirmandum non erit, per text. in l. 5. in princ. ff. de proba. & l. illam 19. ubi, Et quod nulla constitutio super huiusmodi collatione posita esset. C. de collationibus. §. actionum auctem, vers. quamuis enim. Insti. de actionibus.

5. Atque huius conclusionis certitudinem secundo loco ex causis obligationem facile discernere possimus. Obligationum cause a Iustiniano Imperatore proponuntur quatuor, contractus, quasi contractus, maleficium, quasi maleficium, §. sequens diuisio. Insti. de obligat. Ex contractu si obligatus est territorij dominus, vel ex stipulatione obligatus est, vel ex inominato contractu, do, vt facias; si quidem ceteros contractus hic locum habere non nisi inpre debet. Sed ex stipulatione non tenetur; tum quia nulla conuentione, nullus consensus de refarcendo illo damno inter dominum territorij, & viatorem intercessit; cum tamen omnis contractus conuentionem & consensum deest. l. 1. §. conuentionis, ff. de pactis. Tum, quia omnis stipulatio non nisi inter praesentes contrahitur. l. 1. in princ. ff. de verb. oblig. & §. item verborum obligatio, Insti. de iur. stipul. Cum tamen saepenumero viator, quando transit per alicuius territorium, ne quidem videat ipsummet dominum.

6. Neque hic dici potest per publicanum vestigal extingentem contrahi stipulationem, quippe cum publicanus accipiendo

accipiendo vechigal, nihil verbis promittat iter faciendi, & stipulatio non nisi verbis contrahatur; unde verborum obligatio dicitur, quae inde nascitur.

7. Et licet stipulanti viatori promittat publicanus dominum territorij resarciturum, si quid publica in via praedonum impetu amiserit, non obligatur ex eo dominus, §. si quis aium. *Inst. de manutib. stipular. l. in eo 83. ff. de verb. oblig.*

8. Neque etiam verè dici potest, quòd obligetur territorij dominus ex contractu in nominato, do, vt facias; veluti, do tibi vechigal, vt mihi in territorio hoc securitatem praestes, & si alicubi a praedonibus fuerit spoliatus, damnum mihi illud resarcias. Huiusmodi enim negotium nunquam contrahunt iter facientes, vel cum ipomet domino, vel cum publicano eius.

9. Similiter nec ex quali contractu obligatus dici potest, quippe cum neque sub tit. *Inst. de oblig. qua quasi ex contractu nasc.* neque vquam alibi quasi contractibus haec etiam associetur species. Et quia omnis ex quasi contractu obligatio, legis cuiusdam, vel edicti beneficio constituta est, vt omnes arguunt quasi contractus species, qua collegi sub *thesi 2. 3. & 4. disp. 1. class. 2.* Nusquam tamen vlla lege, vel edicto constituitur obligatio in territorij domino resarciendo damno, quòd viator publica in via passus est, nisi in casu, de quo infra, certè non erit nolumus affirmare, dominum territorij ad damnum illud resarciendum viatori ex quasi contractu obligatum esse, per text. in *l. 5. in princ. ff. de probat. & in l. illam 19. ibi, eo quòd nulla constitutio super huiusmodi collatione posita esset, C. de collatione.*

10. Multò minus ex maleficio ad hoc obligatus censeri debet, vt ex inductione omnium maleficiorum facile est colligere. Nullum furum commisit, damnum illud non dominus, sed prado inculit viatori, nò ab ipso domino, sed à pradone facta est rapina, non iniuria etiam viatorem affectit, quae quatuor priuata delicta à Iustiniano proponuntur, sub tit. *Inst. de oblig. qua ea delicta nasc.* in princ. *verf. Nam omnes & tribus ric. legq.* neque vllum aliud ab eo commissum esse hac ratione priuatum delictum facto delinquentis contineatur, dominus autem territorij nihil hic fecerit, sed solus prado fecerit, dominus autem territorij aliquid saltè praetermiserit, ac curatam scilicet territorij sui custodiam.

11. Ad extraordinaria, aut publica maleficia non pertinet haec culpa domini: cum quòd illa crimina omnia dolo delinquentis continentur, qui dolus abest à domino territorij, siquidem hic nihil fecerit, sed omiserit tantum aliquid, dolo verò duntaxat quòdam alicuius facto demontretur. *l. 1. §. 2. ff. de dolo malo, & l. dolus 6. C. eod. tit.* cum quòd ex criminibus extraordinariis, vel publicis, non obligatur delinquentis ipsi, in quem crimen commissit ad priuatum scilicet commodum aliquod, sed obligatur vel ad poenam corporalem, vel ad pecuniam poenam silco inferendam. *l. ult. ff. de princ. de l. vit. ff. de furtis. l. vit. ff. de iniur. l. 2. ff. de publico iudic.*

12. Videamus ergo, an ex quasi delicto ad resarciendum hoc damnum territorij dominus teneatur? DD. quidem ita sentiunt, quos refert, & sequitur Andr. Gail. *lib. 2. obseruat. practice. obseru. 64. n. 6.* Sed vt rectè inuestigemus, ad quasi delictum duo coniunctim requiruntur; primum est culpa, siue negligentia alicuius, non dolo, vt arguit *cor. tit. Inst. de oblig. qua quasi ex delicta nasc.* & text. in *l. si quis 5. §. si index licem, & §. legq. ff. de obl. & act.* Alterum est, vt ex ea culpa, siue negligentia iuris ciuiliis, aut praetoris decreto nominatim constituta sit aliqua obligatio, & actio priuata: siquidè, vt & supra ostendi, omnis obligatio vel ciuili, vel praetorio iure sit constituta, vel comprobata, & §. omnium autem. *Inst. de obl. & l. legitima 6. ff. de part. Idque patet etià ex omnibus speciebus, quasi delicti, propositis sub tit. Inst. de obl. qua quasi ex delicta nasc. & sub l. si quis 5. §.*

4. §. & 6. ff. de obl. & act. Sic de culpa eius, ex cuius conuaculo quid deicctum est, vel effusum, quo alicui nocitum est, & de obligatione & actione ex huiusmodi culpa constituta extat nominatim edictum praetoris in *l. 1. ff. de his qui effud. vel deiec.* De culpa illius, qui aliquid positum, aut suspensum habet supra eum locum, vbi valgò iter fit, aut consisti solet; & de obligatione & actione ex ea culpa in hunc constituta extat edictum praetoris in *l. 1. §. praetor ait 6. ff. de his, qui effud. vel deiec. & in §. cui simile, Inst. de obl. qua quasi ex delicta nasc.* Sic etiam lex XII. Tab. constituit obligationem & actionem ex culpa eius cuius animal pauperem alicui fecit. *l. 1. in princ. ff. si quis up. paup. fecisse dicatur & eod. tit. Inst. in princ.* Eadem quoque lex XII. Tab. constituit obligationem & actionem ex culpa illius, cuius pecudes in alieno praedio herbas, vel quid aliud depastae sunt. *l. qui seruandorum 14. §. ult. ff. de praes. verb. Jul. Paul. lib. 1. sent. tit. 15. in princ.* Idem quoque sentiendum est de ceteris quasi delicti speciebus, quas exposui in *disp. 17. sub certia classe disputationum mearum;* ex quibus speciebus omnibus planè cognoscimus, duas illas res quasi delictum constituere, quarum prior est culpa, & posterior priuata obligatio, & actio, ex ea culpa iuris decreto constituta. Quod cum ita sit, licet territorij dominus in culpa sit, quando non curat, vt territorium suum pacatum sit & quietum, ac malis hominibus purgatum, nec ad hoc vllò in locis periculosis stationarios milites dispositos habet, verum tamen cum nulla lege, nulla constitutione ex isthac culpa obligatio aliqua, & actio priuata constituta sit & comparata iter facientibus, quibus damnum à praedonibus est allatum, certè id temerè sine lege affirmandum non erit, cum erubescamus sine lege loqui. *Nou. 18. de triente & semisse §. in princ.*

13. Praemissis duobus argumentis hoc tertium quoque addi potest. Omnis obligatio de causa aliqua familiari & priuata iure alicui comparata, rem aliquam continet, quam actione quadam persequi possumus, & aduersarius nobis soluere tenetur, §. 1. *ibi, alicuius rei soluenda. Inst. de obl. iur. §. 1. Inst. de act.* Et quidem eà quaevis obligatio rem continet, quae iure nostro definita est, sicuti ex omni contractu, & quasi contractu, delicti & quasi delicti obligatione cognoscimus.

14. Sed posito, quòd obligatus sit dominus territorij ex isthac culpa & negligentia sua: tamen nusquam & iure nostro proditum est, quòd ea obligatio contineat rem quandam, quam iter facientibus territorij dominus soluere teneatur: vt proinde putandum non sit, ipsis viatoribus à pradone publica in via spoliatis obligatum esse dominum ad resarciendum illud damnum.

15. Ad haec iuris est impediti, quòd nemo sine actione experiri & consequi aliquid ob inuito aduersario possit. *l. si pupilli 6. §. ult. vers. certè, ibi, quoniam conueniendi eos iudicio facultatem non habuit, qui nullam actionem intendere potuit. ff. de negot. gest. & l. qui seruandorum 14. §. fin. ibi, non sibi occurrere legitimam actionem qua experiri possint, ff. de praes. verb.* Nusquam autem in iure nostro legitimus, quòd actio aliqua iter facientibus à praedonibus in alicuius domini territorio spoliatis comparata sit de damno illo aduersus dominum territorij. Proindeque viatores de isto hoc damno contra territorij dominum experiri non possunt. Ergo, &c. Hucvique Henricus Bocerus.

16. Verum his non obstantibus affirmatiuam sententiam tuentur Mynsingerus *com. 5. obseru. 70.* Gail. *lib. 2. obseru. 64.* & nouissime Ferdinandus Vvaizenegger. *in tr. de seruiciis personalibus, & realibus, dissert. 4. c. 5. n. 29. & seq. Primo,* quia generaliter constitutum est, quemuis magistratum curare debere, vt malis hominibus Provinciam purget. *l. dongnie 13. de offic. praes. Secundo,* cuiuscunque provinciae Praes tenetur dispositos habere stationarios, & limitaneos milites ad tuendâ

popularium quietem, & ad referendum sibi, quid vbi- que agatur. l. 1. §. quies quoque, ff. de offic. pref. urbi. Tertio, ad principes custodia territorij non minus pertinet, quam ad patrem familias adium cura. Sicut ergo dominus adium ex quasi delicto tenetur, si quid ex his deiecit, vel effusum est, cor. tit. de his qui effud. vel deiecit. & nautæ, cauiones, ex eorum facto, quorum opera vtuntur in nauis, cauiona, obligantur cor. tit. ff. nauis caup. stabul. ita etiam Principes tenebuntur. Quarto, domini territoriorum pro saluo conductu à victoribus pedagium accipiunt: ergo ad securitatem eisdem præstandam obligantur, argum. l. secundum naturam, ff. de reg. iur. cap. quis sentit onus, de reg. iur. in 6. Quinto, Principes ideo regale viarum publicarum ab Imperatore habent, vt eo, propter excellentiam, regaliter vtantur, hoc est, regia manu vias regias securas ac liberas à latronibus, plagariis, ac prædonibus ferunt. Myns. & Gail. d. d. locis, præsertim cum publicè intersit, sine metu & periculo per itinera commeari. l. 1. §. summas, ff. de his qui effud. vel deiecit. Quibus rationibus motus Myns. d. loco, post Bart. in l. ne quid, n. 1. ff. de incend. ruin. nauis. Principes etiam tum obligat, quando rapina culpa Præfectorum ac Magistratuum ab ipsis constitutorum commissa est quasi officialium negligentia domino imputari debeat.

17. Nec satisfacit Bocerus dum scribit, dominos territoriorum ad penam arbitrariam teneri, non ad damnū resarciendum spoliatis. Est enim iuris aperti penam arbitrariam, quæ reipubl. penditur, non impedire, quò minus ob damnum expedire liceat. Et certè saculares magistratus communione priuantur iure Canonico vsque ad condignam satisfactionem, si ad postulationem Clericorum rapaces refranare neglexerint. d. c. administratores 23. q. 5. Minus placet, quòd damnum per culpam omissionis datum negat priuata actione vindicari posse. Nam est Couar. de spons. & marr. p. 2. c. 6. §. 8. n. 1. c. & seq. simile quiddam asserere videtur, id tamen doctissime refellit Molin. de iust. & iure str. 2. disp. 697. n. 9. Et certè licet actio directæ & vtiles hic deficeret, subsidiaria tamen in factum deneganda non erit arg. l. auities 11. ff. de præser. verb. dummodò meminerimus, si habita rationem, temporumque ratione in procuranda viarum securitate domini territoriorum moralem diligentiam adhibent, eis culpam frustra imputari, adeoque contra ipsos actionem dandā non esse, si extra ordinem se quis spoliatum conqueratur. Et hæc sunt placita Doctorum circa præsentem quæstionem.

18. Non desinam tamen hic ad complementum quæstionis adnotare, quòd si aliquo casu actio contra dominos territorij, in quo rapina commissa est, locum sibi vendicat, alia tunc quæstio vertitur, qua ratione damnum acceptum probari debeat. Myns. cent. 5. obseru. 71. & Gail. obseru. 64. n. 7. & seqq. post Panorm. in cap. super eo, ubi. n. 5. extra de his que vi metus. Bart. in l. si quando. C. vnde vi & alios, opinantur damnum iureiurando probari non posse, sed testibus duntaxat probandum esse. Potest rapinam passus damnum rerum amissarum, & id, quod interest, iuramento suo probare. l. 2. l. in actionibus 5. §. sed in his, ff. de in lit. iur. l. si quando. C. vnde vi attamen hoc ob dolum raptoris siue in odium rapinæ constitutum est. In præfenti specie emendatio damni petitur ex maleficio, rapina scilicet alterius, & ob culpam domini, qui viarum securitati non idoneè prospexit; dolo autem ipse penes prædonem est; ergo cessante ratione d. l. si quando, quæ palam de iureiurando contra prædonem dolum præstando loquitur, cessabit etiam priuilegium iurifurandi. Quòd si dominus territorij sciuir, prædones in sua Prouincia grassari, & cum potuisset, non prouidit, aut prohibuit, à dolo parum videtur abesse, ac pròinde, si spoliatus contra ipsum, veluti criminis participè, ex proprio dolo ageret, sacramento rerum, quas perdidit, estimationem proba-

re non minus finendus esset, quam si contra prædonem iudicio confisteret. argum. ad. si quando. 9. C. vnde vi, ne deficientibus ceteris probationibus delictum domini maneat impunitum, contra l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. Bocerus de Regal. d. c. 2. n. 106. 19. Est tamen hic aduertendum, spoliato tum demum compensandum esse, si in via regia rapinam passus fuerit. Rosenth. de feud. c. 5. concl. 22. Si verò viator à via insolitas, sibi debet imputare si in manus prædonum incidit. Andr. Gail. d. obseru. 64. n. 10.

RESOL. XXXVIII.

An liceat cuiuslibet Christiano bona possessa à Turcis sibi usurpare, & cum aliquibus limitationibus sine aliquo onere restitutionis?

Et an possint ex tacito consensu Principis defendere veltigalia à Turcis imposta similiter sine onere restitutionis?

Et an, quando seruus Christianus iniuste detinetur à Turcis, non solum possit fugere, sed etiam iure belli possit subripere, quæcumque voluerit, ex tacito sui Principis consensu? Ex part. 5. tit. 13. & Misc. Rel. 95.

§. 1. DE hoc casu per Epistol. in Aleppo datam sibi die vigesimo sexto Augusti, millesimo sexcentesimo trigésimo septimo, interrogatus fui à Reuerendo Patre Ioanne Stephano de Sancta Theresia Carmelita difcalceato, qui restatus est mihi ibi affirmatiuè sententiam decessisse Patres Societatis Iesv. & præcipuè inter illos Patrem Gasparum Meniglier Gallum, & ex Patribus Minorum Obseruantium, Patrem Antonium Veglia Neapolitanum, asserentes quòd quicquid possident Turcæ, sunt bona Christianorum tyrannicè viurpata, & ideo omnis Christianus tanquam membrum Ecclesiæ potest ea in Ecclesiam deferre. Probat etiam hæc opinio ex autoritate Samuelis de Lublino ex inclyta Religione Diui Dominici in sum. verb. seruus, n. 1. vbi sic ait. Quàdo seruus Christianus iniuste detinetur à Turca, non solum potest fugere, sed etiam iure belli potest subripere quæcumque voluerit ex tacito sui Principis consensu. Ita ille, qui citat Caiet. in 2. 2. q. 66. art. 8. & idem docet Victorellus in Notis ad Emanuellem Sæ, verb. seruus, n. 1. & noster Pater Naldus in summa, eodem verb. & nec valet dicere, quòd isti Authores loquuntur tantum de seruissimam ratio in eorum fauorem adducta militat etiam in aliis Christianis, quamuis serui non sint. Etenim cum Principibus Christianis sit ius aduersus Turcas bellum gerendi, & proinde eos iure belli rebus suis spoliandi, quia, vt inter alios obseruat Dunallus in 2. 2. tract. de Fide, quest. 7. art. 10. concl. 4. Rebell. part. 1. lib. 1. quest. 12. num. 8. Valascus tom. 1. consult. 30. num. 8. Couaruias in reg. peccatum, part. 2. §. 11. numero 6. Christianorum Prouincias occupauerunt, & occupant, sequitur ex hoc posse omnes Christianos ex tacito Principum consensu, & ex eorum interpretatiua licentia quæcumque voluerint à Turcis subripere. Et ideo Doctores citati non concedunt posse seruos ratione seruitutorum subripere æquiualem à dominis, sed quantum voluerint, & hoc non solum ab ipsis, sed etiam ab aliis; ergo hoc eis non concedunt ratione tantum famulatus, sed ratione taciti consensu Principum secularium, quam interpretatiuam licentiam adesse quoad omnes, etiam non seruos, dicendum est, & quia, vt dictum est, in eis militat eadem ratio, & quia quanto plures sunt qui a Turcis subripere possunt, tanto magis eorum vires debilitantur: Doctores verò exemplificant hoc tantum in seruis, quia

vipulurimum Christiani in terris Turcarum commorantes sunt mancipia, & ipsis magis commoditatem habent subtrahendi, non sequitur autem, quod alij non possunt.

2. Verum his non obstantibus non desinam hic apponere ea, quae in sacra Congregatione propaganda fide consulerunt aliqui Theologi septimo Aprilis, millesimo sexcentesimo vigesimo nono, circa casum similem propositum à Patre Francisco Longobardo Ordinis Minorum Missionario in Africa, Tunc nempe (teste Laurentio de Peyrinis in *privilegiis Minorum*, *tom. 3. cap. 4. numero 159.*) Christianis captivis licere bona surripere non modò Principis Sarraceni ex tacita voluntate Principum fidelium, sed adhuc dominorum particularium, sub quorum violenta servitute detinentur iure compensationis pro iniuria captivae libertatis pro debita laboribus mercede, pro lucro cessante & damno emergente in suis negotiationibus, & bonis absentiam à patria. Quod si fideles captivi à stipendiis militaribus Christianorum Principum per Sarracenos in servitutem iniustam redacti sunt, eos quorumcumque infidelium indiditè tuta conscientia posse bona auferre sub quacumque via, & industria ex interpretativa eorumdem fidelium Principum voluntate. Ita illi Theologi & cum supradictis casus propositus à Patre Longobardo denno ab aliis Theologis discuteretur in Congregatione sancti Officij die decimo tertio Augusti, millesimo sexcentesimo trigesimo, teste etiam Peyrino *ubi supra* *nom. 14.* sic resolutum fuit. Qui captivi iniuste detinentur ab infidelibus, possunt à dominis particularibus accipere sine iniuria, vel aliqua eius specie, quantum sufficit ad congruam compensationem, etiam pro sufficientia redemptionis ab illis, vel aliis, qui sunt partes Reipublicae, sive Iudaei, sive Turcae. Ex quibus apparet supradictos Theologos non tribuisse servis Christianis in terris Turcarum tam amplam licentiam, quam illis tribuunt Doctores citati *ubi supra.* & ita etiam Fillucius *tom. 2. tractat. 22. cap. 5. numer. 123.* & ante illum Azorius *tom. 1. lib. 8. cap. 24. quest. 13.* ubi docet fas esse Christiano servo apud Turcas, vel Sarracenos capto auferre domino suo ea omnia, quae sunt necessaria ei ad fugam, & ad iter faciendum, quo revertatur ad suos, eo quod inique possideatur à domino, item quia vim patitur domi detinetur, item quia potest iure operas, quas praestitit, compensare aliis rebus. Ita ille.

3. Sed ego, ut verum fatear, non audeam de peccato mortali damnare eum, qui contrariam sententiam sequi veller. Nam Christiani apud Turcas, non solum possunt sibi applicare eorum bona, ratione laborum, famulatus, iniuriarum, lucri cessantis, damni emergentis, &c. sed etiam ratione iusti belli: nam Principes Christiani sunt domini rerum Turcarum, & cum ipsi sint hostes publici, & tyrannice bona Christianorum possideant, sequitur posse Christianos ex tacito Principum consensu bona illorum surripere. Et ita praeter Doctores citatos hanc sententiam tenet etiam sapientissimus Molina *de Iustit. tom. 1. tr. 2. disp. 37. n. 1.* ubi sic ait. Cum Turcatum, & Maurorum bellum adversus nos ex eorum parte sit iniustum, fas est illis, qui apud illos captivi detinentur, in recompensationem iniuriarum, & damnorum quae acceperunt, nec non obsequiorum, quae illis exhibuerunt, & quia perpetuo nostris cum illis bellum est, accipere non solum ab eis, à quibus iniuria sunt affecti, competentem compensationem damnorum, & iniuriarum, sed etiam tam ab illis, quam ab aliis iure belli, atque ex praesumpta nostrorum Principum voluntate accipere quaecumque voluerint. Ita Molina.

4. Confirmatur supradicta opinio ex auctoritate *l. non solum, C. de ver. permutat.* ubi sic habetur. Non so-

lum barbaris autem minime praebetur, sed etiam si apud eos inuentum fuerint, subtili auferatur ingenio, ubi glossa ait: Erant hi barbari hostes populi Romani; sed hodie Turcae, ut patet, sunt hostes publici: ergo licitum erit per dictam legem bona eorum surripere. Et tandem Albertinus in *rubrica de heret. & in 6. q. 8. n. 4.* asseruit ex his praecipuum Decalogi septimum, Non furtum facies, non habere locum in Christianis surripientibus res ab infidelibus ex consensu Principum. Unde hanc sententiam puto probabilem esse; cum hac tamen limitatione, ut actio illa sumendi bona Turcarum non sit annexa cum aliquo scandalo, vel cum damno aliorum Christianorum, vel mendacio, conscientia erronea, vel fractione fidelitatis, ad quam tenentur, quae sub fide regia ibi adiant, aut negotiantur. Et aliqui putant etiam in his casibus peccare quidem Christianos bona Turcarum surripiendo, non tamen teneri ad restitutionem, quia primò restituendo praebent vires hostibus Ecclesiae: secundò, quia in dictis casibus si non quoad modum, quoad substantiam tamen praesumitur consensus, & licentia Principum Christianorum: ergo non adest obligatio restitutionis, licet in modò peccetur; sicut multi exulant Regulares, qui furantur aliqua à Monasterio, inuito tantum Superiore quoad modum. Ita Mendoza *quest. 8. post 7. con. 1. & con. 8.* Nauarr. *de vest. lib. 3. c. 1. dub. 1. n. 160.* Lessius *lib. 2. c. 41. dub. 1. n. 80.* Rebellius *part. 1. lib. 3. qu. 1. n. 22.* & alij communiter; sed ego hanc sententiam non approbarem in casu, quo inter Christianos, & Turcas adesset Tempus treugae, vel alicuius salui conductus: in his enim casibus non potest praesumi consensus propriorum Principum, neque quoad substantiam, neque quoad modum. Et haec lecta, probabilia etiam esse censuit Pater Franciscus Bardi, sanctae Theologiae Professor in Collegio Panormitano Societatis Iesv, vir doctus, & mihi clarissimus.

5. Notandum est etiam hic pro confirmatione supradictorum ex tacito consensu Principum, posse Christianos fraudere ut etigalia à Turcis imposta, quia sicut terra illa pertinet ad Principes Christianos, ita & tributa, quae ratione talis dominij exigunt; sed hoc intelligendum cum limitationibus superius appositis. Vide Sanchez in *opusculo*, *tom. 1. lib. 2. c. 4. dub. 5. num. 3. 8. 9.* qui etiam alias adducit rationes, unde non est audiendus Megala in *part. 2. lib. 2. c. 17. qu. 6. num. 85.*

Sup. hoc in tom. 7. tr. 3. Ref. 18. §. 2. post mediu, vers. non autem est iniustus, & in ref. 39. §. Sed opinio, prope finem, à vers. quia ad summum.

Sup. hoc ex tom. 7. tr. 8. ex doctrina ref. 19. signat in §. vlt.

RESOL. XXXIX.

An quis iura conscientia possit detinere rem, quam iuxta leges praescripsit, si postea cognoscat fuisse alienam?

Et an semper praescriptio transferat dominium, vel tantum aliquando? Ex part. 6. tract. 7. & Misc. 2. Ref. 12.

§. 1. **N**egativam sententiam docuit novissimè Cyprianus Regnerus de *iustitia quarundam legum Romanarum lib. 1. cap. 11.* eo quod omne illud, quod sit sine bona conscientia & fide, Deo placere non possit. *Roman. 4. vers. 23. Hebr. 11. vers. 6.* Secundò quod dicto Christi omnes leges Civiles reuocatae sint ad aequitatem naturalem pariter omnibus insculptam. *Matth. 7. vers. 12.* Quando igitur sacrae literae approbant ordinationes politicas, eas tantum approbant, quae iudicio rationis, quod nostris mentibus tanquam dedicatum aliquod simulachrum divinae iustitiae inditum est, congruè respondeant. Iam autem qui post praescriptionem comperit rem esse alienam, versatur in mala fide: nouit enim naturalem dictitare rationem, neminem cum alterius detrimento debere fieri locupletiorē

l. 206. ff. de Regul. iur. ergo nec tutus in conscientia. Quæ cum ita se habeant, non video quo pacto iudex exterioris fori dominum agentem repellere possit, & malæ fidei possessorem defendere. Num igitur iudici placebit, quod Deo displicet: Ministerne erit supra herum suum: hominè Deo sapientior? *Maub. 10. vers. 14.* Possuntne iudex exterioris fori, & iudex interioris de eodem contraria iustè pronuciare? Hucusque Regnerus cui etiam addè Henningum Arniseum de iure *Maiestat. lib. 1. cap. 2. num. 5.* ubi sic ait. Habet omnis præscriptio aliquid iniquum, quod vergat contra naturam, & positivam iustitiam: & sic consistit quidem in iure bono sed non æquo, cum tueatur aliquam contra verum dominum rei, & locupletet eum cum aliena iactura. Suffinetur autem solis his ratiunculis, ut homines ad res suas custodiendas reddantur attentiores: quomodo & Lacedæmonij sua farta probarent, ne dominia rerum incerta fiant, quas omnes rationes notandum in foro ciuili aliquid verisimilitudinis habere apud conscientiam verè neminem excusare, quia peccatum non excusant in ipso animo, sed tantum in Republica. Ita Arniseus.

2. Sed hi Auctores malè olent: & licèt cum ipsis sentiat Ioannes Vankel in *regula possessor. de Reg. iur. in 6. & ibi Ioan. Andreas, Alciatus, de quinque pedum præscriptioe 23. & 30. Corneus lib. consil. 252. numero 4.* & alij, quos citat Valboa de Magrouejo in *cap. vigilanti, de præscript. num. 35.* Tamen ipse meritò numer. 38. affirmatiuam sententiam tenet. Dicendum est igitur completa præscriptione, si postea superueniat rei aliena scientia, præscribentem neque in foro exteriori, neque in foro conscientia ad vllam restitutionem teneri.

3. Et ratio est, quia per legitimam præscriptionem non tantum admittitur priori domino actio in foro externo, sed etiam dominium secundum legum dispositionem illi tollitur, & in præscribentem transfertur, ut clarè probari potest *ex lib. 3. ff. de vsu. & vsu ap. ubi vsucapio definitur esse adiectio (sue, ut alij legunt, adeptio) dominij per continuationem possessionis tempore legibus definito.* Neque Canones in eo vsquam reprehendunt, aut corrigunt ius ciuile, quantum præscriptionem cum mala fide tollant: quin potius videntur ipsam omnino supponere & approbare, quando iuxta illam legum dispositionem iudicant, & iudicari volunt, ut patet *ex causa 16. quæst. 3. per diuersos Canones: & in cap. Sanctorum, de præscript. ait Pontifex, se irrefragabiliter confirmare, ut omnes possessiones ad singulas prouincias suorum Confratrum pertinentes, à quibus per 30. annos possessæ sunt, quietè & sycerè perpetuò teneantur: quod eodem titulo in alijs capitibus iudicatur.* Ergo quando legitima præscriptio est absoluta, licèt præscribens postmodum intelligat rem fuisse alterius poterit, tamen eam sibi tutò retinere. Probatur consequentia, quia res illa iam in eius transitu dominium, ita disponente Imperatore, aut alijs Superioribus, qui potestatem habent dominium ab vno transferendi in alterum, quemadmodum propter delicta, ira & ex alijs iustis causis bonum publicum concernentibus. Quod si res in præscribentis transierit dominium, nulla est ratio dicendi, quod non possit eam nunc tuta conscientia retinere.

4. Vnde ex his patet responsio ad ea, quæ in contrarium adduxerunt Regnerus, & Arniseus, & ad id quod ex lege naturali locupletari quis non debeat cum alterius iniuria, & iactura. Respondeo quod regula iuris allegata sic accipienda est, quod nemo locupletari debet cum alterius iniuria, aut iactura, iniquè scilicet illata: non autem quod nullo modo id fieri possit cum alterius iactura. Nam qui ludis licitis, aut sponcione aut certamine debitis circumstantiis vestitus lucrum

faciunt, locupletantur, cum iactura aliorum, nec tantum ad restitutionem obligantur.

5. Ex his etiam inferitur contra Adrianum in 4. de *rest. & Medinam Cod. de rest. q. 18. asserentes aliquando præscriptione transferri dominium, non autem tempore: sed tunc solum quando intercessit prioris domini negligentia notabiliter culpabilis: & proinde tunc, non autem aliàs posse detineri rem præscriptam, si postea constet fuisse alterius. Fundamentum horum est, quod leges & Canones videantur subinde iudicare præscriptionem esse inductam ad executandam dominorum segnitiam in rebus suis curandis, ut potest colligi *ex c. vigilanti, de præscr. ac. proinde volunt in penam negligentia esse introductam.* Quare ubi non est gravis negligentia, existimant eam non procedere in foro conscientia, quia cessante causa cessat effectus.*

6. Sed opinio ista est singularis, & parum solida, aut probabilis: quod enim ad fundamentum istud attinet. Respondeo præscriptionem non esse introductam saltem principaliter ad tollendam negligentiam prioris domini, minus ad eam puniendam: sed ob alias causas maioris momenti, ex quibus etiam leges præscriptionis iustificari solent: quarum in primis vna principaliter indicatur in l. 1. ff. de vsucapionib. ubi sic habetur. Bono publico vsucapio introducta est, ne scilicet quarundam rerum diu & ferè semper incerta dominia essent. Altera huius affinis, & est quasi huius finis, ut contentiones & lites in Republica videntur, & aliquando finiantur, ut dicitur *l. vltima ff. pro suo. ubi concessa dicitur vsucapio, ut aliquando litium esset finis.*

RESOL. XL.

Quidam vir Nobilis possidebat multa bona dubians esse sua, quasuit à me, an teneatur illa restituere? Sed difficultas est, quando quis inæqualiter dubitat, & magis inclinatur in eam partem, ut res aliena sit, quod in hoc casu faciendum erit: Exp. 2. ut. 17. & Milc. Ref. 44.

§. 1. **R**espondi, vel incepit possidere dubitans, vel non; in primo casu tenetur adhibere diligentiam, ut inueniatur verus dominus, & ei restituere bona illa cum fructibus etiam consumptis: post adhibitam verò diligentiam, si maneat adhuc dubius, non est obligandus ad integram restitutionem, sed solum ad partem pro ratione dubij, quam debet tribuere creditori, de quo dubitat: si verò talis persona sit ignota, pauperibus tribuenda est. Itaque si incertum sit æquale, dimidium restituere debet, & quominus probabile est rem esse alienam, tanto minus non tenetur restituere, iuxta quantitatem dubij perseverantis. Sic Lessius de *inst. lib. 2. cap. 14. dub. 4. num. 25.* Sanchez in *sum. tom. 1. lib. 2. c. 23. num. 177.* Rebellius de *oblig. inst. part. 1. lib. 2. quæst. 5. n. 7.* Molina de *inst. tom. 3. disp. 721. n. 3.* & alij.

2. In secundo autem casu, scilicet quando initio rem bona fide accepit, vel habuit, si postea incipiat dubitare, tenetur etiam inquirere veritatem, & manente dubio, si æqualiter dubitet, non tenetur quidquam restituere, nam in dubio melior est conditio possidentis, *reg. in pari 65. de reg. iur. in 6.* & ita communiter docent Doctores Salonijs in 2. 2. qu. 61. ar. 6. *cont. 4. cont. 4.* Rodriguez in *summa tom. 2. c. 43. n. 4.* Medina in *part. 2. qu. 19. ar. 6. præpos. 1.* Molina de *inst. tom. 1. r. 2. disp. in casu 35.* Henriquez in *summa lib. 14. de irregul. c. 11. in fin. Saytus in Clauis Regia lib. 10. r. 2. c. 1. n. 29.* Coninch de *Sacr. disp. 34. dub. 10. n. 35.* Lessius, Rebellius ubi *suprà*, & alij.

3. Sed difficultas est, quando quis inæqualiter dubitat, & magis inclinatur in eam partem, ut res aliena sit, &

& in hoc casu Valentia rom. 3. disp. 3. quest. 1. punct. 2. Bannez in 2. 2. quest. 10. art. 1. dub. 3. c. 1. Ledesma de matr. qu. 45. art. 1. ad 3. & Salonus ubi supra, asserunt, sic dubitantes tenent partem restituere pro ratione maioris illius propensionis. Et ratio est, nam in pari causa, ut diximus melior est conditio possidentis, sed quando possidens magis inclinat eam partem, ut res sit aliena, non dicitur potior causa. Ergo ratione istius imparitatis, & inclinationis tenetur aliquid restituere illi, cuius rem esse dubitat.

4. Secunda tamen opinio, cui tanquam probabiliori adhaereo, asserit, sic dubitantes non tenent ad ullam restitutionem; quia possessio certa praevalet rationibus inducentibus in partem oppositam, dummodo non sint adeo efficaces, ut illius partis assensum generent. Ita Sanchez in summa tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 9. Vasquez in p. 2. q. 19. art. 6. disp. 6. c. 7. n. 42. Aragon. in 2. 2. q. 62. art. 1. Imo addit Salas in p. 2. q. 21. tr. 8. disp. vnic. sect. 23. n. 231 hoc esse verum non solum, quando rationes pro contraria parte assensum non generant, sed etiam quando eam generant, dummodo non conuincant, nec assensum sit certus physice, aut moraliter, sed merè opinatiuus, adhuc enim verè res est dubia, ac possessio omnibus rationibus non conuincitibus praeponderat.

5. Ad argumentum contrariae sententiae respondeatur, Possessionem certam, ut dictum est, praevalet, & meliorem esse possidentis conditionem, etiamsi dubium non sit par, & aequale. Ex his patet responsio ad supra positum quaesitum.

RESOL. XLI.

An possessor bona fidei, si inaequaliter dubitat, & magis inclinat in eam partem, ut res est aliena, teneatur iuxta inclinationem, & propensionem aliquid restituere? Ex p. 2. tr. 15. & Misc. 1. Ref. 10.

§. 1. **A**ffirmatiuè responderet Bannez 2. 2. quest. 61. in praebulo ad illam dubitat, concl. 1. Ledesma de matr. qu. 45. art. 1. ad 9. prime sententiae dubij secundum Salonus in 2. 2. q. 62. art. 6. contr. 4. concl. 4. Sanchez de matr. 10. 1. lib. 2. disp. 4. n. 10. & hanc sententiam puto etiam tenere Sayrum in Classi Regia, lib. 10. tr. 2. c. 3. n. 29 Barthol. à Paulo in speculo confess. disp. 4. q. 260. ubi asserunt, in dubio aequali possidentem bona fide, non esse obligatum ad restitutionem.

2. At mihi semper contraria opinio visa est probabilior, quam tueretur, & docet Vasquez in part. 2. tom. 1. disp. 66. art. 7. numer. 42. ubi loquens de supradicta opinione asserit: [Ego hanc sententiam existimo nulla ratione esse admittendam. Nam quamuis pro altero, qui non possidet rem, fortiores videantur rationes, & coniecturae circa res proprietatis, tamen si non sunt usque adeo efficaces, ut generare possint assensum illius partis, sed rem adhuc dubiam relinquunt, non debet censerī maius, & potius ius proprietatis vnius, quam alterius, cum adhuc in dubio res maneat, dubia enim res aequè videtur vtramque partem respicere. Ergo si rei in dubio existenti accedat certa possessio, potior erit causa possidentis. Quocirca quamuis vtgentiores videantur rationes pro eo, qui non possidet, si tamen non sufficiunt assensum generare, non obligabunt ad ullam restitutionem. Doctrina verò de dubio, in quo melior est conditio possidentis, intelligitur, quando nullius est assensus pro altera parte. Haec Vasquez. Igitur in casu, quando possidens bona fide inclinat, ut res sit aliena, non tenetur iuxta talem propensionem aliquid restituere; quia possessio certa est potior, quam rationes inducentes in partem contrariam, sed non generant assensum.

Tom. VIII.

3. Post haec scripta, iuueni etiam Bonacina docere hanc sententiam de rest. disp. 1. q. 2. punct. 2. n. c. qui citat Salas in part. 2. qu. 21. tr. 8. disp. vnic. sect. 23. n. 231. & notat Sanchez in sum. tom. 1. lib. 1. c. 10. nu. 9. retractasse dicta de matrimonio ubi supra, quod non solum retractauit in isto loco, quem citat Bonacina, sed etiam in lib. 2. c. 23. n. 179.

RESOL. XLII.

An si praemissa debita diligentia, ad huc dubius sis, propendas tamen magis rem esse alienam, tenearis eam restituere, vel diuidere? Ex p. 4. tr. 3. Ref. 26.

§. 1. **H**anc quaestionem declarauimus in p. 2. tract. 15. resol. 10. & teneri iuxta inclinationem, & propensionem aliquid restituere, diximus docere Bannez, Ledesma, Salonus, & Sanchez, quibus nunc addo Coninch de Sacram. disp. 34. dub. 10. n. 93. Valentiam tom. 3. disp. 3. qu. 16. punct. 2. §. si autem, quia in tali casu non est par causa tua, & aliena, ut possessio tibi suffragetur.

2. Nihilominus in dicta resolutione ego contrariam sententiam docui cum Vasquez, Bonacina, Salas, & Sanchez se retractante, quibus nunc addo Merollam, me citato, in suis disputat. theologicis, tom. 1. disputat. 3. c. 3. coroll. 3. n. 24. Castrum Paluum tom. 1. disp. 3. punct. 2. num. 11. Layman lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 3. num. 21. & Fillucium tom. 2. tract. 21. cap. 4. n. 158. & ratio est, quia possessio praeponderat omnibus rationibus non conuincitibus.

RESOL. XLIII.

An facta sufficienti diligentia, an res sit sua, possit possessor bona fidei ad huc dubius illam retinere, & alienare, vel teneatur rem diuidere cum persona, de qua dubitatur, an eius sit?

Et an durante inuestigatione Domini, possit vti re, qua vsu non consumitur, ut equus, mancipium, &c?

Et an possessor, qui adhibita diligentia, an res, quam possidet, sit aliena, si mansit ad huc dubius teneatur in posterum vero Domino comparenti restituere?

Et quid est faciendum, si spes moralis non est, ut verus Dominus compareat?

Et quid, quando probabilis spes est Dominum compariturum? Ex p. 4. tract. 3. Ref. 25.

§. 1. **N**on posse asserit Adrianus quodlib. 2. à n. 2. ad 2. confirm. argum. 1. vel saltem teneri diuidere rem cum persona, de qua dubitatur, an eius sit docet Sotus de iust. lib. 4. q. 5. art. vlt. Martinus de Ledesma 2. part. 4. q. 18. art. 1. dub. 14. & Aragon. in 2. 2. q. 62. art. 1. tr. de dominio, ante §. his constituitis; nam ex tante aequali dubio, videtur ius esse aequale vtriusque partis, ergo, &c.

2. At his non obstantibus contrariam sententiam communiter docent DD. ut Villalobos in summa tom. 1. tract. 1. disp. 1. num. 1. Coninch de Sacram. disp. 34. dub. 10. num. 93. Azorius tom. 2. lib. 2. c. 19. q. 5. Vasquez in 1. 2. disp. 66. cap. 7. à num. 36. Salas in 1. 2. tr. 8. disp. vnic. sect. 23. num. 233. Sanchez in summa tom. 1. lib. 1. cap. 10. num. 9. Molina tom. 1. tract. 2. disp. 36. conclus. 1. & tom. 3. disp. 72. 1. num. 4. Valentia tom. 2. disp. 2. qu. 14. punct. 4. Salonus in 2. 2. quest. 82. art. 6. contr. 4. concl. 2. Bannez in 2. 2. q. 62. art. 6. dub. 5. concl. 4. Saucius in selectis disp. 43. n. 11. Merolla tom. 1. disp. 3. cap. 3.

Qua hic est supra ref. addens, & in ref. prima post praeteritam, §. sed difficultas, & seqq.

Sup. hoc supra in ref. 40. §. 1. Sed lege eam per totam, & doctrinam ref. 41. & 42. ut facilius distingas hanc quaest.

Sup. hoc in ref. praeterita, §. Sed difficultas, & in seqq.

Sup. hoc in ref. praeterita, §. Sed difficultas, & in seqq.

cap. 3. corollar. 3. n. 11. & alij penes ipsos. Ratio est, quia in pari causa melior est conditio possidentis; ergo, Quod etiam probatur: nam isti foro externo in tali casu possessor dubius non esset spoliandus; ergo neque in foro interno, Probo consequentiam, quia forum internum semper externo conformari debet, quando externum falsam presumptionem non innititur, ut docet Merolla loco citato n. 7. Gasias de benefic. t. 2. p. 9. c. 1. n. 10. Salas in 1. 2. tr. 8. disp. unica, sect. 18. n. 176. 171. & 220. Sanchez de marr. tom. 1. lib. 1. disp. 5. n. 20. Suar. cen. disp. 40. sect. 5. n. 16. Sancius in selettis disp. 48. n. 5. ergo, &c.

3. Notandum est tamen hic primo quod durante investigatione veri domini, non potest quis uti rebus, quae usu consumuntur, nam frustra dominus quaeretur; potest tamen uti illis, quae usu non consumuntur, ut equus, mancipium, &c. dum tamen adsit animus solvendi vero domino pretium illius usus, deductis expensis alimentorum. Ita Villalobos in summa t. 1. tr. 1. diff. 20. n. 4. & alij.

4. Nota secundo possessorem, qui adhibita diligentia, an res, quam possidet, sit aliena, si mansit adhuc dubius, non teneri in posterum vero domino compensanti restituere, nisi instat bonae fidei possessor, nempe rem ipsam si apud se extat, vel si consumpta sit, aut sit alienata, teneretur solum quatenus factus est locupletior. Ita Lessius lib. 2. c. 14. dub. 4. n. 23. Rebellius part. 1. lib. 2. qu. 5. n. 11. Vasquez in 1. 2. disp. 6. c. 7. n. 38. Sanchez in summa tom. 1. lib. 1. c. 23. n. 186. & alij penes ipsos. Unde non sunt audiendi, Aragonius in 2. 2. qu. 62. art. 5. dub. 1. & ibi Bannez dub. 2. concl. 3. Salonius contr. 2. Salas in 1. 2. tr. 8. disp. unica, sect. 23. n. 227. & alij afferentes hunc teneri restituere pretium rei venditae; sed adversus dictos Doctores, & merito, insurgit Merolla tom. 1. disp. 1. c. 3. corollar. 3. n. 18. docens hanc opinionem tunc esse veram, quando ex pretio locupletior evasit, tunc enim teneretur esse paratus restituere domino totum pretium, si in toto factus est ditior, ut si rem illam ipse dono acceperat, ac postea vendidit, vel partem pretij, ut si illam emerat, sed postea pluris vendidit, quia in eo excessu tantum factus est locupletior.

5. Et tandem nota, quod si spes moralis non est ut verus dominus compareat, non teneris monere de dubio emptorem, quia tunc emptor morali periculo non exponitur, secus autem dicendum est quando probabilis spes est dominum compariturum. Ita Sancius in selettis disp. 43. n. 12. Bannez in 2. 2. q. 62. art. 6. dub. 5. Castrus Palaus t. 1. disp. 3. punct. 2. n. 13.

RESOL. XLIV.

An possessor bonae fidei, qui dubitans rem esse suam negligens in investigare verum Dominum, unde impotens effectus est ad eum sciendum, teneatur ad restitutionem? Ex part. 4. tr. 3. Ref. 29.

§. 1. Teneri restituere illi, cuius rem esse dubitat, vel eo ignoto teneri restituere pauperibus iuxta qualitatem dubij, & spem quam habebat inveniendi dominum, tradunt Villalobos in summa tom. 1. tract. 1. diff. 10. n. 2. Salas in 1. 2. tract. 8. disp. unica, sect. 23. num. 238. Alphonsus de Leone de potest. confess. part. 1. recollect. 15. num. 76. Sanchez in summa tom. 1. lib. 2. c. 23. n. 183. Molina t. 1. disp. 36. concl. 1. & alij.

2. Verum secundum Bonaenam de contract. disp. 1. qu. 2. punct. 2. num. 8. non sine probabilitate videtur dicendum non teneri ad restitutionem, tum quia quavis peccaverit negligendo inquisitionem veritatis, nihilominus possidere incepit bona fide; sed melior est

conditio possidentis; ergo, &c. tum quia non constituitur an damnium aliis intulerit non inquirendo rei veritatem; qui autem dubitat, an sua actione, vel omissione fuerit aliis causa damni, non tenetur ad restitutionem. Ergo, &c. Et hanc opinionem probabilem etiam esse putat Castrus Palaus tom. 1. disp. 3. punct. 1. n. 9.

RESOL. XLV.

Felix dedit Confessario uncias septuaginta, restituitque Joanni suo creditori. Post duas annos scis Confessarium non restituisse 3 quaritur, an denuo dictus Felix debeat restituere? Ex p. 2. tr. 17. & Misc. 3. Ref. 2.

§. 1. Quidam Theologus magni nominis, respondit debere restituere, & probabiliter quidem sententiam, hi sunt Navar. & D. Antonius apud Lessium ubi infra. Sylvius in 2. 2. D. Thom. qu. 62. art. 6. quaritur 9. Fabr. de rest. in 4. sent. disp. 15. qu. 2. disp. 50. c. 4. n. 15. Lazarius de monitorijs, sect. 4. qu. 5. n. 5. & Conrad. in resp. cas. conf. part. 2. qu. 447. Pezz. Navar. lib. 4. c. 5. dub. 1. n. 19. Claus Regia lib. 10. tr. 5. c. 9. n. 3. & 9. Tolet. lib. 5. c. 24. n. 2. & Homobon. de Sacram. Exam. Eccl. part. 2. tr. 10. c. 2. qu. 2. sup. 1. Et confirmatur ratione: nam res ex delicto debita, antequam ad debitorem perueniat, ipsi per delictum non enim debet creditor damnari pati ob debitoris delictum, ut bene probat Rebellius part. 1. lib. 2. qu. 13. sect. 1. Molina de contr. 10. 2. tr. 2. disp. 196. n. 1. Azor. p. 3. lib. 4. c. 3. & alij.

2. Sed mihi etiam probabilis semper visa est contraria sententia, & sic in praxi non condemnandum dictum Felicem ad denuo restituendum: nam cum ipse non deberet cum infamia restituere, quantum in se fecit quod potuit; & si Ioannes creditor ad restituendum non consentiret, esset irrationabiliter iniustus. Et sic Lessius lib. 2. cap. 16. dub. 6. n. 67. in fin. cum Pillino. in quest. mor. tom. 1. tract. 32. cap. 5. num. 35. probabilem vocat hanc opinionem, & in terminis illam amplectitur novissime Cenedo de paupertate religio. dub. 34 n. 8.

RESOL. XLVI.

An si quis daret alicui centum, ignorans, quod ex iustitia tantum etiam illi debebat, teneatur postea alia centum restituere?

Ex quo inferitur, quod si quis, ex devotione immiseret hanc, vel illam Ecclesiam, & non recordatur, quod ad id teneatur ex voto, vel ex penitentia, a Confessario iniuncta, si postea recordatur voti, aut penitentiae non teneatur illas Ecclesias iterum visitare? Ex part. 5. tract. 13. & Misc. 1. Ref. 94.

§. 1. Casus est curiosus, & erit multum plausibilis, ex benigna opinione, quam proferam. Affirmativam sententiam docet Sanchez in summa. 10. 1. lib. 2. n. 11. ar. 13. n. 11. ubi sic ait. Debetem quidam centum satisfacere huic debito, si debitor prius immemor tantum ei donet, nisi in remuneracionem tantidem muneris accepti donatio fieret, & similiter obnoxium restitutioni incertorum pauperibus, postea omnes eleemosynas, quas postea ignarus, aut illius obligationis immemor ex sua devotione largitus est, computare in eius restitutionis partem. Quia si hi confesij, aut praedictae obligationis memores essent, non animo liberacionis, sed satisfaciendi deditissent. Sed contrarium credo esse Ludovico

RESOL. XLVII.

An parentes diuites, si propter aliquam iustam causam exponant filios hospitali, teneantur restituere expensas circa eorum nutritionem in Ex p. 3, tract. 6. & Misc. 2. Ref. 40.

§. 1. **A**ffirmatiue communiter respondet Doctores, & ita tenent Homobonus de exam Eccl. part. 2. tr. 10. c. 4. q. 14. Bellochius in praxi mor. Theol. part. 2. q. 7. n. 2. Azor, part. 2. lib. 2. c. 5. q. 7. & alij. Ratio est, quia hospitalia instituta sunt ad nutriendos hos infantes pro egenis, & non pro diuitibus.

2. At his non obstantibus, non grauior hic apponere sententiam Rodrici Acugna in Decretum Gratiani part. 1. dist. 87. c. 9. n. 12, ubi sic asserit. An parentes expositorum, si sint diuites, teneantur in conscientia ad sumptus nutritionis hospitali restituendos.

3. Et non teneri verius videtur, cum hospitalia sint instituta pro presentibus necessitatibus, absque vlllo onere misericordum; & expositi quantumuis eorum parentes sint diuites, presentes necessitate urgente exponuntur, & ita nihil tenentur, postquam fuerint sui iuris, hospitalibus restituere. Accedit quod peregrini spoliati a latronibus, & similiter aegrotantes, quamuis in sua patria sint diuissimi, gratis curantur, & sustentantur in similibus hospitalibus sine vlllo onere restituendi, vt ex vsu constat. Et confirmatur, quia alioquin hospitalia redditus haberent, non vt liberaliter, & gratis propter Deum necessitati patientium succurreretur, sed potius vt mutuum miseris daretur, quod est inconueniens, & non presumendum de fundatoribus hospitalium. Sed forsitan dici potest, tres classes hominum esse distinguendas, in prima continentur homines pauperes in re, & in spe, in secunda pauperes tantum in re, & non in spe, vt filii familias; in tertia alij diuites in re, impediti tamen propter metum, vcl aliam iustam causam filios alere nequeunt, & hos teneri ad restitutionem hospitalibus faciendam dicendum videtur. Ita Acugna loco citato.

RESOL. XLVIII.

An si quis vi, & fraude impediatur, ne nepos filium spurij instituat hares ab auo, teneatur ad restitutionem? Idem est dicendum de illo, qui fraude, & vi, impedit, ne aliquis consequatur officium, vel beneficium, &c.

Et supponitur nepotem filium spurij posse institui heredem ab auo.

Et quid est dicendum, si quis impediatur, ne omnia supradicta bona aliquis assequatur non vi, fraude, vel mendaciis, sed precibus, blanditiis, numeribus, &c. etiam si hoc ab aliquo efficeretur cum odio, & inuidia, an peccet mortaliter, sed non teneatur ad restitutionem?

Et in corpore huius Resol. adducuntur 77. diuersi casus pro praxi, &c. Ex part. 3. tr. 6. & Misc. 2. Refol. 33.

§. 1. **S**uppono nepotem filium spurij posse institui heredem ab auo, si haec institutio non efficiatur intuitu filij spurij, vt illa bona ipse habeat. Ita Vasquez opusc. de rest. c. 5. §. 7. dist. 7. n. 12. Molina de iust. t. 1. tr. 2. disp. 167. concl. 9. num. 16. & ex Iuristis Iulius Clarus de rest. nu. 32.

2. Hoc supposito de hoc casu olim interrogatus affirmatiue respondi, quia qui vi, aut fraude impeditur, quem ne instituat hares, vt est in casu nostro, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem; quidquid asserant aliqui apud Emanuelum Sa ver. restit. 2. aduersus

Sup. hoc in nom. 6. tr. 3. ex lata doctrina Ref. 114. cursum in fine, sed lege eam per totam.

Ludouico Lop. lib. 2. de contractibus. c. 17. col. ante nunt. verbi superest nunc. ubi bene ait huiusmodi dispositiones conditionales minime spectandas esse, sed id quod voluntas tunc intendit: quia in obligatione iustitiae id peculiare est, vt illi minime satisfiat, quando alio titulo, vt donationi, vel elemosinae, quam soluedi debiti redditur. Nec conditionalis illa tollit, quin hic & nunc sit vera donatio, & elemosina, & non debiti solutio. Ita Sanchez, & prater Lopez tenet etiam suam sententiam Salas de legibus, disp. 9. sect. 2. n. 35. & Bonacina de leg. disp. 1. qu. 1. punct. 10. n. 13, quia obligationes iustitiae neque contrahuntur, neque tolluntur, nisi dependentur a voluntate contrahentium, quae tamen in his casibus ratione obliuionis, & incogitantiae ponitur non fuisse.

2. Sed negatiuam sententiam tanquam probabilem non desinam hic admittere per ea, quae nouissime adducit Nicolaus Baldellus, vir quidem doctus in Theol. moral. tom. 1. lib. 5. disp. 25. n. 18. ubi sic ait. Nec negari potest quin etiam in materia iustitiae possit sufficere ad illius obligationes tollendas intentio generalis, & implicita; quae de facto habetur ab vnoquoque satisfaciendi omnibus suis obligationibus, quibus absolute potest satisfacere per vnamquamque suam actionem. Neque obliuio & incogitantia huius, vel illius obligationis specialis potest tollere, aut impedire voluntatem generalem, & implicitam faciendi omnibus, quae habentur, sed solum tollit, aut impedit voluntatem specialem, & explicitam satisfaciendi huic, aut illi obligationi in specie, vt ex se patet, & ideo etiam in casibus positae obligationes iustitiae dicenda sunt verè tolli dependentur a voluntate eorum, qui per illas sunt obligati. Nam hoc modo licet ex pluribus, ff. de solur. expresse dicitur, quod qui ex pluribus causis vni alicui debet pecuniam, neque exprimit, aut demonstrat, dum illam soluit ex qua causa soluat, & cui obligationi intendit satisfacere, censendus est pro illa solvere, quae apud ipsum est potior, vt, v. g. si aliqua ex causa tenetur soluere sub pena infamiae, vel sub aliqua alia, vel sub iure hypothecae, aut pignoris, & similibus. Et ratio subditur, quia verisimile est diligentem debitorem si esset aduocatus, ita fuisse gesturum suum negotium. Ex quo textu clare habetur, quod voluntas implicita & generalis, quam vnusquisque habet satisfaciendi prout potest per vnumquemque actum suis obligationibus, potest habere locum etiam in obligationibus, & in materia iustitiae, idque non solum est verum, quando in actu soluendi nulla causa nullusque titulus exprimitur, aut determinatur, ex quo fiat solutio, sed etiam quando exprimitur, & determinatur vnus aliquis minus principalis ex aliorum obliuione, & incogitantia: nam haec obliuio, & incogitantia facit solutionem pro illo alio titulo simpliciter inuoluntariam, eamque resolutam in hanc conditionalem: Trado, vel soluo ex hoc titulo, nisi teneor ex aliquo alio potiore, & maioris momenti, vt diximus paulo ante. Et haec omnia docet Baldellus loco citato. Dicendum est igitur, quod intentio implendi quamcumque obligationem, semper videtur haberi saltem generaliter, & semper potest praesumi ab vnoquoque, quando non constat de intentione contraria, quia vnusquisque in suis actionibus generaliter semper intendit satisfacere obligationibus, quas habet; vnde licet prima opinio sit probabilior, posteriorem, vt dixi, puto probabilem esse. Et ideo ex his à fortiori sequitur, quod si quis ex deuotione inuiseret hanc, vel illam Ecclesiam, & non recordaretur, quod ad id teneretur ex voto, vel ex penitentia à Confessario iniuncta, quando postea aduerteret debitum, & recordaretur voti, aut penitentiae, non tenetur iterum illas Ecclesias inuisere, sed potest existimare virisque satisfacisse,

Sup. hoc in nom. 6. tr. 3. Ref. 116.

Sup. hoc in nom. 6. tr. 3. ex Ref. 49. de doct. in 4. No. standum, de altitius §. circa not.

fus quos, & recte insurgit nouissimè doctus Tannerus in p. 2. *D. Thom. disp. 4. quest. 6. dub. 2. num. 65.* cum Bonacina de *contract. disp. 1. quest. 2. punct. 12. num. 5.* & Syluius *ubi infra. concl. 5.* Layman in *Theolog. mor. lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 7. n. 3.* Sanchez in *summa tom. 1. lib. 2. cap. 22. num. 11.* Turriano *ubi infra.* Et ratio est; nam violatur ius ipsius, quod habet ad illud bonum; quod ius non est quidem absolutum, sed conditionatum, quia in libera voluntate collatoris positum; si enim velit, res tibi debetur, si nolit, non debetur. Vnde si quis voluntatem eius qui proposuit, vel deliberat tibi dare per vim, aut fraudem directè impediatur, aliòve infectat, veram tibi iniuriam facit: nam ius tuum in libertate collatoris constitutum violat. Ergo, &c. Et ideo hanc sententiam sustinent etiam Nauarrus in *man. c. 17. n. 76.* & ibi Victorellus in *notis n. 67.* Lessius *lib. 2. c. 12. dub. 18. n. 123.* Vasquez in *part. 2. D. Thom. tom. 2. disp. 175. c. 2. n. 13.* Azorius *part. 3. lib. 4. c. 9. qu. 1.* & alij penes ipsos. Idem dicendum est de illo, qui fraude & vi impedit, ne aliquis consequatur officium, vel beneficium, &c.

3. Notandum est tamen, quòd hæc restitutio non est integrè faciendâ, sed quanti iudicio prudentis spes illa potest aestimari. Ita Doctores citati.

4. Verum non grauabor hic adnotare, quòd si impediatur, ne omnia supradicta bona aliquis assequatur, non vi, fraude, mendacis, &c. sed precibus, blanditiis, muneribus, &c. etiam hoc ab aliquo efficeretur cum odio, & inuidia, peccaret quidem, sed ad restitutionem non tenetur; quia omnes supradicti, qui impediuntur ab assequendis istis bonis, ius ad illa non habent, nisi, vt dictum est, in libera voluntate collatoris; ergo si relinquant collatorem in sua libertate, nec aliquid facias quod illi libertati repugnet, non censeris hoc ius violare. Igitur cum preces, munera, blanditiæ non repugnent libertati, nullo modo inferas alicui iniuriam. Et ita aduersus Caietanum in *2.2. quest. 62. art. 2.* Couarruias in *reg. peccatum, part. 2. §. 7. n. 8.* Paludanum in *4. dist. 15. qu. 2. art. 2. concl. 4.* Scotum *eadem dist. & qu. ad arg. vlt.* Richardum *ibidem circa 3. principalem qu. 4. art. 6.* docent communiter Doctores, vt Lessius, Azorius, *ubi supra*, quibus adde Villalobos in *summa tom. 1. tract. 11. diff. 43. n. 10.* Nauarra de *restit. lib. 3. cap. 5. n. 11.* Turrianum in *2.2. tom. 2. disp. 26. dub. 1. n. 7.* Rebellium *part. 1. lib. 3. qu. 1. concl. vlt. n. 5.* & Syluium in *2.2. quest. 62. art. 2. queritur 25. conclus. 2.* Nec obstat intentio nocendi, odium, & inuidia; nam si non sequatur opus contrarium iustitiæ, hæc omnia inducunt onus restituendi; vnde quod ad restitutionem attinet, videndum est, quo iure fiat quicquam, non autem quo animo; animus enim nocendi est contra charitatem, sed non violat iustitiam, nisi accedat opus iustitiæ repugnans.

5. Hinc ex dictis inferitur primò, aliquem non teneri ad restitutionem, si sine vi, & fraude impediatur, v. g. ne Paulus institueret hæresem, vel legatarium Petrum, quem gratis instituire volebat, etiam si ex odio, & malo animo fecerit, & orauerit vt se ipsum, vel alium amicum loco Petri, Paulus institueret.

6. Secundò, non tenetur ad restitutionem, qui sine vi, & fraude curauit aliquod testamentum iam factum mutari, & alium heredem institui, vel aliquid sibi, vel amicis relinqui.

7. Tertio, si absque vi, & fraude procuras, vt beneficium daretur indigno, non teneris quidem restituere aliis competitoribus dignis, quia nihil contra ius illorum fecisti, sed teneris Ecclesiæ vel Reipublicæ, cuius iura violasti, procurando ei ministrum inceptum, & in tali casu seruandus est ordo, vt primo loco teneatur is qui officium administrauit, & stipendia accepit. Secundo loco tenetur collator, & tertio suator.

8. Quarto, si absque vi, & fraude impediatur beneficium, vt daretur minus digno officium, vel beneficium, peccasti quidem, non tamen teneris ad restitutionem non digniori, quia contra ius eius nihil ad eum est, nec etiam Ecclesiæ, vel Reipublicæ, quia nullum damnum per iniuriam illis illatum est; nam in potestate collatoris erat eligere dignum, relicto digniori, quantum in eo non sit fidelis dispensator.

9. Quintò, qui impediuit per vim, & fraudem, ne aliter alter consequeretur beneficium, vel officium, quo dignus erat, tenetur ad restitutionem, quanti iudicio prudentis ea spes valebat; nisi tamen dignus nullam spem haberet ad dictum beneficium consequendum.

10. Sextò, qui per vim, & fraudem impediuit dignum a consequitione alicuius beneficii, vel officij, vt daretur indigno, tenetur ad restitutionem, non solum digno, qui fuit iniuste impeditus, sed etiam Ecclesiæ, & Reipublicæ, quæ damnum patitur, non habens idoneum ministrum.

11. Septimò, qui vi, & fraude impediuit multos competitores ad aliquod beneficium, vel officium assequendum, tenetur singulis restituere, quanti, vt dictum est, iudicio prudentis spes eorum valebat.

12. Octauò, qui per vim, & fraudem impediuit, ne piscator, aut venator, piscaretur, & venaretur, tenetur ad restitutionem arbitrio prudentis viri.

13. Nonò, qui per mendacium impediuit Petrum, ne faceret elemosinam Paulo pauperi, dicendo illum non esse pauperem, tenetur ad restitutionem.

14. Decimò, si vi, & fraude procurantem aliquod officium retrahis & auocas, teneris ad restitutionem. Item detrahendum est de eo, qui verbis, & precibus, etiam absque vi, & fraude, addit Bonacina, retrahit procuratorem alicuius, vt desistat ab aliquo incepto opere, vnde sequitur alteri damnum.

15. Vndecimò, si aliquis dignus spem habebat ad obtinendum aliquod officium, vel beneficium; & tamen fraude, & vi illum impediuit, vt conferretur digniori, multi putant te teneri ad restitutionem, quanti illa spes illi valebat, sed verius est te non teneri. Secus dicendum est, si procurasti, vt æquè digno conferretur, tunc enim teneris illi, quem iniuste impediuit: nam respectu alterius æquè digni, ius habebat, vt collatori sua libertas relinqueretur.

16. Duodecimò, is, qui secretum alterius cognouit per iniuriam, si eo vtatur in suum commodum cum incommodo alterius, aliquando non tenetur ad restitutionem, v. g. Petrus scribit Romam ad Paulum vacare beneficium in mense Pontificis; literæ veniunt in manus Ioannis, qui illas aperit, & postea clauis reddit Paulo, sed illum praueniens impetrat beneficium; in tali casu si Ioannes literas tempore tradidit, probabilius est non teneri ad restitutionem; quia etiam commisit iniuriam aduersus Paulum in legendis, & aperendis literis, non tamen in comparando beneficio, cum Paulus non haberet maius ius, quam alter. Et hæc exempla colligere voluit supradictis DD. in gratiam Confessariorum, vt ex illis promptè, & facillimè multa in facto occurrenti solui possint.

17. Sed claudam hæc resolutionem cum dubitatione, quam ponit Syluius in *2.2. quest. 62. art. 2. queritur 25. concl. 5.* vbi sic ait. Petes, quid de illis dicendum, qui etsi non per vim, & fraudem, per preces tamen, aut aliter illicite impediunt quempiam idoneum a consequitione boni, quod principaliter institutum est in singulorum utilitatem; cuiusmodi sunt ararium publicum, montes pietatis, pie foundations, &c. Respondeo eos teneri ad restitutionem, quia ad tale bonum singuli habent ius quoddam particulare, à quo instituti impediuntur. Vnde non est eadem ratio iheronim bonorum, quæ beneficiorum, vel officiorum publicorum; cum hæc principaliter in bonum commune ordinata

Sup. hoc in fia in §. Quinto huius Ref.

Sup. hoc in tribus Ref. seq. & hic infra in §. Quarto, huius Ref.

Sup. hoc in Ref. seq. & in Ref. post seq. §. 2.

Sup. hoc in fia Ref. not. seq.

Sup. hoc in fia Ref. 50.

COOPER
IN WOLFF
TO VI VII
EL III

ordinentur, non autem id bonum particulare singulorum. Vnde Nauarrus Sorum sequutus in *man. cap. 17. n. 72.* inquit. Non sunt beneficia, & munera publica communitatis, ita debita iis, inter quos sunt diuidentur, sicut centum aurei communitatis diuidentur singulis eius membris, sunt debiti eis, eo quod beneficia & officia publica sunt instituta, principaliter propter seruitium Ecclesie, vel Reipublice, & non propter eos qui seruituri sunt. Et collatores eorum non distribuunt tanquam debita eis, quibus distribuuntur, sed tanquam debita seruitia Ecclesiarum; ita quod per bonam, vel malam electionem eorum, non fit principaliter commodum, vel damnum iis, qui eliguntur, sed Ecclesiis, vel illi Reipublice, ad quam regendam perficiuntur. Sed quando, v. g. centum aurei communis erarij sunt distribuendi particularibus membris illius communitatis, vnusquisque eorum habet aliquod ius, ob quod illis debetur sua pars, quia illi sunt destinati principaliter in usum, & vtilitatem eorum, non vero in commodum Reipublice. Hæc omnia Syluius. Verum quia ex principiis in ista resolutione positis, resoluuntur duo casus in praxi sæpius occurrentes, de illis speciatim differere existimaui, ideo quaritur:

RESOL. XLIX.

De impediēte, ne aliquis obineat beneficium, an teneatur ad restitutionem? Ex p. 11. tract. 4. & Misc. 4. Ref. 36.

S. Collator iam destinauerat conferre beneficium Sempronio, Titius malo animo & odio in ipsum collatorem ne hoc faceret, impediuit; postea penitentia ductus, quererebat à Theologo an teneatur ad restitutionem: Quidam ex ipsis affirmatiue respondit, nixus, vt ipse asserbat auctoritate Patris Thomæ Hurtadi *var. tom. 2. tract. 2. c. 1. §. 10. num. 730.* quia habet expressè in l. 2. §. 9. Idem latro D. de aqua pluuia arcenda, vbi dicitur, non tenevi ad restitutionem, si aqua ductum, qui venit per tuum fundum ad vicini possessionem, dummodo (ait Paulus Iurisconsultus) hoc non faciat animo, vt tibi nocent. Idem expressè determinat Iurisconsultus Vulpianus l. 1. §. 12. denique D. eodem, quæ leges cum rationis naturalis ductu sunt factæ; non solum habent vim in foro externo, sed in interno; sunt enim expressiuæ obligationis naturalis, & ego non solum habeo actionem ne me ex odio, & vindicta impedias à consecutione beneficij aut legati, quia nec charitas, aut iustitia legalis permittunt tuum malitiosum impedimentum, sed etiam ex iustitia commutativa.

2. Et ratio est, quia quilibet habet ius strictum, ne alius illi iniuriam faciat, atque ex odio, & vindicta impedit ne aliquis consequatur beneficium aut legatum; vno modo iuste, & sic non peccat; alio modo iniuste, putat si intendat eius nocumentum, cum impedit propter odium aut vindictam, aut aliquid huiusmodi, & tunc peccat mortaliter, & teneatur restituere pro ratione damni.

3. Sed ego de hoc casu interrogatus negatiue respondi, & præter Doctores à me adductos; hanc sententiam tenet Zapata de iustitia distributiva p. 3. c. 4. n. 0. cum seq. cap. vlt. n. 23. cum seq. & Gerunda de Episc. tom. 2. lib. 6. disp. 130. 3. num. 2. cum seq. Probatur hæc opinio, tum quia odium, siue nocendi animus ex se non sunt contra iustitiam, sed contra charitatem; quapropter si quod externè fit, iuste alioquin fiat, vt iniures, v. g. occidens quempiam in bello iusto, non facit contra iustitiam, neque obnoxius erit restitutioni, etiamsi ex odio, & contra charitatem id præstaret, & iudex eam iuste condemnans, vel mutans testamen-

tum testator, licet ex odio, neque contra iustitiam facient, neque ad restitutionem obligabuntur: tum quia motiua ratio actus interni etiam iniustitia non facit ad obligationem inducendam restituendi, ni ex eo actu inæqualitas aliqua derivata esset: quamobrem tamen si posset qui ex pravo iniustitia motio, operari, quando formaliter ex iniustitia quidem operaretur: nihilominus tamen, ni ex formalissima illa iniustitia sequeretur aliquod inæquale, iniustum, vel iniustum, sicut non censeretur verè & completè facere contra iustitiam; ita ad restitutionem non obligaretur. Denum quia inæqualitas, iniustum, vel iniuria, damni que alteri filatio, atque ex hoc, vel illo motio fieri potest, hoc igitur accidentarium respectu illius erit.

Hinc si absque odio, quod fit, alteri erit nocium eodem etiam pacto odio addito erit.

4. Itaque ad summum, vt ad rem nostram propius accedamus, odium, ex quo impedimentum alicui ad aliquod bonum sternitur, vel rationem potuit habere signi ostendentis illud, quod factum est esse contra ius fasque iustitia non seruata; Idque plerumque licet non semper verum existimem, cum infallibile signum non sit: vel causa erit, ratioque impulsiva, seu inductiua iniustitia, iniuria, vel inæqualitatis; malum enim quod inimico volumus efficaciter ni vires desint, facili negotio inferimus, quod subindicatur. Alio præterea modo declarari potest, si intendas nocumentum illius, quem impedis propter odium, vel vindictam, aut aliquod eiusmodi; nam particula, propter, causalitatem finalem, seu rationis formalis importat, vt habet ipsemet D. Thomas 1. p. 9. art. 5. quando nimirum refertur ad voluntatem, quæ propter finem operatur, vt in casu nostro, & probè notauit Vasquez 1. 2. disp. 4. c. 4. §. quod verò.

5. Restat modo respondere ad argumenta Patris Hurtadi, & auctoritatem sancti Magistri respondeo cum Nauarro, D. Thomam ibi loqui de eo, qui non quomodocumque animo nocendi, sed simul iniuste impedit quempiam ab aliquo bono, siue quia ad id alter habet ius ex firma dantis voluntate, quam sufficere ostendit Cardinalis Toletus l. 5. summa cap. 19. ex M. Soto l. 4. de iustitia q. 6. art. 3. siue quia per vim, fraudem aut dolum, quis alterum impedit, quod est iniuste impedire: sic D. Thomam interpretatur M. Soto, quem sequitur M. Valentia. Vel illum cum M. Rebello expulsum, D. Thomam non existimasse, animum nocendi secundum se obligare ad restitutionem; sed asserere voluisse, vt plurimum esse causam, qua quis monetur ad aliquod impedimentum à bono consequendo, vel ipsi ex iustitia debito, vel per modos iniustos.

6. Ad legem verò 2. ff. de aqua pluuia arcenda, Primò respondeo, in ea non tractari de obligatione restituendi, sed de actione, quæ datur contra alterum, quasi ex iniuria, & dolo; quæ actio non datur quando deficit animus nocendi; sed quantum ad obligationem restituendi, quamuis ille qui bono animo fecit, non teneatur restituere, non sequitur à contrario sensu, vt ille, qui malo animo facit, teneatur ad restitutionem.

7. Nam argumentum à contrario sensu valet in iure, quando in iure contrarium non disponitur iuxta glossam capitis significasti, de foro competenti, per l. autem Proculus. & l. fluminum §. vltimo ff. de damno infecto absolute habetur, cum qui in suo aperit puteum; etiamsi venas vicini inferioris præcindat, non teneatur, ac merito, quia aqua transiens iure naturali tua est saltem quoad tibi opus fuerit, & animus in mente retentus nihil operatur: & quando factum de se non est iniustum ex intentione mentis, non inducitur restitutionis obligatio.

8. Secundò ad eandem legem respondeo, illam non loqui

qui de intentione interna, sed de facto ipso exteriori, quod quidem indicatur iniustum, quando eo modo fit ut noceat alteri, & non ad utilitatem propriam, & hoc constare potest ex ipso modo, quo impedimentum præstat proximo ad consequendum bonum sibi debitum, vel quando datur occasio de eius nocuimento, quæ occasio necessaria non erat ad utilitatem propriam neque ad utendum iure suo.

8. Hoc autem, quod Valentia duplici verificatur exemplo. Primum est; quando riuus aquæ per vnus fundum deriuatur ad agrum alterius, & ille ad cuius agrum pius accedit, aquam aut præcindendo venas, aut fossa aliqua sibi inutili, impedit, ne deriuetur ad agrum alterius, tunc enim ex facto ipso malus animus nocendi constat, & obligatio ad restitutionem, quam non incurreret, si utendo iure suo in proprio agro tantum aqua infunderet ut parum alteri superesset, ut diximus in primo intellectu.

9. Secundum exemplum in legibus citatis constituitur, quando aliquis aquam pluuiam ab agro proprio diuerit, quæ quidem ex illa deriuatione alteri nocet; Nec datur actio, neque obligatio restituendi. Si tamen poterat, sine alterius nocuimento, proprium damnum impedire, ex illo facto; alteri nociuo constat malus animus, & datur actio de iniuria, & obligatio ad restituendum, non ex malo animo interiori, sed ex facto exteriori malum animum, prauamque & iniquam voluntatem ostendere.

Et ita ex supradictis apparet, me in hoc casu satis probabiliter consuluisse, Titium, ad nullam restitutionem teneri Sempronio, & ita mecum senserunt viri docti.

R E S O L. L.

An qui precibus, & suasionibus adducit collatorem beneficii Ecclesiastici, vel Cathedraliam determinatum ad conferendum beneficium, vel Cathedraliam Titio, vel sibi, vel alteri iniquo digno conferatur, teneatur ad restitutionem?

Et quid est dicendum, si hoc quod ex malo animo, & odio faciat?

Et quid, si alicui res ex iniuria debita non erat, sed conferenda ex libera voluntate, aut tunc, qui sine vi, aut fraude Collationem suasionem, aut precibus mouet, ut officium, legatum, hæreditatem, &c. non conferat ei, cui animo destinaret, sed sibi, vel alteri iniquo, ut non peccet, contra iustitiam, nec teneatur ad aliquam restitutionem; etiam si totum hoc ex odio efficiat?

Et ex doctrina huius Res. multa dubia solui possunt. Ex part. 3. tr. 5. & Misc. 1. Resol. 53.

Sup. hoc supra in ref. 48. §. Veru, & §. Quarto. & in ref. 49. & infra in Ref. seq.

§. 1. **A**ffirmatiue respondent Paludanus in 4. dist. 15. q. 2. art. 2. Syluester per. restitutio 3. q. 12. Caietanus in 2. 1. q. 62. art. 2. & Bannez dub. 12. concl. 7. Navarra de rest. lib. 3. c. 5. n. 10. Gasias de benef. tom. 2. part. 7. c. 16. n. 30. Ioan. de la Cruz in direct. part. 1. pr. 2. art. 2. dub. 8. concl. 3. & communiter Thomista cum Villalobos in sum. 1. 1. ar. 21. diff. 4. n. 9. vbi sic asserit. [El que haze que el beneficio, ò cathedra se de al digno dexando al mas digno, aunque lo haga con solos ruegos sin fuerza, esta obligado à restituír al mas digno. El fundamento es porque fuera de quebrar la justicia distributiva hizo daño al mas digno contra iusticia commutativa, et es cosa que estava ya cerca de tenerla; de manere que si el distribuydor estava determinado firmamente de dar el beneficio, ò cathedra al mas digno, que sino fuera por la persuasión à restituír le todo ò casi todo, y sino estava tan cerca como esto estava obligado à restituír conforme à la propinquidad el otro tenia.] Ita Villalobos, qui etiam citat Aragonium, & Couarruiam.

2. Sed ego contrariam sententiam probabilem etiam esse puto; etiam si hoc quis malo animo, vel ex odio faciat. Et ita docent Lessius lib. 2. cap. 12. dub. 18. num. 128. Valentia tom. 3. dist. 5. q. 7. punct. 2. Navarra cap. 17. num. 72. Sa per. restitutio. num. 22. Sotus de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. Turrianus & Layman ubi infra. Syluester in 2. 2. q. 62. art. 4. concl. 2. cum aliis. Et ratio est, quia Titius, v. g. non habet ius nisi in libera voluntate collatoris; ergo si relinquitur collatorem in sua libertate, non censetur hoc ius violare. Igitur cum, v. g. preces, munera, blanditiæ, &c. non repugnent libertati (non enim collator involuntariè censetur facere, quod ita inductus facit) nullo modo Titio iniuriam inferat. Ergo, &c. Malus vero animus non obligat ad restitutionem, quia non est peccatum contra iustitiam, sed contra charitatem.

3. Ex his inferitur etiam contra Sotum in 4. dist. 15. q. 2. ad vlt. argumentum. Richardum art. 4. q. 4. ad vlt. 7. Paludanum qu. 7. art. 2. Syluestrum verb. restitutio. 3. q. 12. & alios; si alicui res ex iniuria debita non erat, sed conferenda ex libera voluntate, tunc qui sine vi, aut fraude collatorem suasionem, aut precibus mouet, ut officium legatum, hæreditatem, &c. non conferat ei, cui animo destinaret, sed sibi, vel alteri, is contra iustitiam non peccat, & ideo ad nullam restitutionem tenetur, etiam si totum ex odio efficiat, ex ratione supra allata. Ita Layman in Theol. mor. lib. 3. tit. 5. ar. 2. c. 7. n. 1. Turrianus in 2. 2. tom. 1. dist. 16. dub. 1. n. 5. & 7. & DD. citati; hinc ego his diebus liberaui ab onere restitutionis quemdam, qui suaserat domino, qui liberarum seruum in testamento relinquebat, ut illum liberum non relinqueret; nam in voluntate domini erat, dimittere aut non dimittere mancipium, ex qua doctrina multa dubia solui possunt.

R E S O L. II.

An qui sine vi, & fraude, sed tantum suasionibus, & precibus impedit, ne beneficium, aut Cathedraliam conferatur digniori, sed digno, teneatur aliquid digniori restituere? Ex p. 3. tract. 6. & Misc. 2. Ref. 34.

§. 1. **D**E hac questione alibi dictum est, & affirmatiuam sententiam præter Caietanium in 2. 2. dist. 15. q. 2. art. 2. tenent ex neotericis duo viri doctissimi, Vasquez de benef. c. 2. §. 3. dub. 19. maner. 140. & Villalobos in sum. tom. 2. tract. 11. diff. 4. numer. 9. vbi sic ait. [El que haze que el beneficio, ò cathedra se de al digno dexando al mas digno, aunque lo haga con solos ruegos sin fuerza, ni fraude, esta obligado à restituír al mas digno. El fundamento es, porque fuera de quebrar la justicia, hizo daño al mas digno contra iusticia commutativa, en cola que estava ya à cerca de tenerla, de manere que si el distribuydor estava determinado firmamente de dar el beneficio, ò cathedra al mas digno, de fuerete, que sino fuera por la persuasión, infaliblemente le lleuara, tundra obligacion à restituír le todo, ò casi todo; y sino estava tan cerca como esto, estava obligado à restituír conforme à la propinquidad que el otro tenia.] Sic ille, qui citat Aragon. & Couarruiam.

2. Sed si hæc opinio esset vera, heu quam multum Aulis Principum, & Prælatorum Ecclesiasticorum tenerentur ad restitutionem. Ideo contrariam sententiam probabilissimam esse censeo, quam præter Lessium, lib. 2. cap. 12. dub. 18. num. 129. Valentiam tom. 3. dist. 5. q. 8. punct. 2. Sotum lib. 4. q. 6. art. 3. Navarra in maner. cap. 17. n. 72. & alios tenent nouissime Syluester in 2. 2. D. Thom. q. 62. art. 2. quarum 25. concl. 1. Filliac. tom. 2.

tom. 2. tr. 32. c. 8. n. 185. & Layman in Theol. mor. lib. 3. sect. 5. n. 2. c. 6. n. 1. ubi sic asserit. Probabile est, quod neque si contra iustitiam peccet, vel ad restitutionem teneatur, qui, Ecclesiastici beneficii collatorem, iam determinatum ad alicui conferendum suatione, aut precibus eo perducit, ut sibi, vel alteri etiam minus digno conferatur. Ita Layman, qui citat etiam Adrianum, Toletum, & Sa. Vide etiam Azorium p. 3. lib. 4. c. 9. n. 3.

3. Ratio est, ut bene explicat Guttierrez can. 99. lib. 3. c. 1. n. 47. cum aliis, nam qui confert Ecclesiasticum beneficium, proprie nullam iniuriam infert digniori, si eo praetermissio conferat minus digno, & consequenter contra Vsq. ubi supra, neque ille iniuriam infert, qui collatorem suatione, aut precibus, ad id faciendum monet; neque collatoris peccato ita suadens cooperatur adversus dignorem, unde neuter restitutionem illi facere tenetur, quippe ei beneficium proprie, & strictè debitum non erat. Post hæc scripta inveni Bonacinam de contr. disp. 1. q. 2. punct. 12. n. 7. primam sententiam cum Vasquez, & aliis tenere; sed tu turò potes secundam opinionem amplecti.

RESOL. LII

An acceptum pro eo, quod ex charitate solum aut alterius virtutis obligatio erat debitum, quis teneatur restituere?

Et an iudex, si forte circa litem aliquam est varietas opinionum, & sententiarum, ut iudici liberum sit vivamlibet partem in iudicando sequi, possit aliquid recipere ab una parte, ut in eius potius favorem iudicet sine onere restitutionis?

Ab solute cancelli esse vit. quest. 7. no se imprima. porque en la impressiõ mas nonissima viene quitado el texto de dicha question. Ex p. 3. tr. 5. & Misc. 1. Ref. 55.

§. 1. Affirmatiuè respondet Medina de restit. q. 271. Nauarrus cap. 17. n. 33. Salonijs in 2. 2. q. 62. art. 5. contr. 3. Couarruias n. reg. peccatum. part. 2. §. 2. Carbo de rest. q. 5. & alij, unde ex mente dictorum, si alicui detur aliquid ne fornicetur, ne blasphemet, &c. esset restituendum.

2. Sed contrariam sententiam puto probabiliorem, quam tuerent Sotus de iust. lib. 4. q. 7. art. 2. Valentia in 2. 2. qu. 6. punct. 5. & Lessius lib. 2. c. 14. dub. 9. n. 72. qui n. 69. excipit ea, quæ nullam habent difficultatem, vt odium deponere.

3. Sed nec istud, vt observat Tannerus in 2. 2. disp. 4. quest. 6. dub. 10. n. 291. caret difficultate, & voluntatis mortificatione. Ergo ita faciens, & aliquid accipiens non teneretur ad restitutionem. Notandum est tamen, stante iure naturali, quod si forte circa litem aliquam ea est varietas sententiarum, vt iudici liberum sit vivamlibet partem in iudicando sequi, esse contra iustitiam si iudex aliquid ab una parte accipiat, vt in eius potius favorem iudicet, unde in tali casu iudex tenetur ad restitutionem. Ita Tannerus ubi supra, numer. 290.

4. Licet contrariam sententiam stando in solo iure naturæ doceat Lessius in editione Parisiensi apud Bolum Theodorium anno 1618. numer. 64. quia non tenetur ad alteram determinatè, sed liberum ei est, sequi quam maluerit; ergo si aliquid accipiat, vt hanc sequatur potius, quam illam, non facit ulli iniuriam, Consequenter patet, quia cum res non est debita, non est contra iustitiam (si solum ius naturæ spectemus) exigere pro ea re pretium, si alioquin pretio sit aestimabilis. Deinde in tali casu non accipitur pretium pro iustitia sententiæ; sed quia in hac causa hæc opinio præfertur isti, ad quod nullo modo iur-

de tenebatur. Cæteras rationes vide apud Lessiũ, quæ omnia procedunt secluso iure positivo, quod tamen id fieri prohibet, vt ipsemet Lessius loco ultimo cit. docet

RESOL. LIII.

An electores ad Maioratum, ad Cathedralis, Capellani, &c. & qui debent eligere pauperes, pro dividenda elemosyna, possint sine onere restitutionis pro his actibus aliqua munera recipere?

Et quid est dicendum, quando dantur duo vota æqualia, an possit iudex sine onere restitutionis accipere aliquid pro electione partis, pro qua ferat sententiam?

Et notatur Iudices, & Ministros publicos accipientes munera, sola lege positiva sibi prohibita, non esse obnoxiosos restitutioni, in foro conscientie, nulla expectata sententia, quando data fuerunt ex mera liberalitate, & amicitia, aut ex gaudio, & gratitudine. Ex part. 6. tract. 6. & Misc. 1. Ref. 59.

§. 1. Negatiuæ sententiæ tanquam probabiliori adhareo per ea, quæ adducit Sayrus in Clavis Regiæ, lib. 10. tract. 5. cap. 3. numer. 8. Turrianus in 2. 2. disput. 4. dub. 3. Rebellius part. 2. lib. 18. c. 20. numer. 1. Lessius lib. 2. cap. 14. numer. 67. & alij. Et ratio est, quia omnia supradicta non conceduntur ab Electoribus, sed à fundatoribus, testatoribusque, & institutoribus Emphyteutis: quare posito quod quis sit Dominus directus, & quod alij munus electorum, aut testamentariorum spontè & voluntariè, minimeque coactè acceptarint, tenentur ex officio, & veluti ex contractu ad hanc electionem, quæ est intrinseca muneri, quod spontè & liberè acceptarunt: per hanc acceptationem se ad id spontè obligarunt; quare non possunt postea aliquid pro ea electione accipere, & tenentur ad restitutionem pretij, si quod fortè ob eam rem acceptarunt. Et ita etiam docet Fagundez in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 8. c. 26. n. 41.

2. Sed non desinam hic adnotare affirmatiuam sententiam probabilem existimare Fagundez ubi supra n. 40. pro qua numer. 39. adducit Rodriguez, Lopez, & Bannez: quia in prædictis casibus datur locus favori, seu gratificationi, vt aiunt, possessor enim Maioratus ex consanguineis potest præferre vnum, quem maluerit in æquali gradu. Item Administrator Capellæ potest eligere hoc monasterium præ illo, vt in eo ædificet, ac constituat Capellani cum suis emolumentis: & cæteris paribus potest eligere hunc pauperem præ illo, & idem ex suffragantibus ad Cathedras, quando oppositores sunt æquales: atqui illa prælatio pendet ex voluntate, libertate, & favore eligentis, quia non est debita huic determinatè personæ: poterat enim alter sine illius iniuria præferri, ergo videtur pretio aestimabilis, quia est valde utilis hominibus, & consequenter vendi potest.

3. Unde ex his posset aliquis inferre, seclusa prohibitione iuris positivi vetantis & prohibentis munerum receptiones, quando dantur duo vota æqualia, posse iudicem licitè aliquid accipere pro electione partis, pro qua ferat sententiam. Et hanc opinionem præter Lessium à me in 3. part. tract. 5. resolut. 55. citatum probabilem esse putat nouissimè, Fagundez loco citato, numer. 34. & Ater Lusitanus Fragofo in Regim. Christ. Reipub. tom. 1. lib. 4. disputat. 9. numer. 42. nec, & hic quibus etiam adde Trullench in Decal. tom. 2. lib. 8. cap. 1. dub. 6. numer. 10. Neque hæc opinio videtur leui inniti fundamento: quia illa sententia iusta non est debita huic parti determinatè: potest enim iustus iudex sine iniuria illius pro alia parte ferre sententiam, & lectio illius partis, pro qua est ferenda sententia,

Quæ hic est ref. antecess. §. Sed nec, & hic infra lege doctrinam §. seq. huius Resol. & aliorum eius annot.

tentia, est in manu & arbitrio iudicis: sed eligere & determinare hanc partem litigantem, pro qua feratur sententia, est fauor pendens ex voluntate iudicis, & est pretio estimabilis, quia est valde utilis litiganti, & simul est coniuncta cum aliquo incommodo iudicis, quia perdit gratiam & amicitiam alterius partis: ergo iudex potest iudex pro eo fauore pretium accipere. Secundum, quia hic non datur acceptio personarum, quae iustitiae distributione opponatur: hic enim iudex videtur esse liber ad faciendum quod voluerit: vnde illi parti, à qua pretium petitur, & accipitur, nulla fit iniuria in eo petendo, quia petitur pro re quae non est ei debita, vel alioquin est ei utilis: ergo talis donatio voluntarie donat; ergo res accepta à iudice ex duplici titulo ab eo retineri potest: primo, titulo pretij iustitiae, secundo titulo liberalis donationis.

4. Sed re melius considerat ego nunc sententiae negativae adhaereo, quia actus iustitiae est inuendibilis, & ut iudex non potest manere suspensus, sed tenetur ex iustitia pro aliquo sententiam ferre, imò tenetur ex officio se determinare ad vnam partem: ergo gratis, nam in ea determinatione consistit exercitium sui muneris. Sed si aliquis veller stare in supradicta Lessij sententia cum, vt dictum est, ad sit prohibitio iuris positivi verantis munerum acceptiones, Queritur an iudex muneris recipiens in casu, de quo loquimur, teneatur restituere ante sententiam condemnatoriam iudicis? Respondeo negatiue cum Fagundez *ubi supra* num. 32. *in fine* num. 33. *in fine*. Sed ego vt dixi Lessij sententiam modò non admitto. Verum ex his nota hic obiter Iudices, & Ministros publicos accipientes munera sola lege positua sibi prohibita non esse obnoxios restitutioni in foro conscientiae nulla expectata sententia, quando data fuerunt ex mera liberalitate, & amicitia, aut ex gaudio & gratitudine. Ita docet Molina *de iust. tom. 1. disp. 88*. Fagundez *loco citato* sec. 27. n. 9. & alij, quicquid in contrarium asserat Sotus *de iust. lib. 4. qu. 7. art. 1. ad 2.* Syluester *verb. iudex. 1. numer. 3. q. 8.* & alij. Quia haec donationes seclusa lege humana positua illas prohibente, stando in solo iure naturae, validae sunt: sed leges posituae tam iuris communis, quam aliquorum Regnorum, licet illas prohibeant, non illas inuident. Ergo non tenentur iudices illas ante latam sententiam restituere.

RESOL. LIV.

An quando prouiso sit per concursum, si quis eligat dignum, omisso digniori, teneatur ad restitutionem? Et an in foro externo dicta electio sit nulla, & subrepticia, & conueniente digniori, an debeat reuocari collatio facta digno? Ex p. 4. tr. 4. & Misc. Ref. 210.

Sup. hoc in §. 1. Affirmatiue respondet Molina *de primogen. lib. 2. cap. 25. num. 59*. Gutierrez *canon. quae. ref. 104. in fine*, & in ref. 107. §. No. tandum est, & in ref. 108. & §. Difficul. 122.

2. Scio Martinum Ledesnam 2. 4. qu. 18. *ad fin. ver. secunda conclusio*, Mercadum *de contrall. lib. 6. cap. 17. §. 7. an si dizen los Theologos, ver. esto no lo figuo*. Gartham *de benef. part. 7. cap. 16*. Nauarrum *in manuali cap. 17. num. 74. ver. nec obstat*, & alios contrariam sententiam probabiliter docere; sed tu ne discedas ab opinione affirmatiua, tanquam probabi-

li, & tutiori; quòd autem in foro externo dicta electio sit nulla, & subrepticia, docet Azucadus *conf. 9. n. 30*. & declarauit Rota *in vna Tudensi 18. Aprilis 1609*, & coram Socerato; & *in vna Veruensi 18. Decembris 1581*. coram Giptio; & obseruat Beltraminus *in annot. ad decis. 11. Gregor. XV. vnde Io. Valerius in differentia vniuersae fori, ver. electio, different. 2. num. 1. aduertit*, vt conueniente digniore reuocari collationem factam digno de beneficio curam animarum habente, mediantem concursu, &c.

RESOL. LV.

An Ecclesiastici, & Religiosi peccent semper venialiter, si teneantur restituere animalia capta? Ex p. 9. tr. 9. & Misc. Ref. 40.

§. 1. CASUS passim potest accidere, & ad illud sic respondet Pater Dicastillus *de iustitia, lib. 2. tractat. 2. disp. 9. dub. 10. n. 300*. Assero quòd Ecclesiastici, qui contra prohibitionem ipsi factam ratione sui status venantur, ratò peccant mortaliter propter solam venationem, & animalia capta restituere non tenentur. Hoc vltimum satis manifestum est; quia cum animalia sint communia, & per prohibitionem non sicut in captes dominij, sua faciunt, quae capiunt sine onere restituendi. Primum verò probatur, quia venatio sine tumultu & apparatu, illis non prohibetur; ne proinde sapere potest esse licita, nisi ex aliis circumstantiis fiat culpabilis. Deinde nec venatio cum apparatu illis prohibetur, nisi fiat frequenter. Si tamen venatio frequens, praesertim si domi habeant aues, canes venaticos, & famulos venatores de mortali tenere deberent; quia praedictis iuribus iniuria Religiosis hoc illis videtur prohibitum sub graui suspensionis pena. Non tamen audeo eos mortali damnare ob solam venationem; quia nec Auctores eos damnare audent. Nam Caietanus *verb. Clericorum peccata*, secluso scandalo, & contumacia, generaliter docet non peccare mortaliter. Ita etiam Bañez 2. 2. qu. 04. articulo 1. dub. 1. *in fine*. Syluester *venatio*, etiam non audeat damnare, & Nauarrus *de Regular. comment. 4. num. 26*. propter alias indecentias mortaliter damnat. Molina verò *disp. 44*. Caue, inquit, ne ex solo venationis capite facile damnes Clericos culpae lethalis, Lessius etiam *dub. 9. non obstat quòd num. 40* dixisset propter iura citata frequentationem esse mortale peccatum, num. 41. ait, ordinariè non esse, nisi tantum veniale, modò ab sit scandalum, vel periculum occisionis, vel mutilationis. Rebellius autem *sect. 2. num. 10. de mortali*, inquit, timere debent, si venatio clamorosa, & frequens sit, ratione videlicet scandali, quòd resutare possit, in quo scandali euentu videtur procedere pena suspensionis posita *cap. 11. de Clerico venatore*. Ex quibus Auctoribus & aliis multis recentioribus concludo, frequentem venationem cum apparatu prohiberi Clericis sub illa graui pena propter incommoda quae consequi illam solent, subtrahendi se ab aliis muneribus, verbis gratia dandi elemosynam, praedicandi recipienti, studendi, vel assistendi Choro, vel administrandi Sacramenta, & ob periculum etiam celebrandi in quieto, aut tumultuanti spiritu, & hac occasione ducendi canes, & aues in Ecclesiam, & Chorum sub scandalo aliorum, & impedimento attentioni debite, quòd non semel mihi vidisse contingit. Seclusis tamen his omnibus non videntur damnandi peccati mortalis. Haec vsque Dicastillus.

2. Sed non deferam hic etiam apponere verba Patris Gasparis Hurradi *de iust. disput. 1. diff. 2. c. sic*, sic apponere asserenti: Tertio, est illicita iure Ecclesiastico Clericis, & Religiosis venatio animalium terreftrium, & volu-tilium.

tilium. Quia ratione status sacri est ipsis prohibita Clericis in c. 1. & 2. de Cler. venatore, & in Trid. sess. 24. c. 12. de reformat. & religiosis in Clement. 1. de statu Monachorum. §. Porro: est autem religiosus prohibita qualiscumque venatio; adhuc ea, quæ non est clamorosa, & quæ non est cum strepitu: imò eis etiam videtur prohibitum interesse tali venationi, quamvis id negent communiter Doctores, Clericis verò tantum est prohibita venatio clamorosa cum magno strepitu canum, & armorum, quæ fit per modum consuetudinis; unde quæ non est dicto modo clamorosa, non est ipsis prohibita, nec ea, quæ est dicto modo clamorosa, si non fiat per modum consuetudinis. Venatio autem Clericis, & religiosis prohibita, est peccatum sacrilegij contra observantiam sacram, seu Duliam, vt potè prohibita intuitu status sacri eorum: non contra virtutem religionis, eadem ratione, & proportionè, qua tractat de Incarnatione disputat. 10. difficultat. 8. diximus, irreverentiam eis factam non esse contra Religionem, sed tantum contra Duliam sacram virtutem minorem Religionem, sed non erit peccatum mortale, vt aduertunt Salonius 2. 2. q. 64. art. 1. Valentia p. 1. 1. & Lessius c. 5. dub. 9. quia dicta venatio præcisè, ratione status sacri prohibita, secluso quocumque alio, non videtur grauius dissona rationi. Hæc Pater Hurtadus, vir inter Theologos Inlytæ Societatis Iesu, & nostri aui doctissimus, quem cum magno cordis dolore intelligo, dum hæc scribo, eum obiisse; & quidem republica literaria magnum virum amisit, & ego amicum mihi valde addictissimum.

RESOL. LVI.

An quis venando, vel piscando in locis pecunia alteri locatis, vel in quibus prohibitum est venari, vel piscari teneatur ad restitutionem?

Et quid, si venatio sit in loco circumsepto, & clauso?

Et ita venantes an peccent mortaliter, vel tantum venialiter? Ex p. 9. tr. 9. & Misc. 4. Res. 59.

§. 1. CASUS est practicabilis, & ad illum affirmatiuè respondet Bonacina de res. q. 3. punct. 7. num. 22. quia venando peccat contra iustitiam, & facit contra ius illius cui reseruatæ est venatio, sed qui peccat contra iustitiam tenetur ad restitutionem damni quod patitur is, ad quem ius venandi pertinet non quidem habita ratione valoris animalium, sed habita ratione damni, vel lucri cessantis, &c. & ad rationem Vasquez respondetur, Venatorem, seu Piscatorem non teneri ad restitutionem eò quod præcisè rem communem accipiat, sed violat ius, quod alter habet à Communitate ad capiendas res communes: alioquin sequeretur, capiendes res Communitatis, aut Piscantem cum magno Communitatis detrimento, aut facientem magnam lignorum stragem in sylua communi, non teneri ad restitutionem, quod est falsum.

2. Sed contra Bonacinam meritò insurgit Ioseph de Ianuario in Resolutionib. moralibus. part. 1. res. 67. per totam, defendens opinionem negatiuam Vasquez, & Lessij, qui tamen limitat hanc sententiam ad casum in quo faciat magnam deuastationem ferarum, quia tunc (inquiunt) lædit ius alterius, cum tollat materiam venationis, aut piscationis, quam dominus illius loci poterat exercere. Deinde, quia illa deuastatione, aut crebra venatione factum est vt locus ille parui æstimeretur, & minus fructuosus reddatur: ergo damnum illatum est. Molina verò probat, quia ex tali venatione damnum, & lucrum cessans domino subsequitur, si plura animalia per ipsum, vel per suos forent capienda, nisi ea ab alio iniuste essent capta. Cum verò tot remanent, vt

Tom. VIII.

non esset plura capturus, quam capiat, nulla est restitutio iniungenda, quia tunc venatio solum in iniuriam, non verò in damnum cessat; pro iniuria verò præcisè à damno, non debetur restitutio, sed pœna.

3. Sed mihi placet opinio docti Patris Dicastilli de iust. lib. 2. tr. 2. disp. 9. dub. 10. n. 308. qui putat huiusmodi damnum non esse contra ius domini, & multo minus contra ius locatoris syluæ, aut loci illius, atque adeo neque contra iustitiam. Consequenter ad nullam restitutionem huius damni, etiam magni, teneri ante sententiam iudicis, quia dominus fundi non habet ius ad rem circa animalia illa, quæ iure gentium sunt communia, & nulli per legem appropriata; vt concedunt Auctores oppositæ sententiæ: ergo qui ea capis, non capit alicuius; quandiu illa animalia manent in eo statu. Lex autem, titulus quem habet dominus, solum dat illi ius ad licitè, & impudè capiendum animalia toto illo ambitu, aut nemore, & ad prohibendum, & mulctandum pœna aliqua eos, qui ingrediuntur venatum, & hoc tantum ius, est quod conductor emit, aut conducit à domino illius loci. Qui autem ibi venatur, non impedit hoc ius venandi, quia quoad hoc liberum dominium relinquit, sed impedit consecutionem, & facit iacturam huius animalis, ad quod non habebat ius dominus fundi, nisi media apprehensione. Ergo sicut qui loco communi prohibito, & etiam in non prohibito capit quod alter capturus erat, nihil tenetur restituere, ita neque iste, sed tantum tenetur post sententiam solvere pœnam. Confirmatur, quia si dominus loci, vel eius conductor ante apprehensionem animalium haberet ius ad illa, & ad illos solos pertineret, non possent alij venatores acquirere dominium illorum solo titulo venationis, quia venatio contra ius alterius, esset acceptio iniusta. Cum ergo venatores illi adquirent dominium animalium per venationem, vt fatentur auctores oppositæ sententiæ: inde colligitur, quòd dominus non habeat ius vllum ad alia animalia, sed tantum ad ea capienda.

4. Non tamen quòd supradicta videntur, secundum aliquos procedere de venante in loco prohibito non circumsepto, nec clauso, quia de eo, qui venatur, aut piscatur in loco circumsepto, & clauso, vniuersaliter docent esse obligatum restituendi animalia in tali loco capta; quia censent esse propria domini talis loci, atque adeo furtum committere, qui ea venatur & consequenter dicendum est esse peccatum mortale in tali loco venari, nisi ex leuitate materiæ excusetur. Sed hoc, Dicastillus loco citato n. 312. putat tantum esse verum, quando sylua, seu locus circumseptus ita parvus est, vt dominus arbitrari suo possit, cum velit capere, & usurpare feras, aut animalia ibi inclusa; quia tunc propria censentur quoad dominium, & possessionem domi talis loci; si tamen animalia existant in magnis stagnis, siue riuis, aut in loco circumsepto, sed ita vasto, vt in eo difficillimè capiuntur, censenda sunt communia, & non propria; atque adeo ea venantes, neque mortaliter peccant, nec ad restitutionem talium animalium tenentur. Quod inde satis confirmatur, quòd animalia, quæ sunt in insula duarum, vel trium leucarum, naturali libertate fruuntur, & sunt primò occupantis: ergo idem dicendum de saltu, vel ipso amplissimo clauso etiam industria humana.

5. Nec obstat aduersus supradicta asserere, quòd ius venandi; aut piscandi, est pretio æstimabile; & de facto emitur. Ergo si aliquis venatur, aut piscatur lædit aliquid pretio æstimabile, & per consequens tenetur ad restitutionem. Respondet Ianuarius *Obi supra*, quòd qui piscatur verbi gratia sine licentia, non piscatur iuridicè, neque ad suum libitum, & ideo non læditur ius piscandi, quia non piscatur tanquam potestatem habens piscandi ad suum libitum; sed piscatur faciendo contra legem prohibentem. Piscari enim tali modo

Q

modo pretio aestimari non potest, & sic piscari tanquam potestatem habentem est pretio aestimabile, non verò piscari subiiciendo se poenis impostis pro tali piscatione. Respondeo igitur ad argumentum in forma, ius piscandi est pretio aestimabile, distinguo, ius piscandi tanquam potestatem habendo liberè, & ad libitum, concedo. Ius piscandi feras, vel pisces retinentes suam libertatem, clam, & occultè, & cum periculo solvendi poenas, nego. Id enim, quod emittitur, non est ius ad animalia; cum dum retinent suam naturalem libertatem, nemo habet ius ad illa, & unusquisque ius habet capiendi à iure gentium; sed emittitur tantum ius liberè, & ad suum libitum in hoc loco piscandi, sine periculo luendi poenas, & cum potestate applicandi sibi poenas piscantium sine licentia, quæ poena debetur post sententiam, & sic negatur consequentia, quia ius conductoris non læditur per piscationem clandestinè factam, cum ius conductoris sit tantum piscari liberè, & sine periculo luendi poenas, ut dixi & poenas piscantium sine licentia sibi applicare, quæ omnia nullo modo læduntur. Hæc Ianuarius, qui postea cum Lessio docet etiam, in supradictis casibus venantes, aut piscantes non peccare mortaliter, sed tantum venialiter.

RESOL. LVIII.

An si corruptor virginis non adhibuerit vim aut dolum, sed insidiosis precibus, vehementibus blanditiis, & persuasionibus, induxerit illam ad consensum, teneatur ad restitutionem?

Et quid, si preces, & c. facta fuissent, à Principe, Domino, Superiore, &c?

Et notatur, quod si puella vi, aut fraude violata foret, postea aequè commodis potita est nuptiis, ita ut nihil detrimenti acceperit, non debet ei quidquam necessario restitui?

Et quid, si stuprator virginis obtineat ab ea remissionem damnorum eadem ratione stupri illatorum, an requiratur, ut etiam à Patre ipsius obtineatur?

Idem dicendum est, si virgo sponte consenserit, tunc nihil restituendum est Parentibus pro violata integritate virginali, & grauata dote vel similibus damnis inde sequentibus: Ex p. 2. tr. 16. & Misc. 2. Ref. 48. alias 50.

§. 1. **A**firmatiuam sententiam docent communiter. Ita Medina in sum. lib. 1. c. 14. Cordub. lib. 1. q. 13. dist. 4. & 7. Caiet. in sum. ver. ref. 5. quia verò. Ang. in Flor. de rest. bon. c. dub. 7. concl. 4. Malder. in 2. 2. tr. 3. c. 4. dub. 4. Salon. in 2. 2. D. Thom. qu. 62. art. 2. Valent. tom. 3. disp. 9. q. 3. punct. 3. Nauarr. c. 16. n. 16. & 17. Tolet. lib. 5. c. 11. Syluius in 2. 2. q. 62. art. 2. queritur 5. concl. 2. Ioan. Valer. in differentiis viriusque fori, ver. restitutio differ. 10. n. 1. & alij.

2. Sed mihi contraria sententia videtur etiam probabilis, & illam absolute docet Tanner. in 2. 2. disp. 4. q. 6. dub. 3. n. 134. Turrian. tom. 2. in 2. 2. disp. 30. dub. 2. n. 15. Nauarr. lib. 2. c. 3. n. 444. nam preces, & suasiones potius augent, quam minuunt voluntarium. Nec obstat secundum eum aliter consensuram non fuisse. Fateor, inquit, sed sponte consensit. Multi enim multa non facerent, nisi rogati; & tamen non ob id dicemus, iniuriose ab eis esse illud extortum.

3. Limitanda tamen, ait, hæc sententia, nisi preces essent factæ à persona, cui deberet puella reuerentiam, ut esset eius dominus, vel Princeps; preces enim Principis, vel Superioris inducunt metum. Notandum est etiam, quod si puella vi, aut fraude violata foret, postea æquè commodis potita est nuptiis, ita ut nihil detrimenti acceperit, non debet ei quidquam necessario restitui. Ita ex Nauarr. Lessius lib. 2. cap. 10. dub. 2. n. 11. cum Tannero ubi supra, n. 133. & Turriano dub. 3. n. 21.

Fillucio t. 2. tr. 32. c. 8. n. 221. & Villalobos in sum. tom. 2. tr. 11. dub. 30. n. 14. quicquid Rebullius, & alij in contrarium asserant. Sicuti etiam stuprator virginis, si obtineat ab ea remissionem damnorum eadem ratione, ut etiam à patre ipsius obtineatur. Valerius ubi supra differ. 11. n. 1. & 2. cum Tannero loco citato n. 139. Idem dicendum est, si virgo sponte consenserit, nihil restituendum esse parentibus, pro violata integritate virginali, & grauata dote, vel similibus damnis inde consecutis, docet Sotus lib. 4. q. 7. art. 1. ad 2. Tannero ubi supra, n. 130. Fillucio n. 219. contra Valer. loco citato, & Carbonium de rest. q. 16. & alios.

RESOL. LVIII.

An meretrix semper teneatur restituere accipiendo aliquid à filiisfamilias, qui alienare non possunt?

Idem est de Religiosis.

Et quid est dicendum de aliis feminis impudicis, si accipiant aliquid à filiisfamilias, & Religiosis, & ab aliis, qui alienare non possunt? Ex p. 11. tract. 2. & Misc. 2. Ref. 65.

§. 1. **C**asus est practicabilis, & aliqua, ac stricte circa illum loquitur Trullench in Bulla Cruciate lib. 3. cap. 17. numero 9. Verum optimè temperanda esse obseruat Pater Mendo in Bull. disp. 34. c. 19. n. 204. alias multi ferupuli insurgerent, cum filij familias in Curia, in Academiis, aliisque in locis non exiguis sumptus cum feminis impudicis, adhuc occultis faciant, quas ad restitutionem obligant viri docti, & timorati in omnibus casibus. Censio igitur, tunc eas teneat ad restitutionem, eum immodici sumptus sunt à filiisfamilias: Etenim licet Parentes, (idem dico de Curatoribus respectu minorum) sint inuiti circa filiorum culpas, & lasciuiendi licentiam; attamen si semel peccent iudicantur spontanei circa eos moderatos sumptus cum feminis, & sciunt hoc ipso quod cum eis turpiter agatur, aliquid fore infumendum, circa quod absolute non sunt inuiti. Et discrimen versatur circa hoc inter eos, & Prælatos Religionum: nam illi sunt veri Domini suarum facultatum, & possunt permittere, quod à filiis etiam turpiter operantibus transferatur dominium aliquorum munerum, & quod valde sit donatio à filiis facta, & conuentio cum feminis; quod nequeunt prælati; quia minus gerunt dispensatorum duntaxat, non Dominorum, Ceterum Curatores in ordine ad facultates minorum succedunt loco parentem quoad hoc, quare eis permittere valent quod possent Parentes.

2. Et quia his casus potest etiam accidere circa Religiosos: apponam ad hoc etiam verba dicti Patris Mendo ubi supra n. 202. sic asserentis; Teneat autem restituere quæcumque femina impudica, quod accepit à non potente alienare. Et quidem si à Religiosis accipiant, alienum retinent: quippe Religiosus nihil proprium habet, cuius dominium transferre possit, atque adeo opus habet facultate Prælati, ut aliquid donet. Prælati autem facultatem concedere non valet, ut subditus præter aliquid in ordine ad actum turpem consequendum, ut in simili diximus cap. 14. Attamen, si femina sit meretrix publica, & aliquid à Religioso accepit non excedens mercedem debitam operis corporis, quas locauit, censio posse post actum turpem illud sibi retinere; quia actu completo iusta est solutio, & ad eam valet Prælati licentiam indulgere. Quare meretrix in utroque foro potest petere quod sibi pro actu turpi debetur, eo quod solutio sit iusta, et si ex iniquo actu sequuta. Aliæ autem femine similes actionem non habent ad exigendum, & retinendum quod accipiunt; actioque solum in illis datur ex conuentione partium.

partium, quæ est quidam contractus: ea autem conventio facta cum Religioso, non solum esse illicita, sed inualida: quia sic cum eo qui alienare non potest. Sicut ludus est quidam contractus onerosus, & lucrum inde acquisitum à Religioso excedens id, ad quod potest licentia Prælati extendi, seu id, ad quod de facto extenditur, inualidus est, & lucrum nequit reportari, quia obtinetur à non potente alienare.

Sup. hoc di-
scrimine, &
pro ludo in
Ref. 9. no.
scilicet lege
etiam alias
dicitur annot.

3. Id autem discrimen inter vtrumque intercedit, quòd ad ludum, in quo exigua quantitas exponitur iacturæ; potest à Prælato facultas concedi, ut potest ad actum non peccaminosum, inòd honestum, si fiat debitis cum circumstantiis; At nequit facultas dari ad eam conventionem cum femina etiam si conventio sit de exigua quantitate, quia est peccaminosa, & contra votum castitatis. Nec femina hæc, secuto actu, gaudet aliquo titulo, ratione cuius retineat acceptum à Religioso; cum id non sit pretium locationis, siquidem ipsa non locat operas sui corporis, quod est proprium publicæ meretricis, & conventio antecesserit facta ei non fauet: nec donatio gratuita Religioso transfert dominium, cum non possit donare. Imputet autem sibi hæc femina quod omnia perdidit, quandoquidem cum Religioso non potente infumere quidquam turpiter conuenit, aut quasi contraxit. Hæc omnia Mendo.

Sup. hoc late
in to. 7. tr. 3.
Ref. 43. §.
Nota tertio,
& in Ref. 55.
§. in fine, &
in Ref. 58. 59.
60. & 61. §.
vlt. ante me-
dium, & quin-
etiam, & ibi
in tractat. 1.
Ref. 195. §.
vlt. ad mo-
dum, vers.
Deinde.

4. Sed ego hanc vltimam sententiam, probabiliter limito, in casu quo Religiosus habuisset licentiam expendendi pecunias generaliter in quoscumque vsus, nam tunc probabiliter, ut dixi, meretrix à dicto Religioso pecunias accipiendo non teneatur illas Monasterio restituere. Et idem præter alios sic asserit Cardinalis Lugo de iust. con. 1. disput. 3. sect. 7. num. 1. 4. 2. Non puto probabilem sententiam, que dicit quando Prælati, dat subito plenam, & liberam facultatem expendendi aliquid pro suo libito, non intelligi limitasse suam intentionem solum ad vsus honestos, & pios, sed potius abtulisse (quantum erat ex parte sua) totum impedimentum, ut vsus ille non esset contra votum paupertatis ob defectum licentiæ, atque idem accipientem ab ipso, non teneri aliquid restituere. Ita ille, & ego latè alibi.

5. Non nego tamen contrariam sententiam esse probabilem, & consulendam; Qua retenta, subdit Lugo numero 143. pro praxi posse frequenter eos qui ob turpia acceperunt à Religiosis, excusari ab onere restituendi etiam retenta sententia contraria, quia licet ab initio donatio fuisset inualida propter malum titulum nunc tamen potest idem, qui dedit, & aliunde habens licentiam ad vsus licitos, potest inquam, mutato animo donare illud eidem femina, verbi gratia, quia pauper est, aut ob alium titulum honestum, ad quam donationem licitam habet sufficientem facultatem.

6. Sed post hæc scripta inveni Magistrum Nicolaum Brauo, virum quidem doctum in Tractatu Monastico cap. 20. num. 4. distinguere duo genera rerum, scilicet earum, quæ procedunt ab ipsa communitate, & sunt & vocantur propria domus, ut potest ab eius iuribus ut sic profectæ; & earum quæ proficuntur ex peculiari ratione huius vel illius, & vocantur elemosynæ, aut depositum illorum singularium. Et hoc non ob aliquod dominium, aut proprietatis possessionem (absit) sed propter permissionem Prælati, & destinationem ad vsus singularis personæ, dum ex Missis, aut Concionibus, vel scriptis vel donatiis consanguineorum, aliisque modis, cum respectu ad eam conceduntur ex consensu, & licentia Abbatis, & ab eius nutu dependentes in vsu; cuius neque in consumptibilibus dominus est Monachus, taliaque mobilia, aut pecunia, neque in ratiociniis, neque in sumptibus domus admittuntur: & quodammodo extranea, & adiectiua reputantur, vsitata differentia in praxi, & notorio discrimi-

Tom. VII.

mine æstimata à Petro de Ledesma, qui rem tetigit, 2. part. sum. tract. de statibus. c. 4. de statu Religiosorum pag. mibi 68. column. 1.

7. His suppositis, postea num. 12. & 13. quantum ad obligationem restituendi Religiosorum differentiam esse censet, ut omnino illa contringat respectu bonorum prioris generis, modo possibili Monacho ad satisfaciendum, quod inde, vel corraserit, vel læserit, ex bonis posterioris generis, priuando se illis, aut abstinendo ab alijs sibi concessis, & in alijs verò bonis secundi generis, ut non vergeat restituito eo modo. Quod quo pacto ita sententiam iam declaro.

8. Et quidem id ita esse mihi persuado ex differentia admilla inter illa duo genera bonorum, quam lecto citato recognouit Ledesma, & quam reuera videmus praticari. Nam si quis Abbas, aut Prior, vel minister rerum temporalium in reddendis ratiocinijs deficiat, cogitur auctoritate Superioris, & Ordinis satisfacere, & restituere defectum, & de elemosynis illis, aut deposito, sibi peculiariter permisso nec ignorat Religio, totum illud ad dominium Domus, & Communitatis læsæ pertinere; ergo considerat illud quodammodo alienum, & indebitum domui, cui per illud satisfactum esse vult. Similiter si Religiosus male expendat eas elemosynas, aut peculiare depositum, etiam si quoad mores, si Prælati sciat, corrigatur, repræhendaturque, tamen de restitutione expensis, nec ad ratiocinium venit, nec curatur, tanquam si soli damnus intulerit. Quæ signa sunt voluntatis Religionis, aut Superioris, non sanè consentientis peccatum, aut potentis illud suo consensu, & licentia excusare; sed remittentis obligationem restitutionis, quam non reputat iniuriosam domui, quia restituito adhuc impropria, qualis est omnis facta à Religioso, qui nunquam in rigore de suo restituit; in hoc secundo genere bonorum adhuc est magis impossibilis. Nam etsi per impossibile ea fieret, satis erat restitutionem fieri eidem elemosynis, & peculiari deposito, & tamen manebat adhuc in conditione bonorum secundi generis, in quibus Religio, aut Superiores nunquam ab inferioribus expetunt satisfactionem, aut restitutionem. Sed quasi admittunt ut ij, qui seipsos defraudauerunt, patiantur damnum & peccati, & amissionis, absque aliquo alio. Hucusque Magister Brauo.

RESOL. LIX.

An habens rem cum meretrice teneatur in conscientia soluere ei mercedem solitam, siue eam promiserit, siue non?

Et notatur, quod datio, & acceptio pro fornicationis actu est mala, quia pro re turpi, & ob peccatum, sed non contra iustitiam; ideo meretrix non tenetur restituere.

An cætera femina accipientes munera à suis amatoribus spe consequendi ab ipsis, quod, prauè concupiscunt si non consentiant, teneantur restituere munera, quæ acceperunt? Ex part. 2. tract. 16. & Misc. Ref. 38. alias 40.

§. 1. **A**ffirmatiuam sententiam docent communitate Doctores, inter quos videndi sunt, homobon. in ex. Eccl. part. 2. tr. 9. c. 9. q. 2. 4. Regius in res. cas. 8. per totum, Sayrus in Clau. Regia, lib. 10. tr. 5. c. 3. n. 34. Aragon. in 2. 2. q. 3. 2. art. 7. & q. 62. art. 5. c. 1. 8. AZOR. p. 3. lib. 4. c. 2. q. 2. Salonius in 2. 2. q. 62. art. 5. cont. 4. concl. 1. & 2. Caiet. in 2. 2. q. 3. 2. art. 7. Cordub. lib. 1. q. 3. 1. art. 2. Sotus de iust. lib. 4. q. 7. art. 1. Syluius in 2. 1. q. 32. a. 7. concl. 3. Tannerus in 2. 2. disp. 4. dub. 10. n. 300. Malderus in 2. 2. tr. 1. c. 9. dub. 7. Turrianus in 2. 2. to. 2. disp. 1. 4. dub. 1. Villalob. in sum. to. 2. tr. 11. diff. 16. n. 8. Rebellius p. 2. lib. 1. q. 1. num. 9. Lopez p. 1. c. 105. Lessius lib. 2. c. 14. dub. 8.

Sup. hoc
sup. in tr. 4.
Ref. 56. & in
to. 6. tr. 7. ex
doctrina ref.
140. per tota
& signanter
& in fine, &
in alia Ref.
eius not. & v.
facilius ista
quest. solua-
tur lege illi
doctrinam §.
penult. & vlt.
Ref. 143.

Q 2

1. Ratio est, quia pro omni actu pretio aestimabili potest accipi merces, sed actus meretricius, si consideretur, non ut turpis, & illicitus, sed ut naturalis, & delectationi hominum accommodatus, potest pretio aestimari. Ergo, &c.

2. Igitur materia, pro qua datur turpe lucrum, etsi sit res illicita, non est tamen res inuendibilis, & de actu fornicationis, etsi prohibitum sit sub mortali, ne fiat, non est tamen iustum, ut si committatur, gratis committatur, & per consequens, neque prohibitum, ut pro illa merces accipiatur. Et licet sit illicitum, dare, vel recipere pretium, ante fornicationem commissam, quia talis datio, vel acceptio includit consensum in fornicationem. Post peccatum vero commissum datio, & acceptio potest esse absque peccato, si nimiam detur, & accipiatur, non ex complacentia peccati, sed ratione obsequij, vel laboris alteri praestiti.

3. His tamen non obstantibus, non desunt DD. qui probabiliter contrariam sententiam docent, ut Durandus in 3. dist. 39. q. 4. Medina C. de rest. q. 20. Nauar. r. 17. n. 40. in fin. & ex neotericis Paulus Comitulus in resp. mor. lib. 3. q. 5. & Ioan. Valer. in differ. eni. vtriusque fori, vers. Promissio, differ. 8. ubi putat supradictos Doctores supponere falsum, nempe vsum corporis meretricis ad actum venereum esse in foro conscientiae vendibilem, ipsamque separari posse ab ipso peccato. Nam in ipso vtu corporis turpi consistit perfectio, & consummatio peccati, quomodo igitur potest separari in rei veritate, ab ipso peccato? Reuera enim meretrix petit mercedem, propter delectationem illam libidinofam, quam debet exhibere ad se accedenti, per vsum sui corporis, & propter eandem promittit vitmercedem, & sic propter peccatum. Ceteras rationes vide apud Valerum, & Nauar. ubi supra. Ex quibus apparet, utramque sententiam esse probabilem, licet prima sit probabilior. Vnde non erit neganda absolutio, si aliquis rem habuerit cum meretrice, si postea nollet solvere mercedem consuetam, etiam si eam dare promiserit.

4. Notandum est tamen cum Valero ubi supra. & Tolet. lib. 5. c. 21. n. 7. quod datio, & acceptio pro fornicario actu est mala, quia pro re turpi, & ob peccatum, sed non contra iustitiam, & ideo etiam secundum hanc posteriorem sententiam, meretrix non tenetur restituere. Idem dicendum est contra Lopez, foeminas accipientes munera a suis amatoribus, spes consequendi ab ipsis, quod praed concupiscunt, si non consentiant non esse obnoxias restitutioni, quia nullus est amator, qui non verecundaretur, & erubesceret, si praefata munera sibi remitterentur, verum enim ea donant, licet ob defectum finem, & supradicta, foeminae, non recipiunt ea sub pacto, siue tanquam pretium impudicitiae, sed tanquam incitamentum. Et ita docet Valerius ubi supra, verb. Restitutio, differ. 34 & Rebellus part. 1. lib. 3. q. 7. n. 6.

RESOL. LX.

Fuit sapius a diuersis Confessariis ad me delata ista questio. An gabella possit imponi rebus ad proprios vsus necessariis, nimirum carnibus, piscibus, sali, frumento, oleo, &c. & si penitens nollet restituere defraudationem in his gabellis, an sit deneganda illi absolutio? Ex p. 2. tract. 17. & Misc. 3. Ref. 28.

Sup. hoc p. 1. n. 1. MEmini tunc me respondisse, Molinam tom. 3. disp. 669. n. 2. Suarez de legibus, lib. 5. c. 15. n. 3. Valquez opusc. de rest. c. 6. §. 3. Aub. 1. Azorium part. 3. lib. 1. c. 21. qu. 1. Malder. in 2. 2. tr. 5. c. 6. dub. 6. Ioan. de la Cruz in direct. conf. p. 1. praecip. 7. art. 3. dub. 1. conel. 1. Turrian. in 2. 2. tom. 2. disp. 14. dub. 3. num. 2. & alios, affirmatiuam sententiam tenere, nam tales ga-

bella non sunt prohibita iure naturali, sed solummodo iuris ciuile potest consuetudine abrogari. Ergo, vbi cumque talis consuetudo existeret, talis gabella non erit iniusta. Suarez vero probat impositionem huius gabellae non esse iniustam, quia prohibita, & respicit ad ius ciuile, neque quia mala. Ergo, &c. Hanc opinionem sequuti sunt Lessius lib. 2. c. 3. dub. 7. Reginaldus tom. 1. lib. 10. c. 25. n. 377. Molfesius in summo, tom. 1. tr. 1. c. 22. n. 96. non absolute, sed in his quatuor casibus. Primò, quando urget necessitas publica, & restitua gabella aliunde colligi non possunt, neque sufficienter, cum d, quando haec gabella ex communi & libero consensu populi statuitur. Tertio, quando securitati praedictarum rerum denegatur, alia via consulti non potest. Quarto, quando consuetudo, qua hominum memoriam excedit, obtinuit, ut super huiusmodi rebus gabella imponatur.

2. Sed hanc sententiam non esse amplectendam defendunt non infusa classis Theologi. Hi sunt Caiet. ver. v. etigal. Zanardus in suo direct. part. 1. c. 12. in expositione septimi praecip. Medina in part. 1. q. 96. art. 4. fol. mibi 513. Sotus de iust. lib. 3. q. 6. art. 7. Tolet. lib. 5. c. 73. n. 1. Angel. ver. Pedagogium, num. 3. Sotus de conf. lib. 3. c. 29. n. 9. Bertazzol. vol. 1. conf. 107. n. 4. Roland. vol. 3. conf. 42. n. 18. Becius conf. 96. n. 1. & 18. & alij. Probatur haec opinio. Quando non tenetur iusta forma gabellae, gabella est iniusta, sed in nostro casu seruatur iusta forma gabellae; Ergo est iniusta. Maior est certa, Minor probatur, quia in tali genere tributorum, pauperes plus grauantur, quam grauari debeant, postulat enim iusta forma tributorum, ut pauperes non magis onerentur, quam diuites. Sed in nostro casu non tenetur proportio geometrica inter diuites & pauperes. Ergo, &c. Haec sententia mihi videtur probabilis, licet etiam visa est Martino Bonacinae de contr. disp. 2. q. 5. punct. 1. n. 5. licet ego sequar contrariam probabilitatem. Quare dicendum videtur, non debere confessarium denegare abolutionem penitentis, qui nollet restituere talium gabellarum defraudationem.

RESOL. LXI.

An si quis narrat peccata alterius audire, & expresse asserit se nihil certo scire, sed tantum verum esse quod auditur, an peccet mortaliter, & teneatur ad aliam restitutionem fama illius? Ex p. 4. tract. 4. & Misc. 1. Ref. 28.

§. 1. Hic casus saepissime accidit. Affirmatiuam sententiam docent Sotus de iust. lib. 3. qu. 6. art. 3. ad 4. Nauarrus c. 18. n. m. 10. Villalobos in summo tom. 2. tr. 1. dub. 36. n. 6. Tannerus ubi supra. Maldertus in 2. 2. tr. 7. c. 1. dub. 13. Syluius in 2. 2. D. Thomas, q. 63. art. 2. quae sit 16. conel. 3. Turtianus in 2. 2. tom. 2. disp. 53. dub. 10. n. 8. & alij; quod si referunt peccata aliorum, eo ipso sunt causa, ut alij talia peccata nouerint, & per consequens sunt causa, ut fama alterius apud plures amittatur. Et hanc opinionem multi recentiores, ut Azor. part. 3. lib. 13. c. 6. Lessius lib. 2. c. 11. dub. 5. Layman in Theol. mor. lib. 3. sect. 3. tr. 3. part. 1. c. 3. n. 7. Io. de la Cruz in direct. pr. 8. q. 2. art. 2. dub. 3. conel. 4. & alij tenent, quando qui refert, sit vit tanta audientiaris, ut ei credatur, etiam si tantum audire referat, vel quando eo modo narret, ut aliquos ex leuitate quidem credituros putet, sed nulla perie data causa sufficiente.

2. His tamen non obstantibus; licet supradictae opiniones sint probabiles, & amplectendae, contrariam probabilem etiam esse pato cum Tannero in 2. 2. D. Thomas, disp. 4. 7. 8. dub. 7. n. 139. & illam docent Caieranus 2. 2. q. 33. art. 2. dub. 2. Sotus in 4. disp. 15. qu. 1.

COOPER
IN NO TOTI
TO VI VI
E III

Sup. hoc in Resol. & 88. not. praericta.

Sup. hoc in tom. 6. tr. 7. Resol. 116. §. penult. ubi medium.

art. 1. Syluester ver. de ratiōe, qu. 4. except. 5. Armilla ver. refectio num 4. except. 7. Sa ver. informare; post Gabrielem, Adrianum, & alios. Dico igitur auditum crimen simpliciter sine noua assecuratione, vel confirmatione narrate, etiam si quis animaduertat aliquos ex audientibus temere credituros non esse peccatum mortale. Et ratio est, quia damnificatio fame, in tali casu, non tam est dicentium, quam credentium. Et ita hanc sententiam nouissimè docet Faber de rest. in 4. sent. dist. 15. qu. 3. disp. 5. c. 1. n. 29. Nisi ergo, qui sic narrat, addat aliquam maiorem certitudinem quam sit, quæ ex communi relatione habetur, non tenetur ad restitutionem, etiam si sinistra opinio non tam generetur ex relatione, quam ex leuitate audientium vel infirmitate, aut malitia.

RESOL. LXII.

An qui falsum dicendo alterum infamauit, teneatur, si opus fuerit, iurare se falsum dixisse, si alia via commodiori fama restitui non possit?
Et an etiam si opus fuerit iuramento retractationem suam confirmare, & testes adhibere teneatur?
Et quid est dicendum, & faciendum si qui falsum dicendo alterum infamauit, sit Episcopus, Praeatus, Comes, &c. Ex p. 3. tr. 5. & Milc. 1. Ref. 29.

§. 1. Affirmatiuam sententiam docet Caietanus, & Aragon. in 2. 2. D. Thomas, q. 62. art. 2. Sotus de iust. lib. 4. qu. 6. art. 3. Faulus in speculo conf. disp. 21. q. 2. Syluius in 2. 2. D. Thomas, q. 62. art. 2. queritur 2. 2. tr. 32. c. 10. n. 245. Turrianus in 2. 2. tom. 2. disp. 53. dub. 1. n. 9. Nauarrus c. 18. n. 45. Nauarra lib. 2. c. 4. n. 137. Salonijs de iust. tom. 1. q. 62. art. 2. contr. 13. Carbo de rest. q. 18. Villalobos in summa. 2. tr. 11. diff. 37. n. 2. & Tann. in 2. D. Thomas, disp. 4. q. 6. dub. 6. n. 141. vbi sic ait. Qui falsum dicendo alterum infamauit, tenetur (si alia via commodiori fama restitui non possit,) fateri falsitatem, & cum id scierit fecit, ac si opus sit iuramento retractationem suam confirmare. Ita ille, & ego.

2. Nota etiam, quod Molina tom. 1. disp. 41. Io. de la Cruz in direct. part. 1. pr. 77. art. 2. dub. 5. concl. 3. Sotus, Aragon, & Salonijs asserunt esse, etiam si opus fuerit, testes adhibendos.

3. Sed his non obstantibus Philippus Faber lector publicus in Academia Patavina de rest. in 4. sent. dist. 15. qu. 3. disp. 5. c. 1. n. 32. contrariam sententiam docet, & ita asserit. Ego puto solum sufficere ad restitutionem fame in conscientia, quod diffamans se retractet seridè coram illis, apud quos proximum diffamauit abfque iuramento, & multo magis abfque testibus & alijs sumptibus, ad faciendum, vt ij, qui ex causa detractio- nis malam opinionem conceperunt, illam deponant. Antiqui enim Doctores, vt Allenfis part. 2. q. 129. membr. 6. D. Thomas 2. 2. q. 82. art. 2. ad 2. Scotus hic, aperte nihil aliud requirunt. Nam D. Thomas loco citato declarando quomodo huiusmodi diffamator teneatur restituere, habet hæc verba. Alio modo falsum dicendo, & iniuste, & tunc tenetur restituere famam confitendo se falsum dixisse. Ita Faber, qui hoc etiam probat ex verbis Alexandri de Ales, & ex multis alijs rationibus, & responderet ad argumenta contraria. Non esse etiam testes adhibendos, docet vterque Nauarrus vbi supra cum Tannero.

4. Notandum est etiam, quod stando in prima opinione, excipiuntur viri magnæ auctoritatis, vt notant Doctores citati, & inter illos Syluius in 2. 2. q. 62. art. 2. queritur 10. in fine, & Villalob. in summa. to. 2. tr. 11. diff. 37. n. 3. sic asserens. [Hæc de entender esta doctrina regularmente, porque si el fuesse Obispo, Pre- Tom. VII.]

lado, & Conde, & otra persona de gran autoridad, no estara obligado con tan gran perdida de su honor a confessar que mento, y ansi estara obligado a restituir con el maior modo que pudiera, que sera como diremos luego del que restituia, quando dixo verdad.] Sic ille. Ideo queritur.

Itud quæ-
tum hic est
infra in Ref.
65.

RESOL. LXIII.

An qui occultum crimen sine causa iusta manifestauit vni, vel duobus viris prudentibus, quos sit non dulgaturus, peccet mortaliter, & teneatur ad aliquam restitutionem fama? Ex p. 3. tract. 5. Ref. 33.

§. 1. Hanc questionem alibi, sed breuiter tetigimus, nunc vero fusius illam explicabo. Affirmatiuam sententiam docet Turrianus in 2. 2. D. Thomas, tom. 2. disp. 53. dub. 8. vnum. 2. Sotus de iust. lib. 7. q. 10. art. 2. concl. 4. Molina de iust. tr. 4. disp. 29. n. 7. Lefsius lib. 1. dub. 1. num. 70. Banhez in 2. 2. q. 62. art. 2. Azorius 1. 2. lib. 5. c. 9. Fillicius 1. 2. tr. 4. c. 4. n. 91. Suarez tom. 4. disp. 34. sect. 1. n. 2. Villalobos in summa. tom. 2. tr. 11. diff. 36. n. 8. Valentia tom. 3. disp. 5. q. 17. punct. 2. Malderus in 2. 2. tr. 7. c. 1. dub. 4. Layman in Theol. mor. lib. 3. sect. 5. tr. 3. par. 2. c. 3. n. 6. Ioan. de la Cruz vbi infra, & Salonijs in 2. 2. qu. 62. art. 2. qui asserunt hanc opinionem esse communem inter recentiores Thomistas. Et ratio videtur clara, quia si consideretur fama detrimentum iudicio prudentis, maius erit reuelare illud crimen vni graui viro, quam si decem infimis hominibus reueletur, & tamen hoc esset peccatum; quod explicatur ex eo, quod quilibet maius bonum putat virum aliquem grauem habere rectam opinionem de alicuius moribus, quam illud iudicium habeant homines plures abiecte conditionis. Secundo, iudicium temerarium, est ex suo genere peccatum mortale, vt patet, etiam si illud non producatur exterius, neque frater amittat bonum nomen apud alios, quam apud iudicantem; ergo nec detractio desinet esse mortalis, ex eo quod fratris existimatio tantum lædatur apud vnum. Terrio, prudens cui reuelas, & à te prudenter audit, poterit etiam alios similes prudentes inuenire, atque ita apud plures prudentes periculum infamiae subibit frater. Quarto, ex ista opinione sequitur aliquod oppositum communi doctrina DD. & Sanctorum, nempe auditorem detractiois, quando ipse solus detractorem audit, non debere detestari detractioem tanquam lethale peccatum, sed propter prudentiam suam, qua celaturus est, posse tolerare tanquam veniale.

2. His tamen non obstantibus, contrariam sententiam docet Caietanus in 2. 2. qu. 62. art. 2. Nauarr. de rest. lib. 2. c. 4. num. 334. Grassus lib. 2. c. 137. & alij. Et hanc sententiam probabilem esse docent multi ex DD. contrarijs, vt Tannerus in 2. 2. D. Thomas, disp. 4. qu. 8. dub. 7. n. 138. & Ioan. de la Cruz in direct. conscient. pr. 8. qu. 2. art. 2. dub. 3. concl. 1. & alij. Et ratio est, quia talis non lædit famam notabiliter, cum reuelet occultum delictum apud vnum, vel duos, qui non sunt alijs reuelaturi; ergo non peccat mortaliter, & sicuti non est fama vno dicente, ita nec erit infamia nisi pluribus dicatur. Et hæc sententia videtur mihi etiam probabilis, sicut etiam visa est Fillicio, qui suam sententiam vocat tantum probabiliorē.

Alibi in to.
1. tr. 7. Refol.
32. à lin. 3. &
in Ref. 53. §.
vlt. ad me-
dium, a vers.
si opinio il-
la, & in fine
Azorius 1. 2. lib. 5. c. 9. Fillicius 1. 2. tr. 4. c. 4. n. 91. Sua-
Ref. 50. & in
rez tom. 4. disp. 34. sect. 1. n. 2. Villalobos in summa. tom. 2. tr. 11. diff. 36. n. 8. Valentia tom. 3. disp. 5. q. 17. punct.
2. Malderus in 2. 2. tr. 7. c. 1. dub. 4. Layman in Theol.
mor. lib. 3. sect. 5. tr. 3. par. 2. c. 3. n. 6. Ioan. de la Cruz
vbi infra, & Salonijs in 2. 2. qu. 62. art. 2. qui asserunt
hanc opinionem esse communem inter recentiores
Thomistas. Et ratio videtur clara, quia si consideretur
fama detrimentum iudicio prudentis, maius erit re-
uelare illud crimen vni graui viro, quam si decem in-
fimis hominibus reueletur, & tamen hoc esset pecca-
tum; quod explicatur ex eo, quod quilibet maius
bonum putat virum aliquem grauem habere rectam
opinionem de alicuius moribus, quam illud iudicium
habeant homines plures abiecte conditionis. Secun-
do, iudicium temerarium, est ex suo genere peccatum
mortale, vt patet, etiam si illud non producatur exte-
rius, neque frater amittat bonum nomen apud alios,
quam apud iudicantem; ergo nec detractio desinet
esse mortalis, ex eo quod fratris existimatio tantum
lædatur apud vnum. Terrio, prudens cui reuelas, & à
te prudenter audit, poterit etiam alios similes prudentes
inuenire, atque ita apud plures prudentes pericu-
lum infamiae subibit frater. Quarto, ex ista opinione
sequitur aliquod oppositum communi doctrina DD.
& Sanctorum, nempe auditorem detractiois, quando
ipse solus detractorem audit, non debere detestari de-
tractioem tanquam lethale peccatum, sed propter
prudentiam suam, qua celaturus est, posse tolerare tan-
quam veniale.

Sup. hoc in
tom. 7. tr. 4.
Ref. 6. §. Ec-
cic. & in Ref.
7. §. Caltrus,
cursus ad
medium, &
magis late
in Ref. 72. &
73.

RESOL. LXIV.

An infamator criminis occulti teneatur restituere famam tantum apud suos auditores, licet ipsi audierint crimen alijs

Q 3

Sup. hoc in
in Refol.
66. cursum in
§. septimo.

alio notum fecerint? Ex part. 3. tract. 5. & Misc. 1. Ref. 34.

§. 1. Affirmatiuè respondent aliqui. Sed Philippus Faber de rest. in 4. sent. dist. 15. qu. 3. disp. 35. c. 1. n. 37. contrarium docet, sic enim asserit. Dubitant alij, an sufficiat retractare impositionem criminis coram his tantum, apud quos ille diffamauit, an etiam apud alios, quibus illi audientes retulerunt? Aliqui asserunt, sed hæc opinio est irrationabilis. Cum enim verba ex ore prolata in infinitum crescant, est impossibile diffamatorem posse se retractare apud omnes, ad quos talis diffamatio perueniet. Proinde Aletis innuit sufficere, vt se retractet coram iis, apud quos ipse detraxit. Ita Faber, & ratio etiam potest esse, quia posterior infamia fortitudo quasi sequitur, & ex propria malitia audientium, qui proinde vtrique tenentur ad restitutionem. Sicut qui indirectè scandalum præbet, non contrahit specialem illam malitiam, cui per accidens causam dedit.

2. Sed ego sine metu, hanc sententiam amplectendam esse puto, in casu, quo, vt ait Villalobos in summa to. 2. tr. 1. diff. 37. n. 11. [el peccado del proximo se descubrio à vn hombre de confianza de quien se entendiera, que de ninguna manera lo dixera à nadie, y el lo dixo, con esse solo se aura de hazer la diligencia para la restitucion y esse con los demas.] Ita ille, sed circa præsentem questionem vide Tannerum in 2. 2. D. Thom. disp. 4. qu. 6. dub. 6. n. 147. & alios penes ipsos.

RESOL. LXV.

Ad quid teneatur, qui verum dicendo oculum crimen alicuius propalauit, illum infamatum, & quomodo debeat restituere famam illius?

Et si infamator non possit famam restituere, an teneatur famam pecunia compensare?

Et an infamatus possit sibi ipsi satisfacere ex debito pecuniario infamatoris, si is alia ratione satisfacere nolit, aut non possit?

Et in textu huius Resolutionis alios quinque casus decisos inuenies sapius contingentes in praxi, pro restituenda, vel non restituenda fama. Ex p. 3. tract. 5. & Misc. 1. Ref. 30.

Sup. contenti a hoc §. in ref. q. 3. penult. & ult.

§. 1. Via in praxi penitentes difficultet famam restituunt, probabilis mihi videtur opinio Caiet. in 2. 2. q. 72. art. 2. & Soti de iust. lib. 4. q. 7. art. 3. ad 4. quam affert, & approbat Villalobos in summa, 2. 2. tr. 1. diff. 37. n. 4. vbi sic asserit. [Otro modo ay mas vsado entre los Doctores, y ponelo Caietano, Soto, Nauarro, y otros, y es que el que infamo descubriendo peccado secreto no habla mas del, sino que procure tomar ocasio de tratar del difamado con las personas, cerca de lasquales le infamo, y hablo del honorificamente, y trate familiarmente al difamado en algun caso, que con esse honra, si el es honrado.] Itaille. Et hic modus suauis est, & illum facildè penitentes obseruant; secus autem asserendo se perperam loquutos, vel iniuriam fecisse, vel fuisse deceptos, vel quod aliqui volunt, se falsum dixisse, vel fuisse mentitos. Ergo ad nihil aliud teneatur diffamator, quam laudare eum, quem prius diffamauerat, nec amplius de illa re coram illis, apud quos eum diffamauit loqui. Et hunc modum restitutionis famam approbant etiam Tannerus in 2. 2. D. Thom. disp. 4. qu. 6. dub. 4. n. 143. Valentia 1. 3. disp. 5. qu. 2. punct. 5. & 9. 17. punct. 2. Lessius lib. 2. c. 11. dub. 10. Aragon in 2. 2. q. 62. art. 2. Faustus in speculo conf. disp. 21. q. 74. n. 6. quidquid in contrarium asserat Laym. in Theol. mor. lib. 2. sect. 5. 1. 3. part. 2. c. 7. n. 2. Nauarra lib. 2. c. 4.

n. 370. Faber de rest. in 4. sent. dist. 15. qu. 3. disp. 35. c. 1. n. 37. Syluius in 2. 2. D. Thom. qu. 62. art. 2. queritur 2. 2. Villucius tom. 2. tr. 1. 2. c. 10. n. 246.

2. Notandum est tamen primò, quòd si infamator non possit famam restituere, non teneatur famam pecunia compensare. Ita Layman in Theol. mor. lib. 3. sect. 3. tract. 3. part. 2. cap. 7. n. 3. Filiucius 1. 2. tract. 3. 2. cap. 10. n. 239. Turrianus in 2. 2. tom. 2. disp. 53. dub. 7. n. 3. Faber de rest. in 4. sent. dist. 15. qu. 3. disp. 53. cap. 4. n. 122. Malderus in 2. 2. tract. 7. c. 7. dub. 8. Nauarrus cap. 17. n. 39. Bannez in 2. 2. q. 62. art. 2. Syluester ver. de malis q. 9. Nauarra lib. 2. cap. 4. n. 416. Lessius lib. 2. c. 11. dub. 10. & alij. Sed quia contraria sententia est probabilis, quam tenet Villalobos in summa tom. 2. tract. 1. 1. diff. 37. n. 5. Sotus de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. ad 4. Aragon in 2. 2. q. 62. art. 2. Valentia 1. 3. disp. 5. qu. 6. punct. 5. Couar. lib. 1. 2. c. 2. n. 8. Molina tract. 4. 2. disp. 45. n. 5. Sa ver. infamia n. 7. Syluius in 2. 2. D. Thom. q. 62. art. 2. queritur 2. post Rebellum, Sotum, Richardum, Adrianum, Caietanum, & alios; cum, inquam, hæc opinio sit probabilis, puto cum Ioan. de la Cruz in direct. part. 1. prac. 7. art. 2. dub. 6. conclus. 2. Tannero in 2. 2. D. Thom. disp. 4. qu. 6. dub. 6. num. 170. qui citat Lessium, & Aragonum, posse infamatum sibi ipsi satisfacere ex debito pecuniario infamatoris, si is alia ratione satisfacere nolit, aut non possit; quod est valde notandum, quidquid in contrarium dicat Malderus in 2. 2. D. Thom. tr. 7. c. 7. dub. 12. licet, vt dixi, contraria opinio sit etiam probabilis, nempe non debere famam pecunia compensari, quando aliter compensari nequeat.

3. Notandum est secundò contra Turrianum in 2. 2. D. Thom. tom. 2. disp. 53. dub. 5. n. 7. Tannetum in 2. 2. disp. 4. qu. 6. dub. 6. n. 155. & alios, qui se motu infamatoris uerunt, posse vti compensatione, dummodo infamatus non sit inæqualis, & non ortur scandalum, vel si uult velit alteri famam reddere; tunc enim etiam alter tenetur ipsi restituere, & tandem compensatio non potest fieri reddendo maledictum pro maledicto. Exceptis igitur huius casibus admittenda est contra præfatos DD. compensatio famæ, & ita docent Syluius in 2. 2. D. Thom. q. 62. art. 2. queritur 10. Malderus in 2. 2. tr. 7. c. 7. dub. 14. & alij penes ipsos.

4. Notandum est tertio secundum opinionem Fabri de rest. in 4. sent. dist. 15. qu. 3. disp. 13. cap. 2. num. 56. quòd etiam quando reus est accusatus, & interrogatus iuridicè de crimine vero, & negat, non tenetur ad restitutionem famæ; quod est valde notandum contra Caietanum in 2. 2. q. 68. art. 2. Sotum de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. ad 4. Azorium tom. 3. lib. 5. c. 9. g. 8. Molinam 1. 4. disp. 43. & alios.

5. Notandum est quartò, quòd non adest obligatio restituendi famam, quando detractio est facta cum verbis generalibus, videlicet aliquem esse mendacem, ambitionum, & c. nisi ratione dignitatis personæ, vt si de Prelato, aut Religioso ex grauioribus talia dicta essent; quamuis Filiucius 1. 2. tr. 3. c. 9. n. 229. moter Syluestrum & Nauarrum vniuersaliter asserere detractio-nem, vt obliget ad restitutionem, debere esse de peccatis moralibus.

6. Notandum est quintò, quòd licet Sotus de iust. lib. 4. qu. 6. art. 3. ad 4. Couar. in regul. Pecorum part. 1. num. 76. & Rebellius lib. 4. q. 13. dixerint vitam alicuius nobilissimi plebei reputari posse viliozem fama alicuius nobilissimi, eoque casu plebeium debere reparare nobilissimi famam cum periculo propriæ vitæ; tamen contrariam sententiam in tali casu tenendam esse existimo; vide Caietanum in 2. 2. q. 62. art. 6. Syluestrum 2. 2. detractio q. 4. Nauarrum, & Nauarrum, quos citat, & sequuntur Tannerus in 2. 2. disp. 4. qu. 6. dub. 6. num. 145. Malderus in 2. 2. tractat. 7. cap. 2. dub. 9. & cum aliis penes ipsos; nam bona inferioris ordinis non sunt restituenda eum detrimento boni superioris ordinis. Sed vera est bonum superioris

superioris ordinis, quam fama. Ergo, &c. Et hoc etiam procedit, etiam si infamia esset maxima, vtpote de heresi, de crimine lese maiestatis, &c. vt notat Faber de res. in 4. ser. dist. 1. q. 3. dist. 5. c. 4. n. 121. vide etiam Ioannem de la Cruz in direct. pr. 7. q. 5. art. 6. dub. 6. concl. 1. Ex his adultera etiam infamae fortis, & nupta viro nobili, cui supponit filium alterius pro successione maioratus, on illis filiis legitimis, non se prodat et si sciat profuturum, nec tenetur adultera hoc reuelare filio spurio, nec filius tenetur credere; tenebitur tamen adultera in tali casu, si potest ex iustitia satisfacere, aut conferendo bona libera filiis legitimis, aut consulendo spurium intrare Religionem. Ita communiter DD.

RESOL. LXVI.

An si quis infamaret aliquem, de furto, qui postea sur inuenitur esse, teneatur ad restitutionem. Et an non sit peccatum saltem mortale publicare aliquod crimen minus illius, qui de grauioribus criminibus est infamatus. Et infamis. Et notatur multas esse causas excusantes a restitutione fame. Et pro praxi notem causa in corpore huius Resolutionis proponitur. Et tandem docetur, nullum esse faciliorem modum restituendi famam propter peccatum occultum propalatum posse inueniri, quam laudando illum, quem prius infamauerat. Ex part. 1. r. 6. & Misc. 6. Ref. 56.

§. 1. Affirmatiue respondet Pontius in cur. Theol. dist. 9. q. 8. concl. 3. n. 48 vbi sic ait: Multa liberant a restitutione pro infamia, si postea in eadem materia infamatus, perdidit famam, vt si falso imponeres, quod furatus fuerit, & postea constat, quod ipse fit fur. De quo tamen valde dubito quia magis infame est, quod aliquis se prius furatus fuerit, quam quod semel tantum, ergo, si quis falso dixit, quod semel furatus fuerit, quamuis constat quod postea furatus fuerit, non tollitur obligatio restituendi famam perditam ratione falsae impositionis prioris furti. Ita ille.

2. Tu cogita, nam circa hanc sententiam habeo magnam difficultatem, nam Doctores communiter asserunt, quod si quis, v.g. infamaret aliquem de delicto non vero, si de eodem delicto ex alio capite laboraret adhuc infamia, excusatur a restitutione fame, ergo & in casu nostro.

3. Verum, quicquid sit de sententia Pontij, sciendum est, quod Syluest. verb. de rati. q. 1. & Paludanus in 4. dist. 19. q. 2. dicunt non esse peccatum saltem mortale publicare aliquod crimen minus illius, qui de grauioribus criminibus est infamis, vt v.g. de illo, qui infamis est de homicidio & furto, putat non esse peccatum mortale dicere quod fuerit fornicatus. Hoc tamen non est simpliciter admittendum, quando minus connexionem non habet cum aliis maioribus, sicuti fornicatio non habet cum homicidio, aut furto: idque propter rationes iam allegatas. In certo tamen casu posset locum habere, vt si quis de tam multis, & variis criminibus grauioribus sit infamatus vt passim habeatur talis, qui nullum scelus tempore, & loco verecundatus fuisset, perpetrare, quia huiusmodi persona totaliter, & quasi per omnem virtutis materiam amisit famam suam, vnde ex relatu alicuius inferioris criminis non censetur eius infamia notabiliter auferri, imo vix auferri. Et ita docet Ioannes Vvigers de inst. r. 4. c. 1. dub. 6. n. 28. cum Gaspare Hurtado vbi supra.

4. Notandum est hic obiter, multas causas excusare a restitutione fame. Excusat Primò iusta condonatio facta ab eo, cuius infamia non redundat in alios.

5. Secundò, iusta compensatio, vt si ab eo, quem infamasti pari modo sis infamatus.

6. Tertio, si fama sit alia ratione recuperata.

8. Quarto, si infamia prudenter existimatur abiisse in oblivionem, tunc enim non teneris, siue falsum impuleris, siue verum.

8. Quintò, si crimen occultum, quod aliquibus dixisti, alia via & ratione fiat publicum, tunc enim amisit ius restitutionis Lessius 1. 2. c. 1. dub. 26. & Nauarr. l. 2. c. 4. n. 98. Nam si re vera factum est publicum, nihil proderit retractatio. Secus autem si non sit publicum, nam fieri potest, vt illius exemplo alij retractentur. Hoc tamen certum existimo cum Nauarr. pro medio tempore antequam fieret publicum non teneri restituere famam, bene damna eo tempore sequuta.

9. Sextò, si restitatio sit impossibilis.

10. Septimò, si non possit fieri sine amissione fame, quae sit longe maioris momenti, vt si Praelatus, vel vir illustri infamauit plebeium.

11. Octauò, si bona fide persuasus esse verum & publicum, narrasti, nec possis sine damno tuae fame restituere.

12. Nondò, si re vera nulla fuit infamia sequuta, eo quod infamator esset nullius fidei, quod saepe accidit vel quia illi apud quos infamatur, sciebant similia, ita vt infamia non sit notabiliter aueta. Haec autem omnia remissius inuenies apud Trolleuch in decal. 1. 2. l. 7. c. 10. dub. 10. quae tamen late antea in aliis dubijs pertractauerat.

13. Aduertant tamen hic Confessarij faciliorem modum restituendi famam propter peccatum occultum pro palatum non posse inueniri, quam laudando illum quem prius infamauerat. Et ita ex Caietano, & Soto, docet Amicus 1. 5. dist. 1. c. 1. n. 45. quoniam ex vna parte talis modus efficax est ad famam restituendam, maxime apud prudentes, & ex alia parte modus per retractationem est periculosus, ne infamator mendacium committat, vel ex conscientia erronea, vel non rectè vtendo verbis verum sensum habentibus. Caeterum monet loco citato Caietanus etiam hunc modum cautè esse adhibendum, ne auditores in sua opinione magis confirmentur. Vnde non de fictis, sed veris virtutibus laudandus est, eoque tempore, loco, & modo, quo prudentes auditores suspicari non possint, quod id fiat ad laudati famam restituendam. Debet autem tandiu publice coram iis, coram quibus fuit infamatus, laudari, eiusque occultae virtutes depromi, quamdiu eius laudatio prudentis arbitrio censetur sufficiens ad obscuratam ipsius famam illustrandam.

14. Et hanc sententiam admittit etiam Syluius loc. cit. q. 24 & docet nouissime Ioannes de Soria de exilogo summarum p. 2. r. 2. sect. 3. dist. 1. §. circa restitutionem fame, vbi sic ait: Qui verum alterius crimen propalauit, ad nihil aliud tenetur, quam laudare eum, quem prius infamauerat, nec amplius de illa re loqui coram illis apud quos eum diffamauit. Ita ille, & hunc modum restituendi famam etiam approbat Ioannes Pontius vbi supra concl. 2. p. 47. Hurtado de inst. dist. 12. diffie. 18. cum aliis. Noent hoc Confessarij, quia, vt dixi, nullum faciliorem modum, ac minus onerosum pro poenitentibus inuenient ad famam ablatam restituendam, ego scio quam difficiliter poenitentes famam restituant, & in quantis tricis se inuoluant, quando aliis modis volunt famam restituere.

RESOL. LXVII.

An sit peccatum mortale saltem contra charitatem detegere peccatum notorium facti, vel iuris in alio loco, vbi ignorabatur, & in quem facile eius fama non erat peruenitura? Ex p. 3. r. 5. & Misc. 1. Ref. 17.

Q. 4. §. 1. Maltum

Sup. hoc se-
cundo, in ref.
praeterita §.
Norandum
est secundo
& in alio §.
cius annot.

Sup. hoc sepe
tino supra
io Ref. 62. §.
vlt.

Sup. contem-
to in hoc, &
tino supra
seq. §. in Ref.
praeterita §.
1.

Sup. hoc in §. 1. **M**ultum practicable est questio ista, & in explanatione illius plurimos, & fortissimos aduersarios habemus; ideo sententiam affirmatiuam docent communiter DD. ita Lessius lib. 2. cap. 11. dub. 13. n. 78. Sotus de iust. lib. 5. q. 10. art. 2. Villalobos in summa tom. 2. pr. 11. diff. 36. n. 13. Fabrus de rest. in 4. sent. dist. 15. q. 3. disp. 53. c. 4. n. 130. Salon. in 2. 2. D. Thom. q. 62. art. 2. contr. 18. Nauar. lib. 2. c. 4. n. 288. Sayr. in clau. Regia lib. 11. c. 6. n. 25. c. 26. Mald. in 2. 2. tr. 7. c. 1. dub. 6. & alij quam plures penes ipsos. Probatur hæc opinio, quia in tali casu læditur proximus in re magni momenti, quod merito ægerime ferrem mihi fieri. Nec valet dicere, quod taliter infamatus ius ad famam non habet, quia sine cuiusquam iniuria, & absque fraude eam possidebat, eaque adhuc illi fuisset fruitura. Ergo contra charitatem est, illum bono nomine spoliare, præsertim si nihil commodi proueniat de detractatione. Ita Lessius, qui limitat hanc sententiam. Primò, si illè parum curet se alibi infamari, quod sæpe fieri solet, præsertim si procul absit. Secundo, si quis ob grane crimen fuerit publicè punitus; tunc enim sæpe expedit talia ad ædificationem narrari.

2. Sed ad tollendos omnes scrupulos, his non obstantibus existimo probabiliter sic detrahentes non peccare, neque contra iustitiam, neque contra charitatem. Et ita docet nonissimè Fagundez præc. 2. lib. 5. c. 3. n. 14. Vbi sic asserit. Vera sententia docet non esse peccatum mortale, neque contra charitatem, neque contra iustitiam, detegere notorium crimen facti, vel iuris, hoc est, vel per rumores, & famam publicam, vel per sententiam iudicis in alio loco, & regione, vbi ignorabatur, & personis qui nihil de illo sciebant, siue fama illuc breui, siue post longum tempus, siue nun-

quam peruentura sit. Sic ille, qui validissimis rationibus probat hanc sententiam, & citat pro illa Caiet. rom. opus. 31. respons. 9. Nauarum in summa c. 13. n. 26. & Maiorem in 4. dist. 21. qu. 2. Hanc opinionem docet etiam Azorius p. 3. lib. 13. c. 1. dub. 8. & Fillucius tom. 1. tr. 32. c. 9. n. 235. qui se remittit ad Nauarum, & Caietanum vbi supra. Et illam probabilem esse putat Nauagnus in 3. part. tom. 1. q. 80. art. 6. diff. 3. §. hæc diffinitio, nam opinionem contrariam, quam ipse tenet, vocat probabiliozem.

3. Fundamentum verò contrariæ sententiæ, quod docet Lessius, reprobatum solide à Fagundez vbi supra. Legitur viatores abstineant à similibus detractationibus, sed si detrahant non peccabunt mortaliter, vt patet ex dictis, neque contra charitatem. Sed ad alia deueniamus.

RESOL. LXVIII

An sit peccatum mortale detegere alterius peccatum notorium notorietate iuris, vel facti in aliqua ciuitate, vbi ignorabatur. Ex p. 4. tr. 4. & Misc. Rel. 128.

§. 1. **C**ontra plures negatiuam sententiam docet etiam Lessius, cuius confirmationem adduxi aliquos Doctores, quibus nunc addo Samuelem Lublinum in summa cas. cons. ver. fama. n. 28. vbi sic ait. Infamatum alicubi iuridice, aut publice alibi prodeci non est mortale, nec vlla restituendi obligatio. Ita illi, & ante illum Emanuel Sà ver. infamare, n. 5. igitur in tali casu non peccatur contra iustitiam, neque contra charitatem. Sed scio contrariam sententiam multos docere, asserentes tales peccare contra charitatem, sed nostra opinio non est minus probabilis.

In indice primo huius Tom. 8. lege Apêdicem ad hunc Tract. 7. Vbi inuenies alias quam plurimas Diss. mis. & dispersas per alios Tom. Tract. & Res. quæ simul pertinent ad hunc Tract. 7. de Furto, & Restitutione, &c.

TRACTATUS OCTAVVS
DE CASIBVS OCCVRRENTIBVS
TEMPORE MORTIS.

RESOLVTIO PRIMA.

An morturo liceat respuere medicamentum, dum adest spes salutis?
Et an infirmus teneatur parere Medico applicanti medicinas, distincto præcepto obedientiæ, sed tantum præcepto, quo est adstrictus propriam vitam conseruare?
Et an infirmus, si comedat, vel bibat rem nociuam putans, vel non aduertens, quod ei nocebit, non peccet mortaliter, imò si credat, quod ob id eueniet ei aliquod nocumentum, sed non magnum. Ex p. 5. tr. 3. Ref. 135.

Sup. hoc supra in cr. 5. Tertio licitum est omittere, cursum ad lin. 4.

§. 1. **R**ESPONDEO negatiuè, notandum est tamè hic obiter, licitum & meritorium esse vitæ perfectiè respuere medicinam in aliquibus morbis, & doloribus granibus non asseritibus periculor. mortis, v. g. in dolore passionis iliacæ remedia omittere ad profectum spiritualem & carnis mortificationem, & ad experiendū dolores Christi in passione.

2. Nota etiam quòd si infirmus comedat, vel bibat rem nociuam, putans, vel non aduertens quòd ei nocebit, non peccat mortaliter, imò etiam si credat, quòd ob

id eueniet ei aliquod nocumentum, sed non magnum, vt dolor aliquis capitis, vel maior aliqua febris, non peccaret mortaliter, quia nocumentum non est magnum, imò licet ex intentione illud intendere, neque etiam peccaret mortaliter. Sic docti iuniores, & hæc omnia docet Sanchez in opus. 1. 3. lib. 5. c. 1. dub. 35. n. 7. & 8. cum Nauarro c. 11. n. 41. Caietano in 2. 2. q. 97. art. 1. & aliis.

3. Non desinam tamen hic adnotare quòd infirmus non tenetur parere Medico applicanti medicinas, distincto præcepto obedientiæ, sed tantum præcepto, quo est adstrictus propriam conseruare vitam, & ita docet Sancius in select. disp. 13. n. 8. & Salas de legib. disp. 10. sect. 1. n. 2.

RESOL. II.

An sumina etiam ignobili in periculo mortis liceat non ostendere verenda Chirurgi?
Et quid, si medicamentum possit adhiberi ab obstetricibus, vel aliis feminis, an tunc vtrique teneatur sumina etiam nobilis illa sufferre, & verenda supradictis obstetricibus ostendere. Ex p. 5. tr. 3. Ref. 138. §. 1. Respondeo